

ENTREPRENÖRSKAP I SVERIGE

NATIONELL GEM-RAPPORT 2025

ENTREPRENÖRSKAPS
FORUM

ORDLISTA OCH TERMINOLOGI I GEM-UNDERSÖKNINGEN

Entreprenöriell avsikt

Andel i åldersgruppen 18–64 år, exklusive de som är engagerade i något stadium av entreprenöriell aktivitet (TEA, se nedan), som planerar att starta företag inom tre år.

Etablerat företagande

Andel i åldersgruppen 18–64 år som för närvarande äger/deläger och leder ett etablerat företag, det vill säga ett företag som har betalat löner eller andra ersättningar till ägarna i mer än 3,5 år.

Företag i vardande

Andel i åldersgruppen 18–64 år som för närvarande är engagerade i att starta ett företag som de kommer att äga eller deläga. Företaget har ännu inte betalat ut löner eller annan ersättning till ägarna i mer än tre månader.

Förväntningar om tillväxt och TEA: relativ förekomst

Andel av TEA (enligt definitionen nedan) som förväntar sig att anställa minst 0–5, 6–19 eller 20 personer inom fem år.

Informella investerare

Andel i åldersgruppen 18–64 år som personligen tillhandahållit medel för ett nytt företag, startat av någon annan, under de tre senaste åren.

Internationalisering

Andel av TEA (enligt definitionen nedan) med 0, 1–25, 26–75 respektive mer än 75 procent av kunderna utomlands.

Lätt att starta företag

Andelen i åldersgruppen 18–64 som svarar att det lätt att starta ett företag i landet där de bor.

Rädsla att misslyckas

Andel i åldersgruppen 18–64 år som anser sig ha definierat en affärsmöjlighet men som avstår att starta ett företag på grund av rädsla att misslyckas.

Total entreprenöriell aktivitet i tidiga stadier – TEA

Andel i åldersgruppen 18–64 år som antingen driver ett företag i vardande (enligt definitionen ovan) eller ett nytt företag (enligt definitionen nedan).

Upphört/avslutat företagande/exit

Andel i åldersgruppen 18–64 år som under de senaste tolv månaderna upphört med företagande antingen genom att sälja, stänga eller på annat sätt upphöra att vara ägare/företagsledare.

Upplevd kompetens/förmåga

Andel i åldersgruppen 18–64 år som bedömer att de har tillräcklig kompetens och förmåga att starta ett företag.

Upplevda möjligheter

Andel i åldersgruppen 18–64 år som ser goda möjligheter att starta ett företag där de bor.

Ägande av ett nytt företag

Andel i åldersgruppen 18–64 år som för närvarande äger/deläger och leder ett nytt företag, det vill säga ett företag som har betalat löner eller andra ersättningar till ägaren under mer än tre månader men inte mer än 3,5 år.

ENTREPRENÖRSKAP I SVERIGE – NATIONELL GEM-RAPPORT 2025

Sveriges GEM-team 2025 utgjordes av Per Thulin, ekonomie dr Kungliga tekniska högskolan och forskare Entreprenörskapsforum, Fredrik W. Andersson, forskningsledare Entreprenörskapsforum, Pontus Braunerhjelm, forskningsledare Entreprenörskapsforum och professor BTH, Anders Broström, vd Entreprenörskapsforum och professor Göteborgs universitet, Marcus Kardelo, projektledare Entreprenörskapsforum, Martin Svensson, docent Blekinge tekniska högskola, samt Joakim Wernberg, forskningsledare Entreprenörskapsforum.

Teamet önskar tacka GEM:s globala koordineringsteam för gott samarbete och stöd. Vi vill särskilt nämna Alicia Coduras och Francis Carmona för deras envisa och outtröttliga kvalitetsarbete med data och analyser. Ett stort tack går även till våra finansiärer av GEM-undersökningen Triton Advisers AB och Svenskt Näringsliv.

© Entreprenörskapsforum, 2025

ISBN: 978-91-89752-22-1

Författare: Fredrik W. Andersson, Pontus Braunerhjelm, Anders Broström, Marcus Kardelo, Martin Svensson, Per Thulin och Joakim Wernberg.

Foto: IStockphoto

Grafisk form och produktion: Klas Håkansson, Entreprenörskapsforum

Tryckeri: Örebro universitet

Beställning:

Entreprenörskapsforum

Örebro universitet

701 82 Örebro

info@entreprenorskapsforum.se

Rapporten kan också laddas ned från www.entreprenorskapsforum.se

Innehållsförteckning

FÖRORD	7
GEM 2024 – SAMMANFATTNING	8
1. DET GLOBALA ENTREPRENÖRSKAPET 2024	11
2. HUR PÅVERKAR BROTTSLIGHET DET SVENSKA ENTREPRENÖRSKAPET OCH ETABLERAT FÖRETAGANDE?	27
3. AI OCH ENTREPRENÖRSKAP	37
4. FÖRETAGARES TILLGÅNG TILL SOCIALFÖRSÄKRINGSSYSTEMET – FÖRVÄNTNINGAR OCH ERFARENHETER	45
5. SLUTSATSER OCH REFLEKTIONER	53
REFERENSER	55
APPENDIX 1 – UTGÅNGSPUNKTER FÖR GLOBAL ENTREPRENEURSHIP MONITOR	57
APPENDIX 2 – ENTREPRENÖRIELLA AKTIVITETER, AMBITIONER OCH ATTITYDER	59

Förord

I förra årets nationella rapport inom Global Entrepreneurship Monitor (GEM) noterade vi ett växande svenskt entreprenörskap trots ett tufft ekonomiskt läge präglat av höga räntor och avmattad tillväxt. När vi nu summerar 2024 ser vi att denna positiva utveckling brutits. Andelen svenskar som är involverade i entreprenörskap på tidigt stadium (TEA) har minskat från 9,2 till 8,4 procent – en tydlig nedgång efter flera år av uppgång. Minskningen är särskilt tydlig bland kvinnor.

Årets rapport visar även att det etablerade företagandet minskar, liksom andelen svenskar som har för avsikt att starta företag. Samtidigt ser vi en ökad oro för att misslyckas som företagare. Tillsammans är detta signaler som tyder på ett hårdare klimat för entreprenörer i Sverige. Det bör tas på största allvar, särskilt i en tid när USA:s handelskrig riskerar att hämma den ekonomiska utvecklingen globalt.

Ett nytt och viktigt tema i årets rapport är hur brottslighet påverkar svenskt företagande. Resultaten är oroande. Var fjärde nyföretagare uppger att kriminaliteten haft negativ påverkan på verksamheten. Bland de nya entreprenörer (TEA) som utsatts för brott har över 30 procent avslutat sin verksamhet. Det visar behovet av att motverka brottsligheten mot näringslivet och att skyddet för företagare måste stärkas.

I rapporten ryms också mer positiva inslag. Intresset för att använda AI i affärsutveckling är stort (om än lägre

än i många andra höginkomstländer) och många svenskar med entreprenöriella intentioner uppger att generativa AI-verktyg underlättar deras företagsstart.

Dessutom framkommer att allmänhetens syn på företagares tillgång till trygghetssystemen inte verkar utgöra ett hinder för att ta steget ut i entreprenörskap. Å andra sidan konstaterar vi att företagarna själva inte har samma positiva syn, vilket gör att många kan behöva ompröva sina åsikter om de väljer att bli företagare.

Rapportens upplägg är följande: Kapitel 1 ger en internationell utblick och analyserar det svenska entreprenörskapets utveckling över tid. I kapitel 2 granskas påverkan från brottslighet på företagandet. Kapitel 3 fokuserar på AI och teknikens betydelse för entreprenörskapet. Kapitel 4 belyser företagares tillgång till socialförsäkringssystemet. Rapporten avslutas i kapitel 5 med en sammanfattande diskussion och reflektioner.

Som vanligt återfinns en ordlista över de vanligaste GEM-begreppen på omslagets insida. Metodbeskrivning och mer detaljerad statistik finns i appendix. Rapportens huvudförfattare och redaktör är Per Thulin. Medförfattare är undertecknad, Fredrik W. Andersson, Pontus Braunerhjelm, Marcus Kardelo och Joakim Wernberg från Entreprenörskapsforum samt Martin Svensson från Blekinge tekniska högskola. Författarna ansvarar själva för rapportens slutsatser, analys och policyförslag.

Stockholm i april 2025

Anders Broström

Vd Entreprenörskapsforum och professor Göteborgs universitet

GEM 2024 sammanfattning

Svenskt entreprenörskap 2024

- 2024 uppger 8,4 procent av den vuxna befolkningen i Sverige att de driver ett företag som startats under de senaste 3,5 åren (TEA). Det är en nedgång med 0,8 procentenheter jämfört med 2023.
- Nedgången är särskilt tydlig bland kvinnor, där TEA sjunker med 1,1 procentenhet jämfört med 2023 till 6,2 procent. Fallet för männen är lägre och TEA landar på 10,5 procent, vilket minskar andelen kvinnliga entreprenörer per manliga till cirka 0,6.
- Det etablerade företagandet minskar från 5,5 procent 2023 till 5,1 procent 2024.
- Andelen svenskar som uppger att de har för avsikt att starta företag (entreprenöriell intention) minskar för andra året i rad och uppgår 2024 till cirka tio procent.
- Även andelen informella investerare minskar för andra året i rad och uppgår nu till drygt tio procent.
- Sammantaget minskar företagandet i Sverige inom nästan alla dimensioner: total entreprenöriell aktivitet i tidigt skede (TEA), etablerat företagande och entreprenöriella intentioner.

Upplevda möjligheter, förmåga och rädsla för att misslyckas

- Andelen svenskar som anser sig ha tillräcklig kunskap för att starta företag har minskat till 46 procent.
- Upplevda affärsmöjligheter i närområdet faller från 69 till 66 procent på ett år, vilket blir det tredje året med fallande trend.
- 45 procent av svenskarna uppger att rädslan att misslyckas hindrar dem från att starta företag, upp från 43 procent 2023.

Tillväxtambitioner och internationalisering

- 8,1 procent av entreprenörerna (TEA) förväntar sig att anställa 20 personer eller fler inom fem år vilket är en ökning från föregående period.
- 32 procent av svenska entreprenörer förväntar sig minst några intäkter från utlandet och 20 procent räknar med att mer än en fjärdedel av intäkterna ska komma från utlandet. Detta innebär en viss ökning jämfört med föregående år.

Kriminalitetens påverkan på företagande

- 26 procent av entreprenörerna (TEA) uppger att kriminalitet har haft negativ påverkan på deras verksamhet och 20 procent menar att det hindrat investeringar eller expansion.
- Bland etablerade företag anger 16 procent att kriminaliteten har haft negativa effekter på verksamheten.
- Omkring 25 procent av de nystartade företagen och 15 procent av de etablerade instämmer i att den negativa påverkan från kriminella handlingar har ökat de senaste åren.
- Bland de entreprenörer (TEA) som utsatts för brott har drygt 30 procent avslutat sin verksamhet – en exceptionellt hög andel.
- Omkring 40 procent i respektive företagsgrupp anser att brott mot företagare prioriteras av regeringen, medan cirka en fjärdedel anser motsatsen och övriga 35 procent uppger att de inte vet eller inte har en tydlig åsikt.

AI och entreprenörskap

- 23 procent av entreprenörerna (TEA) och 16 procent av de etablerade företagen anser att AI kommer att vara mycket viktig för deras affärsstrategi de kommande tre åren.

- 72 procent av svenskar med entreprenöriella intentioner svarar att generativa AI-verktyg på något sätt förenklar att starta företag och nästan hälften anser att det förenklar i stor eller mycket stor utsträckning.
- Bland nystartade företag förväntar sig 26–44 procent att AI kommer ha en positiv påverkan på deras verksamhet – främst i form av produktivitetsvinster, men även genom innovationsstöd, produktpersonalisering och ökade intäkter.
- Hälften av entreprenörerna (TEA) och etablerade företagare oroar sig för hur AI kan påverka deras datasäkerhet negativt. 40 procent av de nystartade och 36 procent av de etablerade företagen uttrycker även oro för etiska frågor kopplade till AI:s implementering och användning.

Företagares tillgång till trygghetssystemen

- 43 procent av de etablerade företagen ställer sig negativa till påståendet att de har lika god tillgång till socialförsäkringssystemet som anställda – detta att jämföra med 26 procent för entreprenörerna (TEA) och 25 procent för de med en anställning.
- 35 procent av allmänheten svarar att de inte vet om företagare har samma tillgång till trygghetssystemen som anställda, vilket tyder på en omfattande okunskap.

1

Det globala entreprenörskapet 2024

Entreprenörskap är en viktig komponent i ekonomisk utveckling som främjar innovation, ökar produktiviteten och skapar sysselsättning. För att regeringar och myndigheter ska kunna utveckla det entreprenöriella ekosystemet behövs data som hjälper dem att förstå effekten av olika policybeslut. Global Entrepreneurship Monitor (GEM) är unikt som global forskningskälla genom att den samlar in data om entreprenörskap direkt från huvudaktören – entreprenören (baserat på ett representativt urval av befolkningen).

GEM startades 1999 med tio medverkande länder vilket gör GEM till världens längsta (och största) pågående forskningsstudie om nivåer av entreprenöriell aktivitet. Under de dryga 25 år som gått sedan starten har undersökningen vuxit och omfattar i år 51 länder. Tillsammans utgör de över 63 procent av världens befolkning och 77 procent av global BNP.¹ Drygt 150 000 slumpmässigt utvalda personer och över 2 000 nationella experter på entreprenörskap från olika delar av samhället (akademiker, myndighetspersoner, intresseorganisationer etcetera) deltar årligen i undersökningen.

Varje år presenteras en internationell rapport baserad på data som samlats in (april–juli året innan). I februari 2025 lanserades årets internationella GEM-rapport vid en konferens i Bilbao, Spanien.² Entreprenörskapsforum har ansvarat för den svenska delen av undersökningen sedan 2010 och publicerar

årligen en nationell rapport baserad på svenska data. I tillägg publiceras vart tredje år en regional rapport och en rapport om kvinnors företagande baserad på GEM-data.³

Metoden som GEM bygger på tar sin utgångspunkt i individens möjligheter, kunskaper och förmågor och hur dessa omsätts i entreprenöriella aktiviteter.⁴ Dessa aktiviteter är indelade i olika faser över entreprenörskaps hela livscykel – från entreprenör i vardande (företagets första tre månader), nytt företagsäggande (tre till 42 månader), etablerat företagande (äldre än 42 månader) och eventuell exit från marknaden. Aktiviteterna fördelas också på länders olika inkomstnivåer. De entreprenöriella aktiviteterna kompletteras med data dels om entreprenörernas ambitioner (förväntad sysselsättningstillväxt och grad av internationalisering), dels de attityder som omgärdar entreprenörskapet.

RAPPORTENS INNEHÅLL

Vi inleder detta kapitel med en kort internationell utblick där ett begränsat antal jämförelser redovisas av det globala entreprenörskapet. Därefter fördjupas analysen av svenskt entreprenörskap ytterligare för perioden 2001–24. Kapitel 2 fokuserar på företagares utsatthet för kriminalitet medan kapitel 3 ägnas åt AI och digitaliseringens effekter på entreprenörskap. Kapitel 4 handlar om företagares tillgång till socialförsäkringssystemet. Rapporten

1. Utöver dessa 51 deltog fem länder i den så kallade expertundersökningen (NES) men inte i Adult Population Survey (APS) där nivån av entreprenörskap i landet mäts (TEA).

2. Den internationella rapporten återfinns på <http://gemconsortium.org>.

3. Samtliga rapporter återfinns på <https://entreprenorskapsforum.se/publikationer>.

4. I appendix 1 presenteras metoden mer ingående.

avslutas med en kort sammanfattning och reflektioner i kapitel 5.

EN INTERNATIONELL UTBLICK

GEM:s internationella jämförelser av entreprenörskapsnivåer baseras på så kallad Total Entreprenöriell Aktivitet (TEA), det vill säga den andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år som är aktivt involverad i att starta ett företag eller driver ett ungt företag. TEA består således av två komponenter: dels det mycket tidiga entreprenörskapet (upp till och med de första tre månaderna när olika åtgärder vidtas för att starta företaget), dels perioden mellan 3–42 månader då företaget har kommit i gång med sin verksamhet. Den första tidiga fasen – också kallad företag i vardande – gör att GEM:s data snabbt fångar upp händelser som kan påverka benägenheten att vara entreprenör. Efter 42 månader övergår företagandet i så kallat etablerat företagsägande enligt GEM:s terminologi.

I den internationella undersökningen klassificeras varje land enligt sin BNP per capita⁵ i en av tre inkomstgrupper (Tabell 1.1):

- Nivå A: ekonomier med en BNP per capita på över 50 000 USD.
- Nivå B: ekonomier med en BNP per capita mellan 25 000 och 50 000 USD.

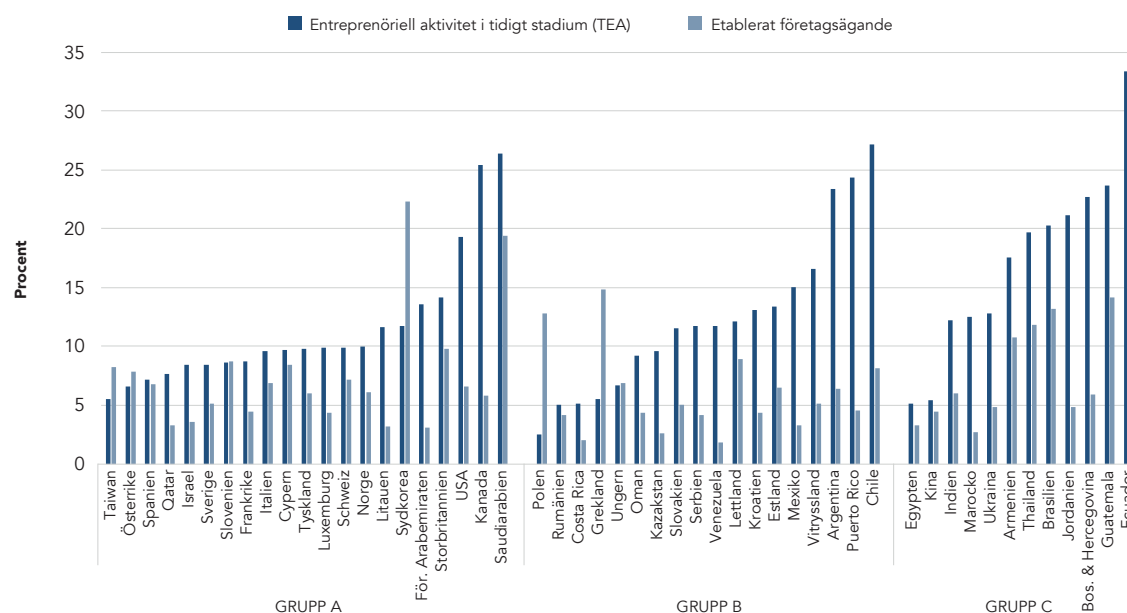
- Nivå C: ekonomier med en BNP per capita på mindre än 25 000 USD.

Generellt uppvisar ekonomier i grupp C den högsta genomsnittliga TEA-nivån, medan grupp A och B har lägre genomsnitt men med stora variationer inom gruppen (Figur 1.1). Högst TEA i grupp C – och globalt sett – har Ecuador med 33,4 procent. I grupp B återfinns Chile respektive Puerto Rico som de två ekonomierna med högst TEA (27,2 respektive 24,3 procent). Intressant att notera är att båda dessa endast uppnår ett etablerat företagande på omkring åtta respektive fem procent, vilket får anses vara medelmåttigt i den egna gruppen såväl som globalt. I grupp A finner vi att Saudiarabien har den högsta TEA-nivån med 26,4 procent.

Bland lågpresterarna hittar vi Egypten i grupp C med TEA på 5,1 procent, Polen i grupp B med 2,5 procent (lägst av alla deltagande länder) samt Taiwan i grupp A med 5,5 procent. Sverige, med sina 8,4 procent TEA, placerar sig i den tredjedel som presterar sämst inom grupp A. Värt att notera är att Polen har ett etablerat företagsägande på 12,8 procent, vilket är näst högst i grupp B. Endast Grekland har högre med 14,8 procent.

Sydkorea sticker ut i grupp A med ett etablerat företagsägande på 22,3 procent, följt av Saudiarabien med 19,4 procent. Det är långt över genomsnittet i denna

Figur 1.1: Entreprenöriell aktivitet i tidigt stadium (TEA)

5. BNP per capita (PPP – köpkraftsparitet), internationella dollar.

Tabell 1.1: Entreprenöriell aktivitet i GEM-länder 2024 fördelad på ekonomisk grupp

Inkomstnivå	Region	Land	Företag i vardande	Nya företag	Entreprenöriell aktivitet i tidigt stadium (TEA)	Etablerat företags- ägande	Avslutat företagande (% av TEA)	Nödvändig- hetsdrivet (% av TEA)
A	Europa och Nordamerika	Cypern	6,1	3,9	9,7	8,4	3,6	57,1
A	Europa och Nordamerika	Frankrike	5,1	3,8	8,7	4,5	4,3	53,4
A	Mellanöstern och Afrika	För. Arabemiraten	7,9	6,4	13,6	3,1	9,5	65,6
A	Mellanöstern och Afrika	Israel	6,4	2,7	8,4	3,6	4,2	52,3
A	Europa och Nordamerika	Italien	6,4	4,1	9,6	6,9	5,1	59,1
A	Europa och Nordamerika	Kanada	21	11,1	25,4	5,8	10,4	71,9
A	Europa och Nordamerika	Litauen	9	4,5	11,6	3,2	10,3	71
A	Europa och Nordamerika	Luxemburg	7,5	3,1	9,9	4,4	5	37,9
A	Europa och Nordamerika	Norge	6,2	4,2	10	6,1	3,2	31,9
A	Mellanöstern och Afrika	Qatar	4,7	3,2	7,7	3,3	8,4	58,5
A	Mellanöstern och Afrika	Saudiarabien	7,3	19,1	26,4	19,4	9,2	81,4
A	Europa och Nordamerika	Schweiz	7	3,4	9,9	7,2	2,7	44
A	Europa och Nordamerika	Slovenien	5,2	3,4	8,6	8,7	4,1	51,1
A	Europa och Nordamerika	Spanien	4,5	3,3	7,2	6,8	3,5	52,4
A	Europa och Nordamerika	Storbritannien	9,8	6	14,2	9,8	8,5	65,3
A	Europa och Nordamerika	Sverige	6,2	2,8	8,4	5,1	3,9	32,5
A	Asien	Sydkorea	9,2	2,5	11,7	22,3	2,9	34
A	Asien	Taiwan	2,1	3,7	5,5	8,2	2,6	30,4
A	Europa och Nordamerika	Tyskland	7,3	4,5	9,8	6	5,4	52,5
A	Europa och Nordamerika	USA	15,3	7,6	19,3	6,6	7,9	67,4
A	Europa och Nordamerika	Österrike	5,3	1,9	6,6	7,9	4,1	53,6
B	Latinamerika och Karibien	Argentina	13,1	12,5	23,4	6,4	6,7	88
B	Latinamerika och Karibien	Chile	19,8	9,9	27,2	8,1	10	76,8
B	Latinamerika och Karibien	Costa Rica	3	2,4	5,1	2	6,7	88,8
B	Europa och Nordamerika	Estland	10,3	3,4	13,4	6,5	4,8	54
B	Europa och Nordamerika	Grekland	3	2,8	5,5	14,8	1,7	75,3
B	Asien	Kazachstan	6,3	4,7	9,6	2,6	5,5	80,9
B	Europa och Nordamerika	Kroatien	9,9	4,6	13,1	4,4	3,7	66,2
B	Europa och Nordamerika	Lettland	8,6	3,7	12,1	8,9	3,3	56,9
B	Latinamerika och Karibien	Mexico	11,4	4,7	15	3,3	8	81
B	Mellanöstern och Afrika	Oman	5,1	4,6	9,2	4,4	10,5	42,6
B	Europa och Nordamerika	Polen	1,4	1,1	2,5	12,8	3,3	71,4
B	Latinamerika och Karibien	Puerto Rico	19	7,1	24,3	4,6	10,6	77,5
B	Europa och Nordamerika	Rumänien	2,9	2,1	5	4,2	1,7	84,2
B	Europa och Nordamerika	Serbien	9,1	3,1	11,7	4,2	4,3	76,8
B	Europa och Nordamerika	Slovakien	10	2,2	11,5	5	4,8	71,6
B	Europa och Nordamerika	Ungern	4	2,9	6,7	6,9	2,2	51,1
B	Latinamerika och Karibien	Venezuela	9,5	2,4	11,7	1,8	3,6	93,6
B	Europa och Nordamerika	Vitryssland	12	5,7	16,6	5,1	8,2	53,3
C	Europa och Nordamerika	Armenien	11,5	7	17,6	10,8	5,3	79,3
C	Europa och Nordamerika	Bos. & Hercegovina	18,1	7,2	22,7	5,9	5,1	77,7
C	Latinamerika och Karibien	Brasilien	8,8	11,7	20,3	13,2	11	73,9
C	Latinamerika och Karibien	Ecuador	21,1	13,3	33,4	13,3	13,5	90,6
C	Mellanöstern och Afrika	Egypten	2,3	3,1	5,1	3,3	5,9	84,3
C	Latinamerika och Karibien	Guatemala	13,8	11,2	23,7	14,2	7,3	91,5
C	Asien	Indien	9,4	3,1	12,2	6	2,9	90
C	Mellanöstern och Afrika	Jordanien	15,5	6,2	21,1	4,8	11,4	91,5
C	Asien	Kina	1,8	3,9	5,4	4,5	2,7	75,2
C	Mellanöstern och Afrika	Marocko	9,9	6,4	12,5	2,7	5,3	87,2
C	Asien	Thailand	9,5	13,6	19,7	11,8	11,1	90,3
C	Europa och Nordamerika	Ukraina	9,7	5,3	12,8	4,8	8,7	73,8

grupp och tillhör de högsta noteringarna i världen. De länder med lägst andel etablerat företagsägarande inom varje inkomstgrupp är Marocko i grupp C med 2,7 procent, Costa Rica i grupp B med 2,0 procent samt Förenade Arabemiraten i grupp A med 3,1 procent. Följaktligen intar Costa Rica en global jumboplatz i denna kategori.

I de ekonomiskt minst utvecklade länderna (grupp C samt till viss del grupp B) är det nödvändighetsdrivna entreprenörskapet ofta betydande – det vill säga att individer driver företag för att de saknar andra möjligheter till försörjning. I fler än 90 procent av fallen har de svarande i länder som Jordanien, Venezuela och Guatemala uppgett att de driver företag för att kunna försörja sig. Saudiarabien utgör ett intressant undantag bland länderna i grupp A; här svarar över 80 procent att de driver företag av nödvändighetsskäl. Motsvarande andel för Taiwan är 30,4 procent, vilket är lägst bland alla medverkande länder. I Sverige ökade andelen entreprenörer som motiverade sitt företagande med nödvändighetsskäl 2024 till 32,5 procent (upp från 29,1 procent 2023 och 24,9 procent 2022). Det placerar fortfarande Sverige bland de tre länder med lägst andel nödvändighetsdrivet entreprenörskap globalt.

Internationellt finns en stor variation i befolkningens syn på möjligheterna att starta företag. I till exempel Spanien uppger endast 29,3 procent att det finns goda möjligheter att starta företag i närområdet, följt av Ungern och Italien med 32,3 respektive 35,2 procent. I andra änden finner vi, likt föregående år, Saudiarabien där hela 95 procent av de vuxna svarar att det finns goda möjligheter att starta företag. Därefter kommer Indien med 83,6 procent följt av Thailand med 78,2 procent.

De lägsta nivåerna av andelen vuxna som håller med om att det är lätt att starta företag i sitt land uppmäts i Israel (15,7 procent), Kina (19,3 procent) och Italien (21,9 procent). De länder där befolkningen anser att det är lättast att starta företag är Saudiarabien (93,2 procent), Indien (85,1 procent) och Polen (83,4 procent).

Trots att många tycker att det är lätt att starta företag är det färre som upplever att de har de förmågor som krävs för att faktiskt göra det. Med några undantag anser sig befolkningen i Europa över lag vara sämre rustad att starta företag än befolkningen i många andra delar av världen. Likt 2023 ligger Israel lägst även 2024 – endast 34,5 procent av de vuxna anser sig ha tillräckliga kunskaper för att starta företag – följt av Ungern med 35,8 procent.

Förväntad sysselsättningstillväxt bland nya entreprenörer kan vara en signal om framtida jobbskapande och på sikt ett lands ekonomiska tillväxt. Andelen entreprenörer som förväntar sig att anställa sex eller fler personer inom de kommande fem åren är relativt liten i stora delar av Europa. I 37 av 51 länder förväntar sig en tredjedel av entreprenörerna att inte ha någon anställd utöver sig själva. I endast åtta länder räknar en tredjedel av de nya entreprenörerna med att anställa minst sex personer, främst i höginkomstländer samt i Brasilien och Thailand. En detaljerad redovisning av entreprenöriella aktiviteter och indikatorer för samtliga medverkande länder återfinns i tabell 1.1.

SVERIGES ENTREPRENÖRSKAP 2024 I JÄMFÖRELSE MED ANDRA HÖGINKOMSTLÄNDER

Detta avsnitt är strukturerat kring tre distinkta underrubriker för att underlätta redovisningen av entreprenörskapets dynamik. Under rubriken "Entreprenöriell aktivitet" fokuseras på entreprenörskapets omfattning medan "Attityder och möjligheter" presenterar statistik över rådande attityder gentemot entreprenörskap. Nivå och förändring över tid i Sverige jämförs med Norge, Schweiz, Storbritannien och USA samt ett aggregerat mått som representerar de stora EU-länderna Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland.⁶

Under rubriken "Entreprenöriell ambition" fördjupar vi oss i de ambitioner som driver entreprenörer, med särskilt fokus på tillväxt i antalet sysselsatta och graden av internationalisering. Denna analys utvidgas till att omfatta ett större urval av länder, samtidigt som det tidigare nämnda aggregatet av stora EU-länder bibehålls för att säkerställa jämförbarhet.

En betydande styrka i detta kapitel är den omfattande tidsserien som utgör grunden för de flesta diagrammen. Data sträcker sig tillbaka till 2001, vilket ger oss möjlighet att spåra och analysera långsiktiga trender och strukturella förändringar inom entreprenörskapet över mer än två decennier. Denna historiska kontext är avgörande för att förstå de nuvarande mönstren och för att kunna göra kvalificerade bedömningar om den framtida utvecklingen.

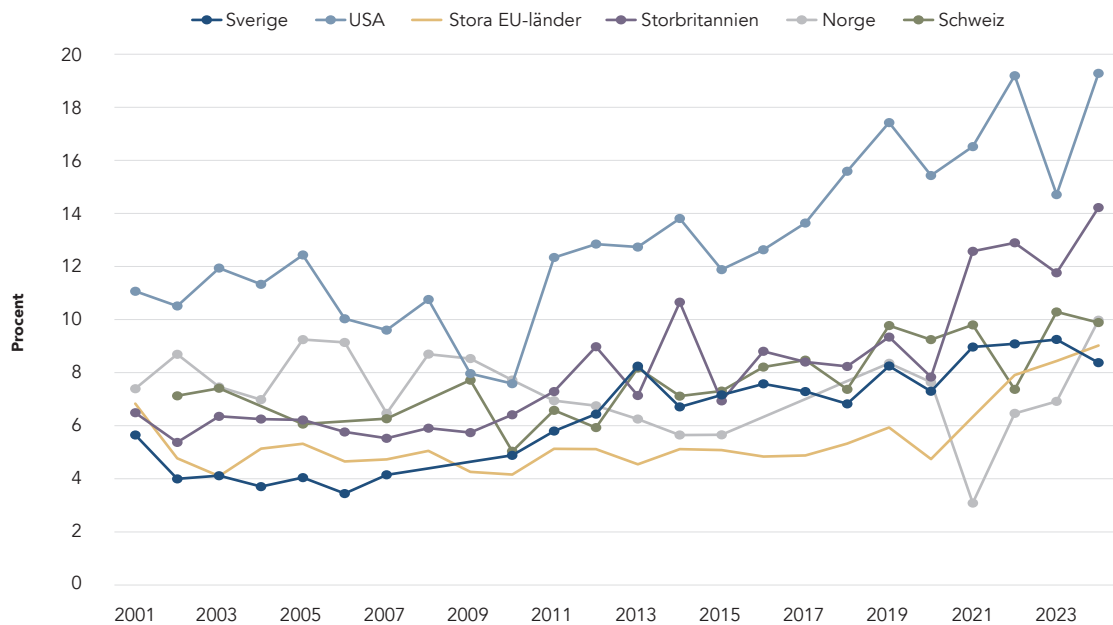
ENTREPRENÖRIELL AKTIVITET

Såsom redogjorts för i tidigare GEM-rapporter har entreprenörskapet i Sverige vuxit kraftigt sedan början av 2000-talet (Figur 1.2). Från 2001 och fram till och med 2007 var i genomsnitt strax över fyra procent av den

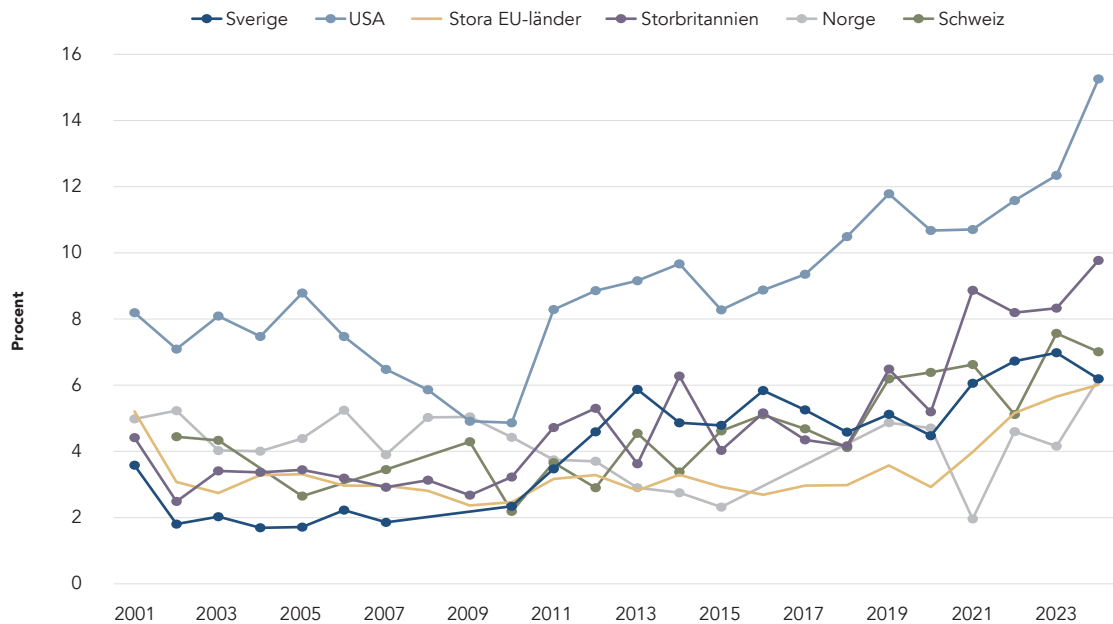
6. Tidigare rapporter har även inkluderat Nederländerna, men landet deltar inte i GEM-projektet 2024.

Figur 1.2: Total entreprenöriell aktivitet i tidigt stadium (TEA)

Andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år som antingen är entreprenör i vardande eller äger och leder ett nytt företag.

Figur 1.3: Företag i vardande

Andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år som för närvarande håller på att starta ett företag, det vill säga är aktivt involverade med att starta ett företag som de kommer att äga ensamma eller tillsammans med andra; företaget har inte betalat ut lön eller annan ersättning till ägarna under fler än tre månader.

Anm Figur 1.2 och 1.3.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Avsaknad av markörer för enskilda länder indikerar linjärt approximerade värden.

vuxna befolkningen engagerade i entreprenörskap – sex år senare hade andelen fördubblats till runt åtta procent. Därefter stannade utvecklingen av och andelen entreprenörer i Sverige låg mellan sex och åtta procent fram till och med 2020 för att återigen stiga under de nästkommande tre åren. En ny toppnotering på 9,2 procent nåddes under 2023. Vid den senaste noteringen 2024 bröts dock trenden och andelen entreprenörer i befolkningen föll till 8,4 procent. Utöver Sverige är det bara Schweiz bland jämförelseländerna som ser ett fallande entreprenörskap 2024.

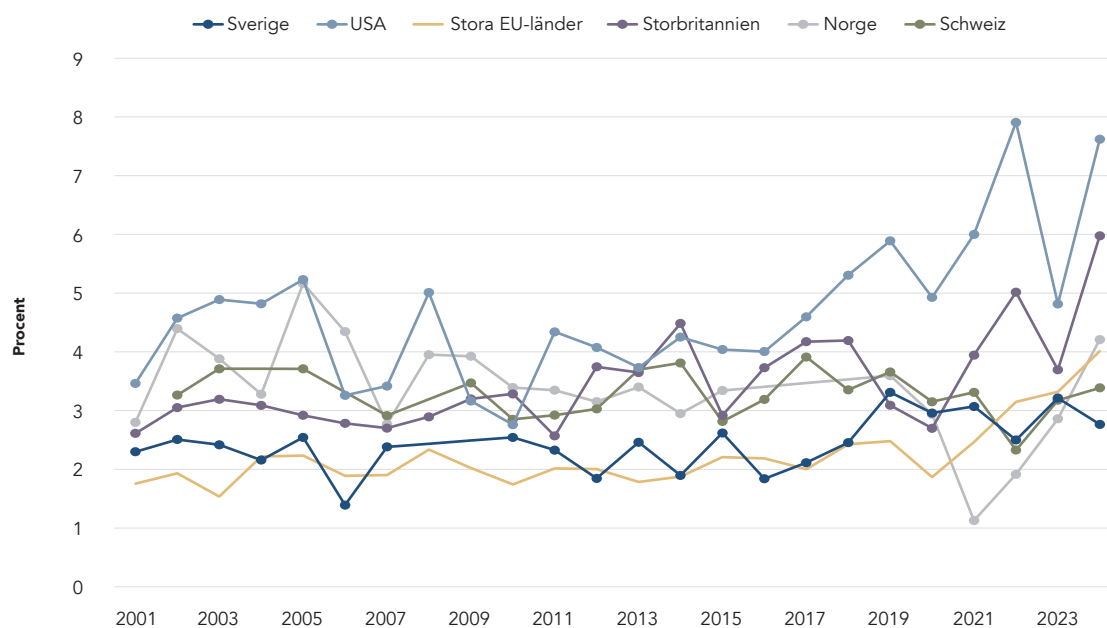
Vi ser att Sveriges långsiktiga utveckling inte är unik, även Storbritannien och USA har sett en fördubbling av entreprenörskapet under i stort sett samma tidsperiod. Det är också intressant att notera hur olika entreprenörskapet i Sverige och Norge utvecklats under 2000-talet. Medan Sverige har sett en fördubbling av entreprenörskapet har andelen entreprenörer i Norge legat mellan sex och nio procent, utan någon tydlig trend vare sig uppåt eller nedåt. Detta innebär att Sverige gått från en situation där entreprenörskapet var hälften så högt som i Norge i början av 00-talet, till att under senare år periodvis ligga högre än Norge. Varför det ser så olika ut för de båda grannländerna kräver en mer ingående analys, men baserat på GEM-data framgår att

entreprenörskapets omfattning utvecklats väldigt olika i de båda länderna sedan 2001.

Fram till och med 2010 bidrog det riktigt tidiga företagandet (Figur 1.3) och det något mer långvariga entreprenörskapet (Figur 1.4) ungefär lika mycket till det totala entreprenörskapet (TEA) i Sverige. 2010–13 ökade dock företag i vardande (de som inte varit aktiva mer än tre månader) starkt medan det nya företagsägandet (mellan tre och 42 månader) låg på en relativt konstant nivå runt två procent. Tillsammans innebär det att företag i vardande stod för ungefär 70 procent av TEA 2013 medan det tidiga företagsägandet stod för resterande 30 procent. Proportionerna mellan de båda kategorierna av entreprenörskap har fortsatt varit ungefär desamma sedan dess. Även Storbritannien har sett en ökad betydelse av det riktigt tidiga företagandet för TEA, men i deras fall startade utvecklingen några år senare än i Sverige. I USA har däremot företag i vardande stått för den överväldigande delen av TEA sedan mätningarna började, utan någon tydlig trend vare sig uppåt eller neråt. Båda kategorierna av entreprenörskap är viktiga komponenter av TEA, men det är värt att poängtera särskilt det riktigt tidiga entreprenörskapet för en dynamisk och experimentellt organiserad företagssektor (Eliasson, 1991; Braunerhjelm och Henrekson, 2024).

Figur 1.4: Nytt företagsägande

Andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år som för närvarande äger och leder ett nytt företag, det vill säga äger och leder ett aktivt företag som har betalat ut lön eller annan ersättning till ägarna under fler än tre månader, men kortare tid än 3,5 år.

Anm.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Avsaknad av markörer för enskilda länder indikerar linjärt approximerade värden.

En intressant notering är att efter de senaste årens trend med ett ökat företagande i landet faller nu såväl det tidiga som det lite mer långvariga entreprenörskapet. Hypotesen som fördes fram i förra årets nationella GEM-rapport (Broström m.fl., 2024) förefaller alltså ha besannats. Då såg vi hur det informella riskkapitalet (Figur 1.5) föll kraftigt samtidigt som antalet personer med avsikt att starta företag i närtid minskade rejält (Figur 1.6), vilket signalerar ett tuffare klimat för entreprenörskap.

Som framgår av figurerna fortsätter båda dessa variabler att falla även under 2024, vilket förstås är bekymmersamt eftersom sambandet mellan de som planerar att starta företag och de som faktiskt gör det är starkt (Figur 1.7). Figuren visar andelen av den vuxna befolkningen som anger att de har för avsikt att starta företag inom en treårsperiod (laggad tre år) och företag i vardande. Den anpassade trendlinjen visar ett tydligt positivt samband – länder där en hög andel av den vuxna befolkningen anger att de har för avsikt att starta ett företag i närtid har också ett högre nyföretagande tre år senare. Det starka positiva sambandet kvarstår även då man kontrollerar för landspecifika effekter och generella årseffekter.

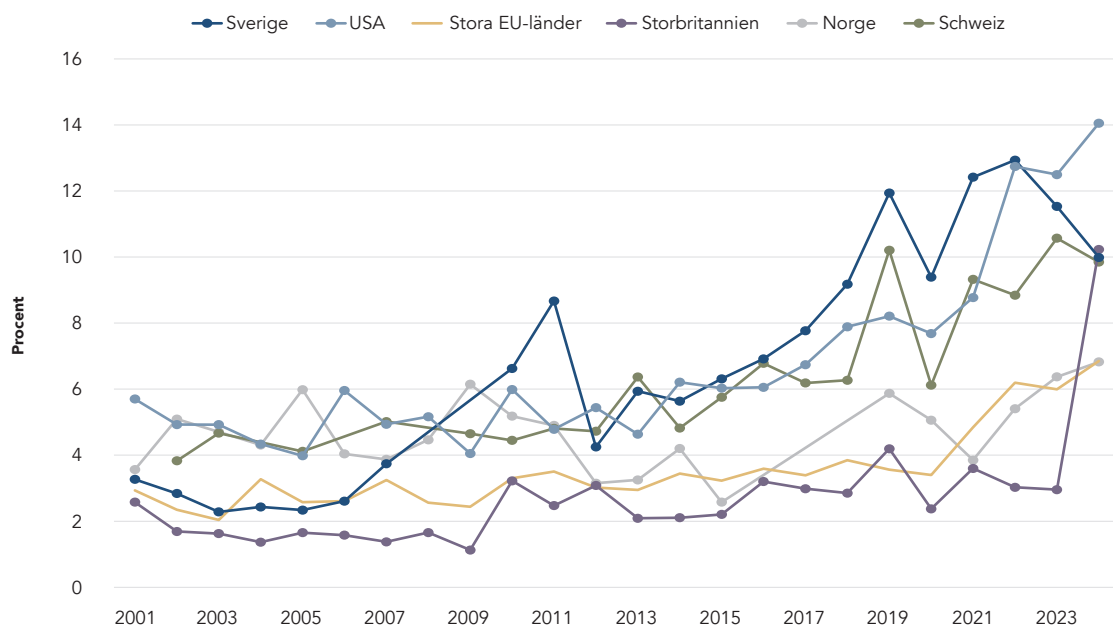
Sett i ett lite längre perspektiv har andelen av den vuxna befolkningen, som investerat pengar i någon

annans nystartade företag, vuxit kraftigt i Sverige under 2000-talet från strax över tre procent 2001 till tio procent 2024, med en toppnotering på närmare 13 procent 2022. Jämfört med samtliga 51 länder som deltog i undersökningen 2024 hamnar Sverige på plats 14, och relativt övriga höginkomstländer ligger vi på plats fem av 21 länder. Fler länder än Sverige har haft en motsvarande utveckling under 2000-talet. Bland jämförelseländerna har ökningen varit särskilt stark i USA och Schweiz, men även Norge och de stora EU-länderna har sett en uppgång under senare år. Storbritanniens ökning från tre procent 2023 till över tio procent 2024 är dock svår att tolka. Möjligen kan förväntningar inför Storbritanniens parlamentsval 2024 påverkat utfallet, men risken finns också att ökningen inte motsvarar en reell förändring utan snarare orsakats av att landet ändrade sin urvalsdesign mellan åren.⁷

Den minskade benägenheten att investera i nystartade företag, som Sverige sett under de två senaste åren, är särskilt bekymmersam då allt fler småföretagare rapporterar om ökade svårigheter att låna pengar av bankerna. Enligt Dagens industri (2024-05-23) uppgår hälften av företagen, med färre än 20 anställda, att det blivit svårare att få tag på kapital. Minskar även tillgången till informellt riskkapital finns risken att de

Figur 1.5: Informella investerare

Andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år som personligen tillhandahållit medel för ett nytt företag, startat av någon annan, under de tre senaste åren.

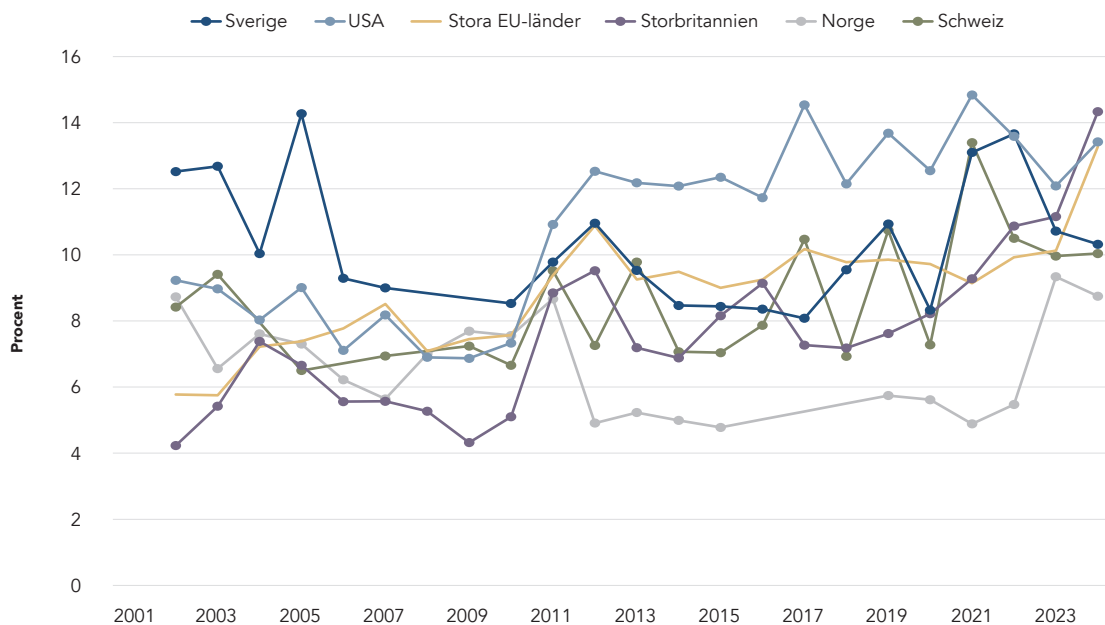

Anm.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Avsaknad av markörer för enskilda länder indikerar linjärt approximerade värden.

7. Fram till och med 2023 kontaktades samtliga respondenter i Storbritannien via fasta eller mobila telefoner. 2024 genomfördes däremot hälften av intervjuerna online, medan andra halvan fortsatt gjordes via telefon.

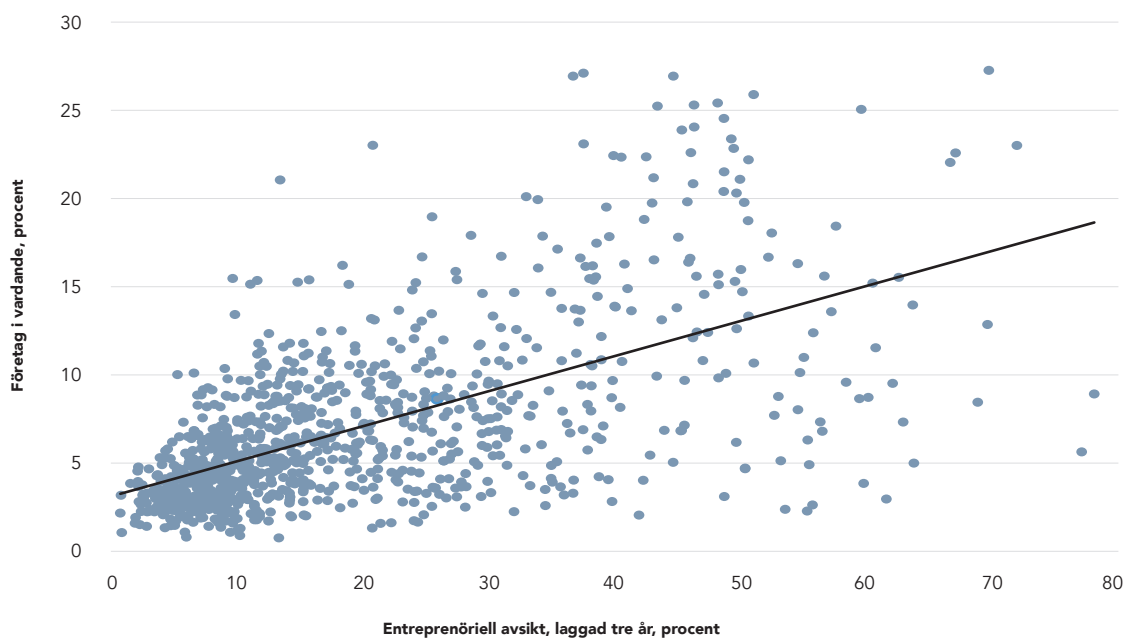
Figur 1.6: Entreprenöriell avsikt

Andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år (exklusive individer involverade i någon form av entreprenöriell aktivitet) som har för avsikt att starta ett företag inom tre år.

Anm.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Avsaknad av markörer för enskilda länder indikerar linjärt approximerade värden.

Figur 1.7: Samband mellan entreprenöriell avsikt och företag i vardande, 2005–24

som uttryckt en vilja att starta företag inte kan skaffa de medel som krävs samt att nystartade företag får svårare att expandera sina verksamheter. Det minskade informella riskkapitalet som Sverige upplevt under de två senaste åren, tillsammans med den fortsatta minskningen i entreprenöriell avsikt, utgör orostecken för det framtida entreprenörskapet.

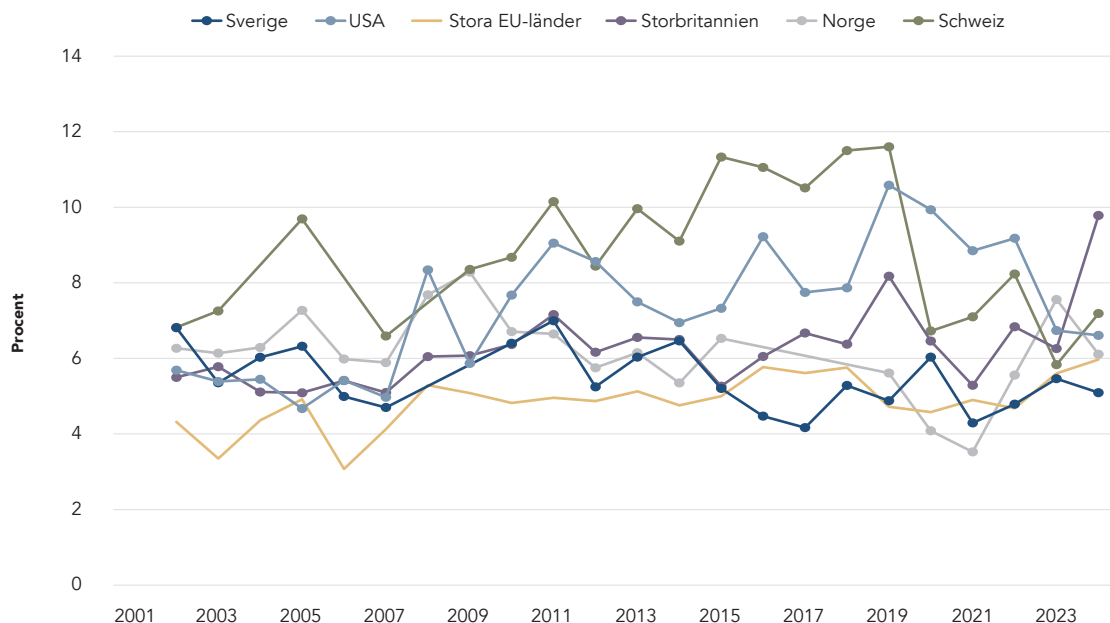
Efter 3,5 år övergår det tidiga entreprenörskapet till ett mer etablerat företagande enligt GEM:s definition. Det etablerade företagandet består således av de företag som överlevt de tidiga skedena och som fortsatt bedriver verksamhet. Figur 1.8 visar hur utvecklingen sett ut sedan början på 2000-talet. Även här besannas de farhågor som lyftes i förra årets GEM-rapport och andelen etablerade företag i Sverige faller med 0,4 procentenheter efter de två senaste årens rekyl från den mycket låga nivån under covid-pandemin 2021. I ett lite längre perspektiv kan urskiljas ett nivåskifte i det etablerade företagandet. Mellan starten 2002 och 2014 varierade det etablerade företagandet mellan 4,7 och 7,0 procent med en genomsnittlig nivå på 5,9 procent. Under de nästkommande tio åren var den

genomsnittliga nivån nästan en procentenhet lägre (5,0 procent), med ett maximum på 6,0 procent 2020 och ett minimum på 4,2 procent 2017. Sverige ligger nu lägst bland jämförelseländerna i figur 1.8 och hamnar på plats 30 av 51 bland samtliga länder som deltog i undersökningen 2024 och på plats 15 bland de 21 höginkomstländerna. En delförklaring till Sveriges svaga utveckling under 2024 har sannolikt att göra med avvecklade pandemiåtgärder och att uppskjuten skatt har börjat betalas tillbaka. Detta har bidragit till mycket höga konkursnivåer under 2023/24.

Två ytterligare saker är värda att notera. För det första ser vi hur andelen etablerat företagande ökar trendmässigt i Schweiz 2007–19 för att därefter falla med närmare fem procentenheter under covid-pandemins första år. För det andra ser vi en liknande utveckling i USA under samma tidsperiod, men till skillnad från Schweiz fortsätter det etablerade företagandet att falla även efter det initiala fallet 2020. Utvecklingen innebär att andelen etablerat företagsägande i USA (6,6 procent) nu ligger närmare en procentenhet under genomsnittet för höginkomstländerna (7,5 procent).

Figur 1.8: Etablerat företagsägande

Andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år som för närvarande äger och leder ett etablerat företag, det vill säga äger och leder ett aktivt företag som har betalat ut lön eller annan ersättning till ägarna under mer än 3,5 år.

Anm.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Avsaknad av markörer för enskilda länder indikerar linjärt approximerade värden.

Detta kan vara en konsekvens av den ökade koncentrationen till ett fåtal mäktiga större bolag i USA såsom observerats av Philippon (2019).

Innan vi går över till att redovisa entreprenörernas ambitioner avslutar vi med att studera hur entreprenörskapet fördelas på kön. Figur 1.9 visar kvoten mellan antalet kvinnor och män som driver ett nystartat företag. Kvoten är lika med ett om det är lika vanligt för kvinnor som män att driva företag, medan en kvot under ett indikerar att det är vanligare att män driver nystartade företag. Som framgår av figuren är entreprenörskap uppenbarligen betydligt mer förekommande bland män. För samtliga länder och år, förutom 2011 och 2014 för Schweiz, är kvoten lägre, och i många fall betydligt lägre, än ett. För svenskt vidkommande syns hur kvinnors entreprenörskap ökat relativt männens mellan 2018 och 2023, men att den positiva trenden bröts 2024 då andelen entreprenörer bland kvinnor föll med 1,1 procentenheter relativt året innan medan minskningen bland männen bara vara drygt hälften så stor.

Det generella mönstret i figuren visar att kvoten i huvudsak varierar i spannet 0,4 till 0,8 med en betydande variation mellan länder och över tid samt med en svag ökning över tid. I ett försök att fånga upp den gemensamma utvecklingen visas i figur 1.10 hur den genomsnittliga kvoten för de fem länderna och aggregatet av stora EU-länder utvecklats sedan 2002. I figuren har också en linjär trendlinje anpassats till data-materialet. I början av perioden gick det i genomsnitt 0,49 kvinnliga entreprenörer per manlig entreprenör. Därefter ökar kvoten över tid för att slutligen landa på 0,69 år 2024. Trots att trendlinjen har en positiv lutning dröjer det länge innan entreprenörskapet är jämnt fördelat mellan könen – enligt trendlinjens skattade parametervärden skulle det ta ytterligare 34 år innan kvoten är ett.

ENTREPRENÖRIELL AMBITION

Utöver att mäta omfattningen av entreprenörskap är det viktigt att bilda sig en uppfattning om de ambitioner som nyblivna företagsledare har. I denna rapport definieras ambitioner som förväntningar på ökad sysselsättning och internationell inriktning. Medan entreprenörskapets nivå ger en kvantitativ överblick, belyser ambitionerna mer kvalitativa aspekter av företagandet, såsom tillväxtpotential och strategisk vision.

Statistiken som presenteras i detta avsnitt fokuserar enbart på de individer som faktiskt driver företag. Det innebär ett mindre urval jämfört med föregående

stycke som omfattade hela den vuxna populationen i åldrarna 18–64 år. För att öka den statistiska tillförlitligheten och minska effekten av årliga variationer baseras analysen därför på ett genomsnitt av de senaste tre årens data. Detta tillvägagångssätt säkerställer en mer robust bild av de underliggande trenderna.

Figur 1.11 visar inledningsvis andelen nya företag i höginkomstländer som förväntas växa med minst 20 anställda inom fem år. Detta mått speglar en stark tilltro till den egna förmågan att expandera och är en indikator på hög tillväxtpotential. Eftersom snabbväxande företag, så kallade gaseller, har en betydande inverkan på sysselsättning och ekonomisk tillväxt är det viktigt att undersöka dessa företags tillväxtplaner. En hög andel företagare med ambitiösa tillväxtplaner kan signalera en dynamisk ekonomi med stark framtida sysselsättningsökning. Dessutom jämförs Sveriges situation med andra höginkomstländer för att bedöma hur svenska företagares tillväxtambitioner står sig i en internationell kontext.⁸ Denna jämförelse ger indikationer om Sveriges framtida konkurrenskraft och potential för ekonomisk tillväxt jämfört med andra avancerade ekonomier. Genom att analysera skillnader i ambitioner kan faktorer som främjar eller hindrar företagens tillväxt i olika länder identifieras.

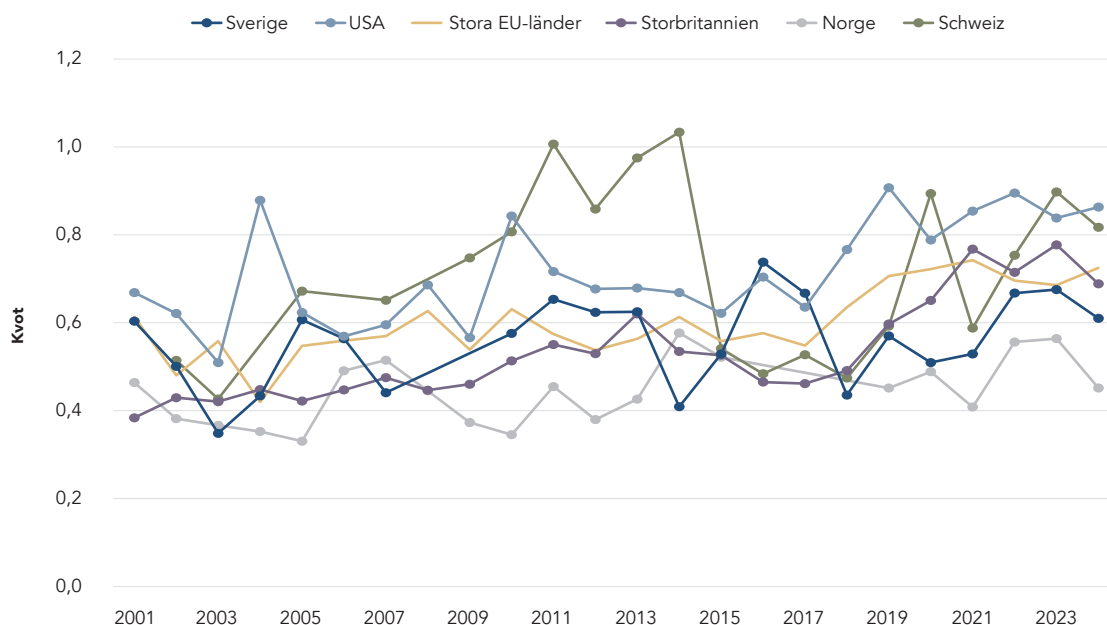
Skillnaderna är som synes mycket stora mellan länderna när det gäller förväntningar på framtiden. Förenade Arabemiraten och Qatar toppar rankingen med mellan 40 och 55 procent, medan Polen och Sydkorea återfinns i botten med två till tre procent. Över tid har förväntningar om framtida sysselsättnings-tillväxt visat sig vara mycket höga för länder i arabvärlden dock med vissa undantag, såsom Oman, som vanligtvis placerar sig på den nedre halvan av fördelningen. Utöver Förenade Arabemiraten och Qatar är förväntningarna även höga inom några Anglosaxiska länder – USA och Kanada ligger på plats fyra och fem, medan Storbritannien återfinns några platser längre ner.

I förra årets nationella GEM-rapport framgick att tillväxtförväntningarna hos svenska entreprenörer har minskat varje år sedan treårsperioden 2018–20. Den negativa trenden bröts dock 2022–24 då andelen entreprenörer i Sverige som tror sig anställa 20 eller fler inom en kommande femårsperiod ökade från 7,8 procent till 8,1 procent jämfört med föregående treårsperiod. Ökningen innebär att Sverige nu hamnar på plats 19 bland de 32 länderna som visas i figuren – en uppgång med fyra placeringar jämfört med föregående år. Än är det dock långt kvar

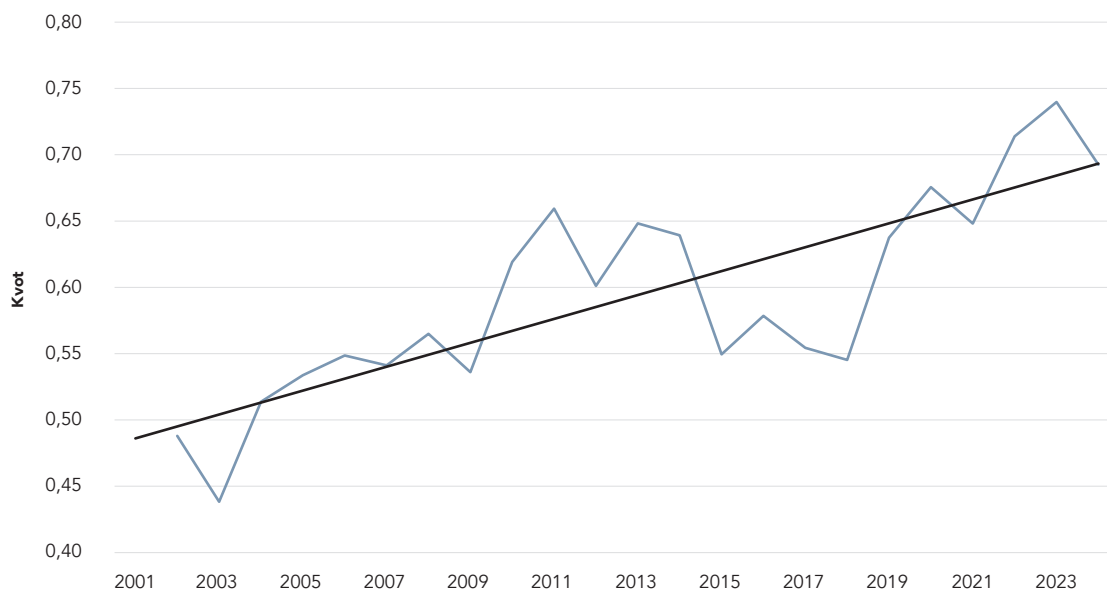
8. Gruppen av höginkomstländer har utökats något jämfört med den som beskrevs under föregående rubrik.

Figur 1.9: Total entreprenöriell aktivitet i tidigt stadium (TEA), antal kvinnor per man

Antal kvinnor i åldrarna 18–64 år som antingen är entreprenör i vardande eller äger och leder ett nytt företag per man i motsvarande situation.

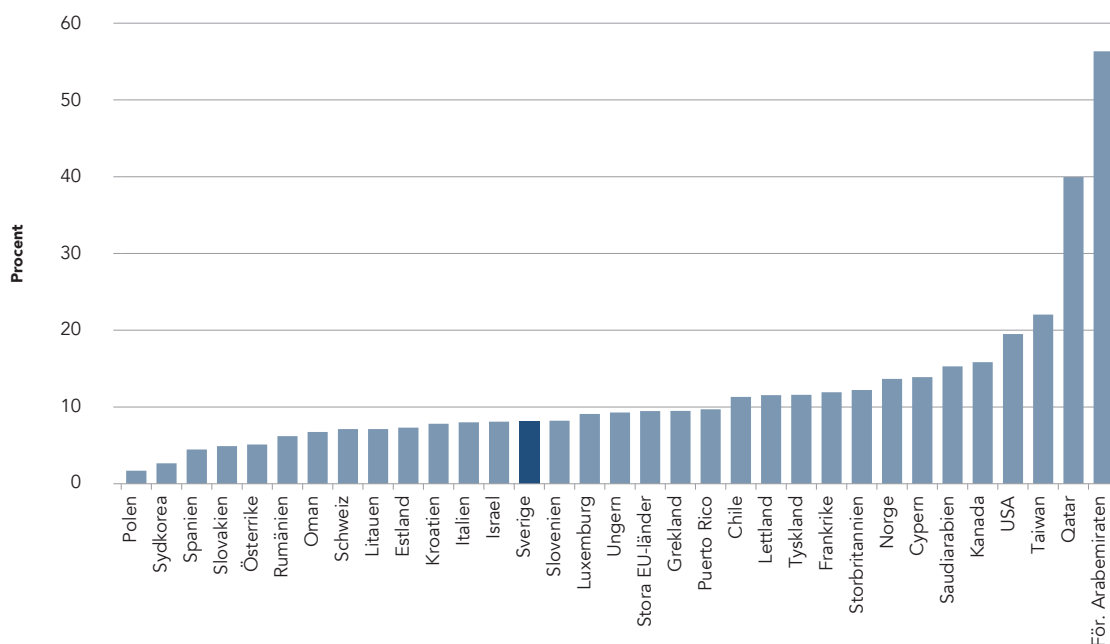

Anm.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Avsaknad av markörer för enskilda länder indikerar linjärt approximerade värden.

Figur 1.10: TEA, antal kvinnor per man, oviktat genomsnitt, fem länder och stora EU-länder

Figur 1.11: Förväntad sysselsättningsstillväxt för entreprenörer i tidigt skede, 2022–24

Andel av TEA som förväntar sig att anställa 20 eller fler inom fem år.

Anm.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland.

till toppnoteringen 2018–20 då närmare 13 procent av de svenska entreprenörerna hade höga förväntningar på framtiden.

Vad är det då som gör att Sverige hamnar så långt ner i fördelningen? Enligt Tillväxtverket (2023) verkar det inte vara brist på viljan att växa. Tre av fyra små eller medelstora företag anger att de vill växa antingen genom att enbart öka omsättningen (35 procent) eller genom att öka såväl omsättning som antal anställda (40 procent). På frågan vad företagarna ser som det största hindret för att växa kommer arbetskraft och kompetens på första plats följt av lagar och myndighetsregler. Även Svenskt näringsliv (2024) lyfter bristen på, och svårigheter att hitta, relevant kompetens. Viljan att växa finns, 60 procent av medlemsföretagen har försökt anställa, men vart fjärde rekryteringsförsök har misslyckas.

Härnäst redovisas entreprenörernas grad av internationalisering i figur 1.12. I figuren skiljs på andelen entreprenörer med låg internationell exponering (1–25 procent av kunderna utomlands) respektive hög internationell exponering (mer än 25 procent av kunderna utomlands). Liksom föregående år tillhör

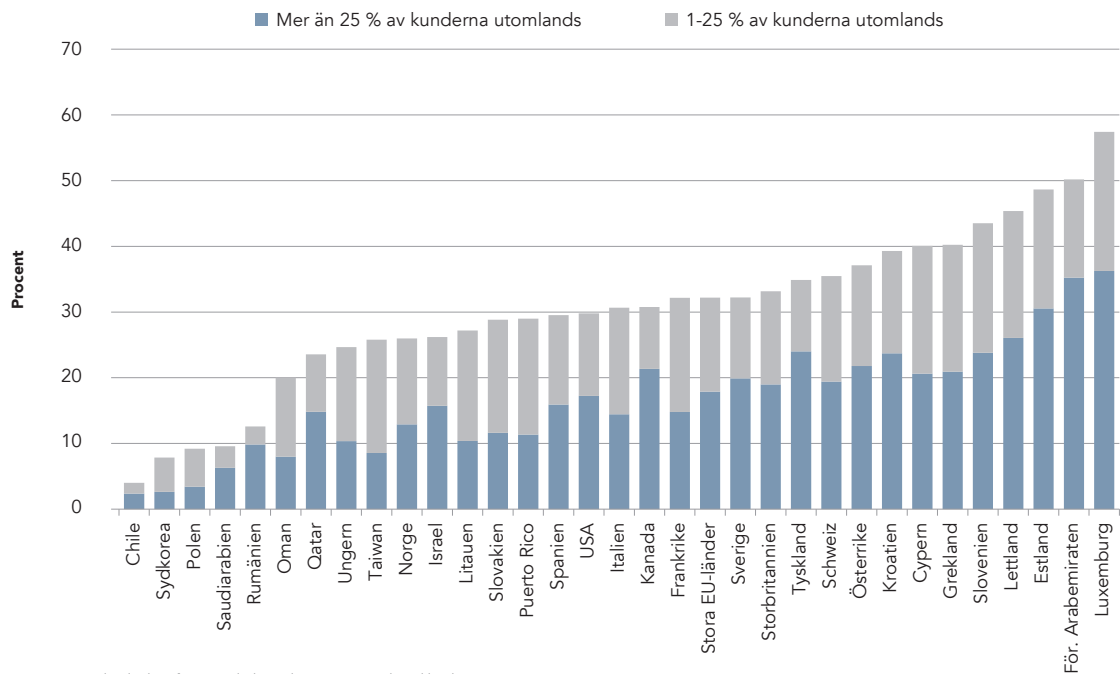
Luxemburg, Estland, Lettland och Slovenien topp fem-länderna där mellan 44 och 57 procent av entreprenörerna har kunder utomlands. Det som i huvudsak skiljer länderna åt är andelen företag med hög grad av internationalisering. En intressant notering är den stora skillnaden i internationell exponering för entreprenörer i arabländerna. Förenade Arabemiraten tillhör de mest internationaliserade länderna i figuren, medan både Saudiarabien, Oman och Qatar ingår bland de minst internationaliserade länderna enligt detta mått. Sverige placerar sig på plats 13 bland de 32 länderna när det gäller åtminstone några kunder utomlands (32 procent) och på plats tolv när det gäller hög internationaliseringsgrad (20 procent), vilket visar en viss förbättring jämfört med föregående år.

ATTITYDER OCH MÖJLIGHETER

I de föregående två avsnitten har vi granskat och jämfört data kring entreprenöriell aktivitet och ambition, med särskilt fokus på hur Sverige positionerar sig i förhållande till andra utvalda länder. Det är viktigt att understryka att omfattningen av ett lands entreprenörskap inte uppstår i ett vakuum. Den påverkas av en mångfald av faktorer,

Figur 1.12: : Internationell orientering för entreprenörer i tidigt skede 2022–24

TEA fördelat på andel kunder utomlands.

Anm.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland.

där både formella och informella institutioner spelar en avgörande roll.

Till de formella faktorerna hör bland annat regelbördan och den lagstiftning som reglerar företagande. Dessa regelverk sätter ramarna för entreprenörers verksamhet och kan antingen stimulera eller hämma nyföretagande och tillväxt. Men entreprenörskapet formas också i hög grad av informella faktorer, såsom attityder och normer som präglar samhället. Dessa aspekter är ofta djupt rotade och har formats av historiska händelser, men de påverkas också av det institutionella ramverk som entreprenörer verkar inom samt aktuella kulturella strömningar i samhället. De formella och informella faktorerna har tillsammans en betydande inverkan på individers karriärval och deras motivation att engagera sig i entreprenörskap. De påverkar både den totala nivån av entreprenöriell aktivitet och de ambitioner som entreprenörer har med sina företag. I detta avsnitt presenteras ett antal variabler som belyser samhällets attityder till entreprenörskap för att ge en djupare förståelse av de underliggande faktorer som påverkar det.

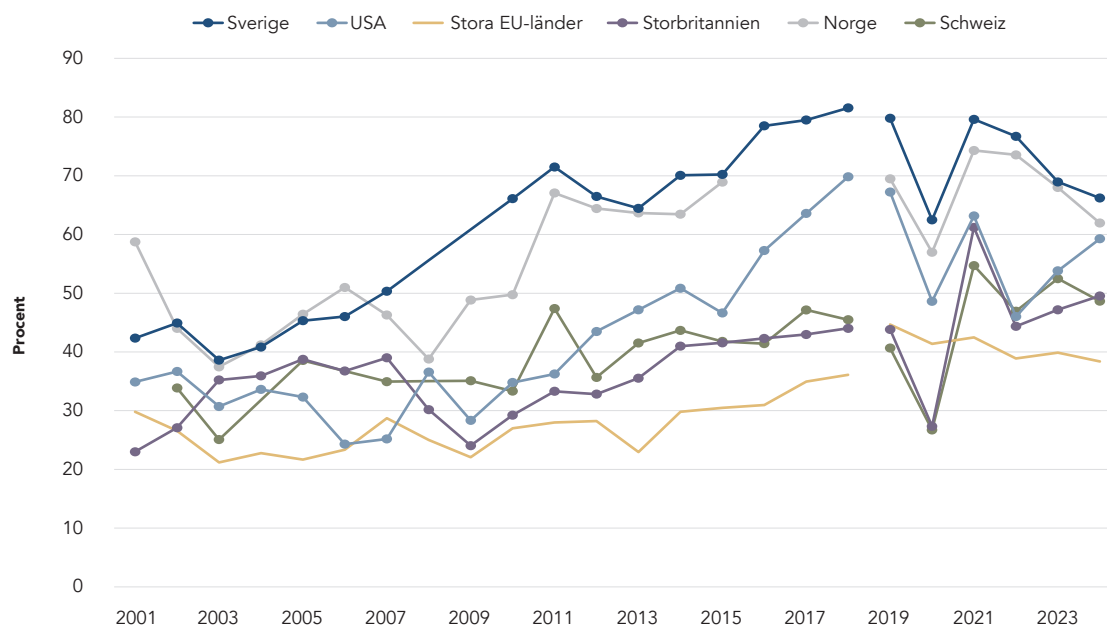
Figur 1.13 visar inledningsvis hur befolkningen i ålderna 18–64 år bedömer tillgången till affärsmöjligheter

där de bor. Variationen mellan de inkluderade länderna är stor, men det generella mönstret visar att allt fler upplever att det finns goda möjligheter att starta företag i närområdet. Utvecklingen sedan början av 2000-talet är anmärkningsvärd och samtliga inkluderade länder har i många fall sett en dramatisk ökning över tid. Två länder står ut – Sverige, där andelen av den vuxna befolkningen som såg goda affärsmöjligheter i sitt närområde gick från 39 procent 2003 till toppnoteringen 82 procent 2018, och USA som gick från 31 procent till 70 procent under samma period. Det är också tydligt att covid-pandemin hade stor negativ inverkan på upplevda affärsmöjligheter under 2020 för samtliga länder, men också att ökningen året efter i många fall till och med översteg fallet under pandemins första år. Sverige ligger fortfarande i topp, trots de tre senaste årens ganska stora nedgång. Något överraskande i det icke redovisade materialet är att affärsmöjligheterna i Tyskland, trots en stagnerande ekonomi sedan flera år tillbaka, ökar för andra året i rad.

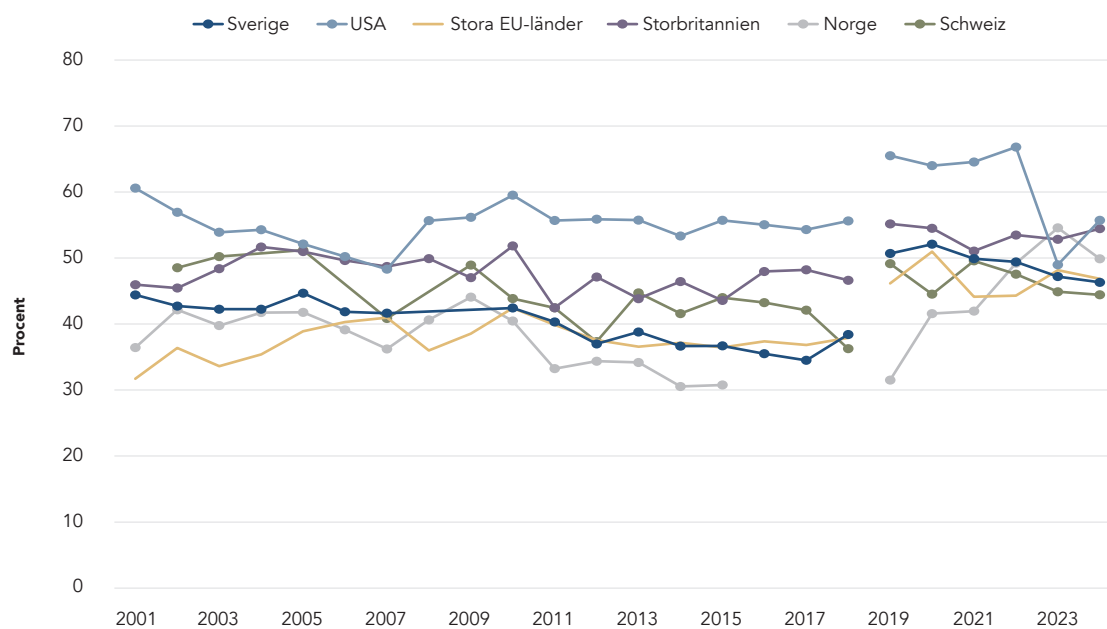
För att starta ett företag krävs, utöver en affärsidé, också en tilltro till den egna förmågan att klara av ett sådant projekt. Saknas tilltron är sannolikheten liten att

Figur 1.13: Upplevda affärsmöjligheter

Andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år som upplever att det finns goda möjligheter att starta ett företag i området där de bor.

Figur 1.14: Upplevd förmåga

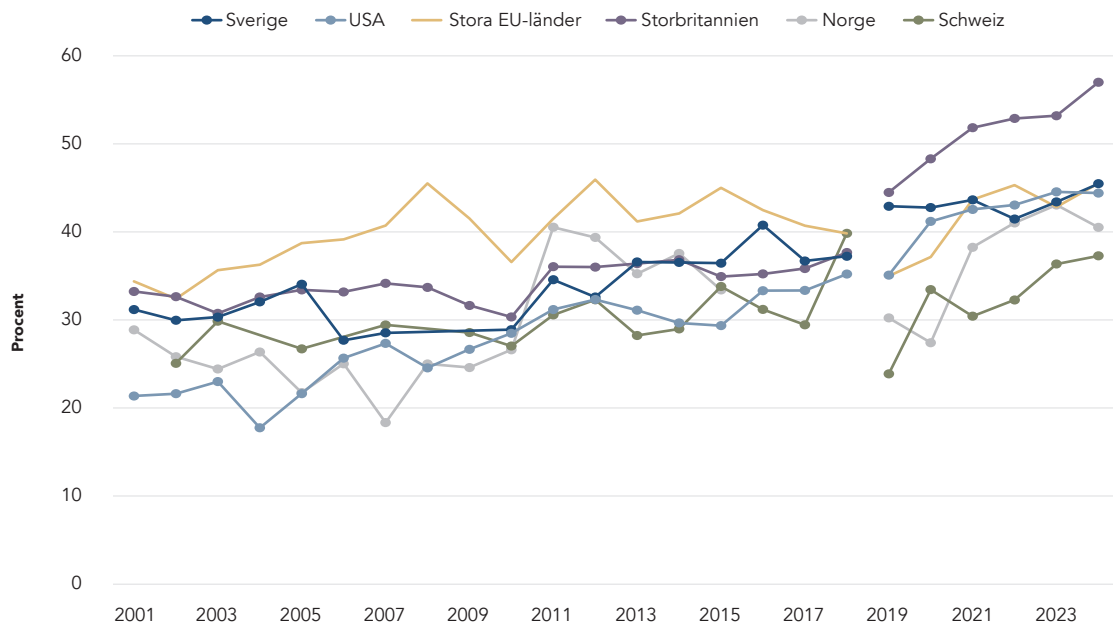
Andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år som anser sig ha tillräcklig kunskap och förmåga att starta ett företag.

Anm. Figur 1.13 och 1.14: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Avsaknad av markörer för enskilda länder indikerar linjärt approximerade värden. Tidsseriebrott 2019.

Figur 1.15: Rädsla att misslyckas

Andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år med upplevda affärsmöjligheter som anger att rädsla att misslyckas skulle hindra dem från att starta ett företag.

Anm.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Avsaknad av markörer för enskilda länder indikerar linjärt approximerade värden. Tidsseriebrott 2019.

en upplevd möjlighet realiseras i form av ett nystartat företag. Figur 1.14 visar att mellan 30 och 50 procent i jämförelseländerna anser sig ha den förmågan. Ett tidsseriebrott i dataserien gör att jämförelser mellan perioden till och med 2018 och perioden därefter måste tolkas med en viss försiktighet, men det förefaller som att tilltron till den egna förmågan konvergerar över tid mellan länderna. För svenskt vidkommande är de senaste årens utveckling något bekymmersam. Efter toppnoteringen 2020, då 52 procent av befolkningen ansåg sig ha förmågan att starta företag, har andelen minskat varje år och uppgår 2024 till 46 procent.

Avslutningsvis redogörs för ytterligare en nyckelkomponent som avgör nivån på entreprenörskapet, rädslan att misslyckas med en eventuell företagsstart (Figur 1.15). Figuren visar hur stor andel av befolkningen med upplevda affärsmöjligheter som anger att rädsla att misslyckas hindrar dem från att starta ett företag. Som framgår av figuren förefaller rädsla att misslyckas öka trendmässigt för flertalet länder. Efter tidsseriebrottet 2018–19 är trenden särskilt tydlig i Storbritannien, Norge och Schweiz, men även i Sverige har andelen ökat de två senaste åren.

Ett litet tankeexperiment som syftar till att identifiera den mest sannolika poolen av nya entreprenörer avslutar kapitlet. Utgå från att samtliga individer, som inte redan driver ett företag, är potentiella nya entreprenörer. Sedan fokuserar vi på dem som för det första upplever att det finns goda möjligheter att starta företag i sitt närområde, för det andra har en tilltro till sin egen förmåga att starta ett företag och för det tredje inte upplever att rädsla att misslyckas skulle hindra dem från att starta ett företag. Då framkommer att ungefär en femtedel av de som inte redan idag driver ett företag, besitter dessa egenskaper. En viktig uppgift är att identifiera vad det är som gör att dessa individer, trots goda förutsättningar, väljer att inte starta företag. Detta är viktigt då entreprenörskap och innovation sedan länge anses utgöra motorn bakom långsiktig tillväxt och välbefinnande.

2

Hur påverkar brottslighet det svenska entreprenörskapet och etablerat företagande?

Som visats ovan föll det svenska entreprenörskapet tillbaka under 2024 efter att trendmässigt ha ökat under ett par decennier. Under 2024 minskade dock företagandet i princip i samtliga dimensioner: de som har för avsikt att starta ett företag, det riktigt unga nyföretagandet liksom antalet etablerade företag. Utvecklingen var särskilt påtaglig för kvinnors entreprenörskap samtidigt som riskkapital i tidiga faser minskade markant och rädslan att misslyckas ökade.

Orsakerna till detta trendbrott är inte uppenbara men flera samverkande faktorer har drivit på utvecklingen: avveckling av skatteuppskov och andra stödåtgärder som infördes under pandemin, ett oroligt geopolitiskt läge och en allmän lågkonjunktur som präglade Sverige såväl som omvärlden under senare år. Ett ytterligare tänkbart skäl som tagits upp i en rad rapporter under senare år är brottsligheten riktad mot företag. Enligt flera opinionsföretag var "lag och ordning" den näst viktigaste väljarfrågan efter sjukvården under 2024 (se till exempel Novus, 2024).⁹

Bedömningarna om nivån och omfattningen på dessa problem skiljer sig dock mellan olika aktörer som Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Företagarna,

Polismyndigheten, Stiftelsen tryggare Sverige, Svensk handel och Svenskt näringsliv. De analyser som genomförts av ovanstående organisationer har tveklöst bidragit till en fördjupad kunskap om omfattning och typ av brott som näringslivet utsätts för, även om det kan förekomma att representativiteten på branschnivå inte är heltäckande och att svarsfrekvenserna är förhållandevis låga.¹⁰ Dessutom har studierna delvis kompenserat för bristen på officiell statistik inom detta område och också bidragit till att brottslighet riktad mot näringslivet fått en ökad politisk uppmärksamhet. Under 2025 kommer en mer heltäckande kartläggning från Brå som specifikt fokuserar på brott mot företag.

Brottslighet påverkar "samhällsväven" negativt och bidrar till störningar i näringslivsdynamiken genom att urholka tilliten samt öka de icke affärsrelaterade riskerna och kostnaderna. På ekonomspråk innebär det att transaktionskostnaderna ökar (Coase, 1937; Williamson, 2000) vilket hämmar nyföretagande och tillväxt i etablerade företag. I förlängningen kan en sådan obruten utveckling få långtgående samhällsekonomiska konsekvenser som bland annat yppar sig i minskad investeringsvilja, färre företag, urholkade skattebaser med

9. I skrivande stund har sannolikt de geopolitiska spänningarna blivit en alltmer central fråga.

10. Under 2024 deltog 4 459 företag (motsvarande en svarsfrekvens på 34 procent) i en undersökning av Svenskt näringsliv. I en kompletterande undersökning deltog elva procent av urvalet. Motsvarande för 2023 var 37 procent och nio procent. I Svenskt näringslivs återkommande undersökningar saknas till exempel medlemsföretag inom branscherna "offentlig förvaltning och försvar", "förvärvsarbete i hushåll" samt "verksamhet vid internationella organisationer" medan branscherna "el, gas, värme och kyla", "gruvor och mineralutvinningsindustri", "kreditinstitut och försäkringsbolag" samt "vattenverk, reningsverk, avfallsanläggningar och dylikt" hade så pass få respondenter att de exkluderades ur 2022 års undersökning. Flera av dessa förefaller relevanta att inkludera i en analys av brottslighetens effekter på näringslivet.

mera. Det kan också innebära ökade kostnader för offentliga verksamheter som till exempel rättsväsendet, socialförsäkringar och sjukvården.

För att närmare utröna hur brottsligheten slår mot företagande har Entreprenörskapsforum i samarbete med Blekinge tekniska högskola startat ett forskningsprojekt rörande kriminalitet och entreprenörskapets dynamik (nyföretagande, uppskalning, omlokalisering och nedläggning av företag) baserat på data från SCB och Polismyndigheten. Medan tyngdpunkten i tidigare rapporter legat på faktiskt genomförda brott mot företag är syftet med föreliggande projekt också att förstå hur upplevd brottslighet påverkar såväl viljan att starta företag som att skala upp befintliga verksamheter. Forskningen finansieras av Familjen Kamprads stiftelse. Som ett första led i detta arbete infogades ett antal frågor i 2024 års GEM-undersökning med fokus på faktiskt utsatthet för brott men också upplevd brottslighet och hur det påverkat verksamheten. Resultatet av denna initiala enkätundersökning redovisas nedan och i analysen skiljer vi på grupperna nystartade respektive etablerade företag.

TIDIGARE FORSKNING – NÅGRA NEDSLAG

En grundläggande förutsättning för en fungerande marknadsekonomi, baserad på frivilliga transaktioner och decentraliserat beslutsfattande på företags- och individnivå, är väl fungerande institutioner, det vill säga lagar och regler. Nobelpristagaren Douglas North (1990) hävdar att vissa institutioner är särskilt viktiga för industriell dynamik, ekonomisk tillväxt och välbefinnande. En absolut förutsättning för en trovärdig rättsstat är enligt North att äganderätten kan säkerställas genom opartiska domstolar. På senare tid har detta argument betonats ytterligare av till exempel Rodrik m.fl. (2004), Acemoglu och Robinson (2012) och Acemoglu m.fl. (2019). Brist på förtroende för rättsstaten och dess förmåga att skydda privat egendom, genomföra affärstransaktioner och möjliggöra en effektiv användning av tillgångar, leder till att andra och mindre produktiva verksamheter ökar. Det institutionella utrymmet för kriminella verksamheter utvidgas. Som Baumol (1990) visar är utformningen av institutionerna avgörande för om ett produktivt, icke-produktivt eller ett destruktivt entreprenörskap växer fram.

Om nivån av upplevd störning och brottsfrekvens ökar påverkar det individens förtroende för de formella institutionerna vilket i sin tur hämmar ett produktivt företagande på sikt. Almeida och Montes (2020) visar att brott och våld försämrar företagsklimatet och därigenom också företagarnas förväntningar och beslut i olika

frågor som rör till exempel investeringar och expansion. Förtroende är en kritiskt viktig faktor i olika affärstransaktioner (Bromiley och Harris, 2006).

Flera forskningsstudier har visat att brottslighet har ett negativt inflytande på nyföretagande (Mahofa m.fl., 2016; Barbieri och Rizzo, 2023). I dessa studier påpekas också att minskad affärsverksamhet är en faktor som måste beaktas när de sociala kostnaderna av kriminalitet uppskattas. I en färsk studie av Churchill m.fl. (2023) konstateras att en högre total brottslighet, särskilt om den riktas mot individer och egendom, avsevärt sänker benägenheten att starta nya företag. Likaså urholkas tillgångsvärden i brotts-täta områden, som i sin tur medför konsekvenser för den ekonomiska aktiviteten, till exempel genom att säkerheter blir mindre värda (Lens och Meltzer, 2016).

Det finns också en litteratur som betonar den geografiska koncentrationen av brottslighet. Det vill säga, brottslighet är ett ojämnt fördelat fenomen, där det till och med kan skilja sig från kvarter till kvarter (Andresen och Malleson, 2011; Andresen och Linning, 2012). De negativa effekterna av brottslighet förefaller också spilla över till näraliggande områden (Acolin m.fl., 2022; Lens och Meltzer, 2016), vilket även har konstaterats för Sverige (Ceccato och Wilhelmsson, 2020). Spridningseffekterna av dessa ofta lokala problem riskerar således att nå såväl den regionala som den nationella nivån.

Sammantaget noterar vi att det finns en omfattande forskningslitteratur som analyserar effekterna av brottslighet på företagande där ett flertal olika aspekter har belysts. Ovan refererade bidrag är några axplock från denna mångfacetterade och diversifierade forskningsinriktning. Tidigare forskning handlar främst om konsekvenserna av faktiskt genomförda kriminella handlingar och inte upplevd brottslighet. Den subjektiva upplevelsen av att eventuellt utsättas för brottsliga handlingar kan dock förväntas omsättas i handlingar som påverkar entreprenörskapets omfattning och inriktning.

TIDIGARE SVENSKA ENKÄTSTUDIER

Som nämnts ovan har ett antal sammanställningar av brottslighet mot svenska företag genomförts under senare år. Svenskt näringsliv är sannolikt den organisation som i flera enkätstudier tydligast försökt kartlägga omfattningen på brottslighet riktad mot företagande i Sverige. Undersökningarna innehåller en rad intressanta resultat varav några exempel följer nedan:¹¹

- En dryg tredjedel (36 procent) av de svarande företagen har varit utsatta för brott det senaste året.

11. Se respektive rapport för metod och urval (Svenskt näringsliv, 2022; 2023; 2024).

- Brottslighet riktar sig särskilt mot vissa branscher (handeln, besöksnäringen och byggbranschen) men med betydande regionala skillnader där Södermanlands och Kronobergs län är mest utsatta 2024. Ett flertal län i framför allt mellersta och södra Sverige uppvisade också en större utsatthet.
- 78 procent av företagen utsattes för snatterier varav 22 procent blev utsatta fler än en gång. För stöld och cyberbrott är motsvarande siffror 55 procent (45 procent återkommande) respektive 42 procent (58 procent).
- Endast 31 procent av företagen polisanmäler samtliga brott som de utsätts för samtidigt som förtroendet för polis och regelverk uppges vara sviktande (52 procent).
- Brottslighet har inneburit att sju procent av företagen valt att avstå från en planerad investering medan fem procent har övervägt att lägga ned hela eller delar av företaget.¹²

Svenskt Näringsliv uppskattar kostnaden för brott mot företag till motsvarande 100 miljarder kronor årligen (2023) vilket i dag sannolikt ligger på en högre nivå.

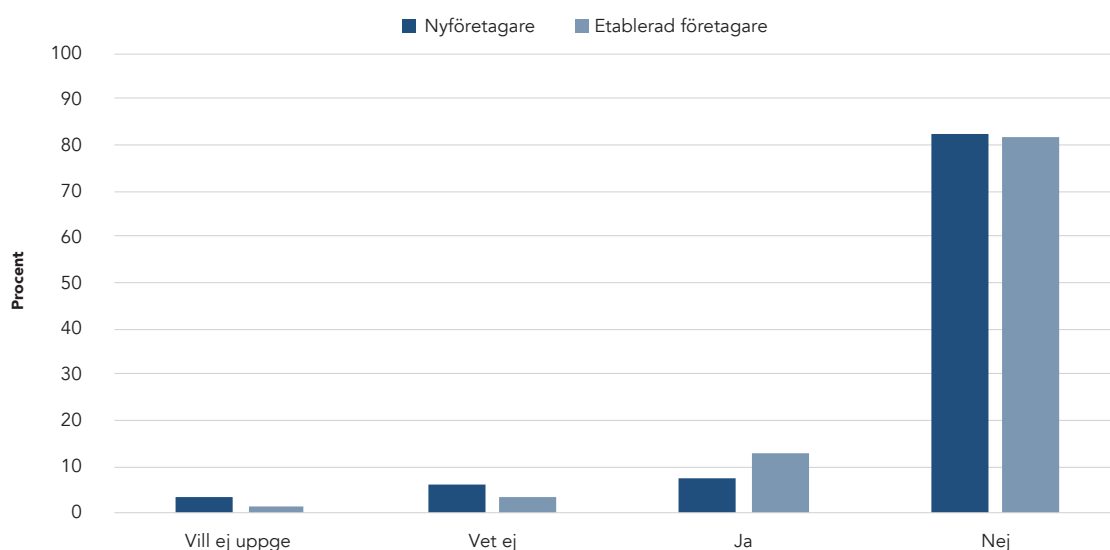
De GEM-resultat som redovisas nedan kopplar delvis till de frågor som ställts av Svenskt näringsliv. Till skillnad från Svenskt näringslivs enkät som riktas mot företag baseras GEM-enkäten på ett representativt urval av individer, cirka 5 000. Eftersom frågorna ställs till individer om deras eventuella företagsägande innebär det att mindre företag är överrepresenterade jämfört med riket som helhet. Resultaten är alltså inte fullt jämförbara med Svenskt näringslivs studier även om trendmässiga förändringar bör fångas upp på liknande sätt i GEM-undersökningen.

BROTTSLIGHET OCH FÖRETAGANDE UR ETT ENTREPRENÖRSKAPSPERSPEKTIV

För att fördjupa förståelsen av omfattning av brott riktade mot företag även i tidiga skeden har årets GEM-undersökning utvidgats till att inkludera frågor rörande kriminalitet som riktats mot företag i olika faser i den entreprenöriella livscykel. Vi separerar etablerade företag (äldre än 42 månader) och unga, nyetablerade företag (upp till 42 månader, TEA - nedan kallat "nyföretagare") Vi inleder med att redovisa den procentuella andel som faktiskt blivit utsatta för brott (Figur 2.1).¹³

Som framgår av figuren svarar en majoritet av tillfrågade företagare att de inte varit utsatta för brott (cirka 82 procent). Totalt uppges cirka elva procent att kriminella gärningar har riktats mot företaget, fördelat på 7,5 procent nyföretagare och 13 procent etablerade företagare.

Figur 2.1: Andelen nyföretagare och etablerade företagare i åldern 18–64 år som varit utsatta för brott kopplat till verksamheten under de senaste fem åren

12. Motsvarande nedläggningssiffror i Företagarnas undersökning Brott mot företagare (2021) är 19 procent. Det speglar sannolikt förekomsten av genomsnittligt mindre medlemsföretag.

13. I enkätfrågan efterfrågas svar om kriminalitetens påverkan på företagande de senaste fem åren. Dock har nyföretagare endast drivit/ägt företag som längst 3,5 år.

Samtidigt uppger sex procent av nyföretagare och fyra procent av etablerade företagare att de inte vet om de utsatts för brott, medan fyra procent nyföretagare och en procent etablerade företagare inte vill svara på frågan. Här finns sannolikt ett visst mörkertal och andelen som faktiskt utsatts för brott kan förväntas vara högre än den angivna andelen på elva procent.

Utsattheten skiljer sig följaktligen något mellan nyföretagare och etablerade företagare. Det är ett förväntat resultat eftersom etablerade företag varit verksamma betydligt längre, snarast är det överraskande att skillnaderna inte är större jämfört med de nya företagen. Noterbart är dock att siffrorna skiljer sig markant från exempelvis Svenskt näringslivs undersökning som uppvisar cirka tre gånger högre utsatthet för företagare. Dessa skillnader kan bero på de selektionseffekter som nämnts ovan.

Emellertid är det inte enbart den faktiska kriminaliteten som företag utsatts för som är viktig utan också hur nivån, och utvecklingen, av brottslighet upplevs. Bedöms en tilltagande kriminalitet påverka förutsättningarna för att starta och bedriva näringsverksamhet är det rimligt att det återspeglas i företagarnas faktiska beteende. Inledningsvis ställer vi den generella frågan om den upplevda kriminaliteten haft en negativ påverkan på företaget (Figur 2.2).

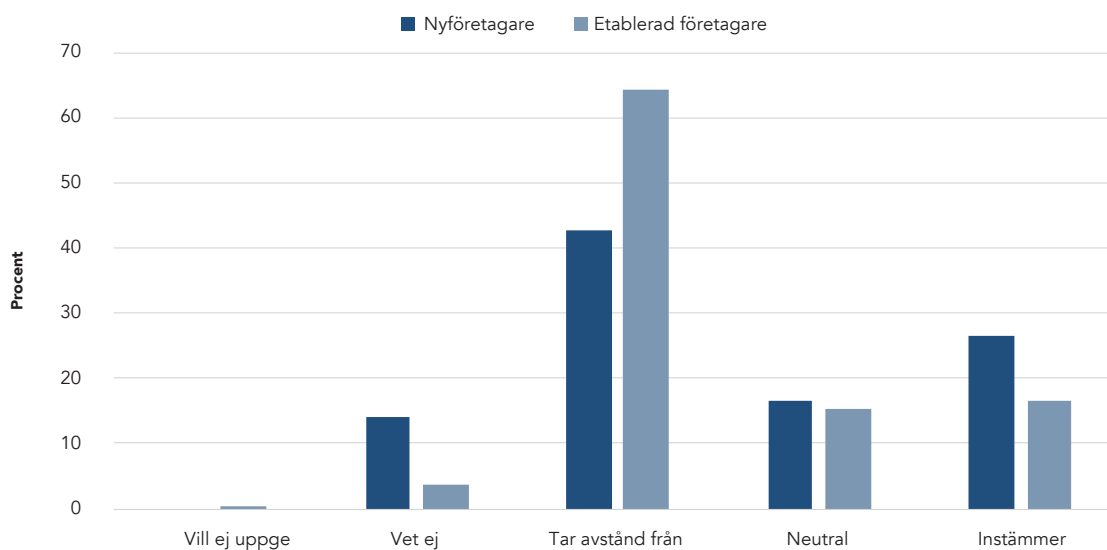
Uppenbart är det en större andel nyföretagare (26 procent) som anser att brottsligheten påverkar deras verksamhet negativt medan drygt 40 procent hävdar det

motsatta. Bland etablerade företag svarar 16 procent att kriminaliteten haft negativa återverkningar på verksamheten medan 64 procent svarar att de tar avstånd ifrån påståendet. Andelen som uppger att de inte vet skiljer sig markant medan andelen neutrala är ungefär lika stora för de två företagskategorierna. Överlag får det anses vara en betydande andel som instämmer i att kriminaliteten haft negativa effekter för affärsverksamheten. Att andelen bland nya och unga företag uppgår till vart fjärde företag är uppseendeväckande men även att ungefär vart sjätte etablerat företag uppger att de berörs på ett negativt sätt.

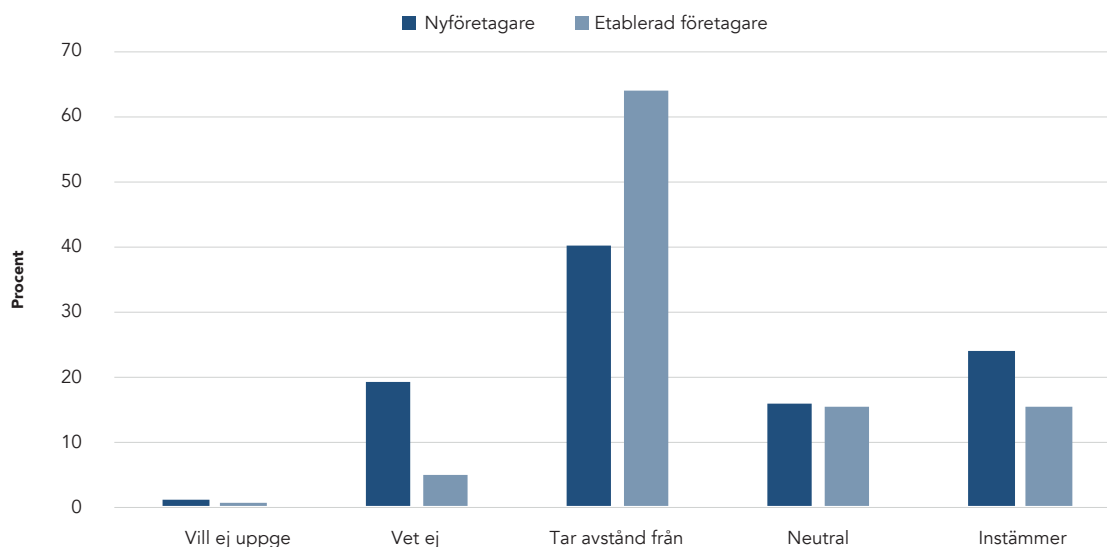
I figur 2.3 går vi vidare på det spåret. Medan figur 2.2 visar hur företagarna i nutid upplevt kriminalitetens inverkan på företaget syftar figur 2.3 till att fånga utvecklingen över tid.

En första observation är skillnaderna mellan etablerade företag och nyföretagandet. Cirka en fjärdedel av de nystartade företagen instämmer i att kriminella handlingars negativa effekter har ökat de senaste fem åren. Det får anses vara en hög andel. För etablerade företag, som bedrivit verksamhet längre än 3,5 år, är andelen betydligt lägre, cirka 15 procent. Skillnaderna mellan nya och etablerade företag indikerar att de senare är mer erfarna och bättre förberedda för att skydda sig mot kriminella handlingar riktade mot verksamheten. Drygt 40 procent nyföretagare och över 60 procent etablerade företagare anser inte att brottslighet försvårat för verksamheten över tid, medan knappt en femtedel förhåller sig neutrala till frågan. De företagare som avstått från att besvara

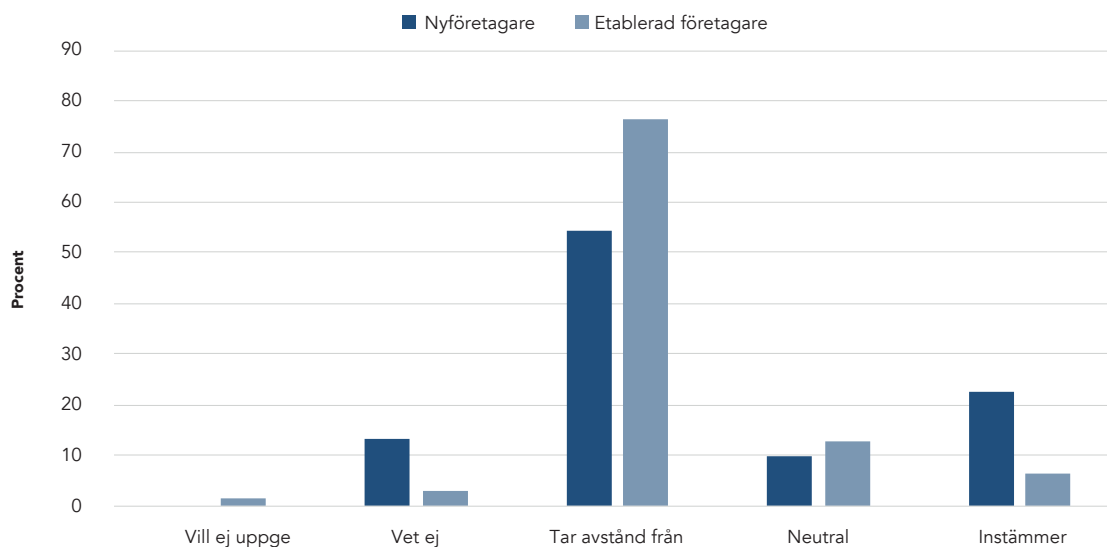
Figur 2.2: Andelen nyföretagare och etablerade företagare i åldern 18–64 som upplever att kriminaliteten påverkar företaget i negativ riktning

Figur 2.3: Andelen nyföretagare och etablerade företagare i åldern 18–64 år som upplever att kriminalitetens påverkan ökat de senaste fem åren

Figur 2.4: Andelen nyföretagare och etablerade företagare i åldern 18–64 år som upplever att kriminaliteten aktivt har hindrat investeringar, inköp eller expansion under de senaste fem åren

frågan ligger på runt två procent samtidigt som andelen nyföretagare och etablerade företagare som inte vet är runt 20 respektive tio procent. Det är noterbart att andelen nyföretagare som inte vet eller är neutrala uppgår till cirka 35 procent (motsvarande för etablerade företagare

är cirka 20 procent). Det är svårtolkat men tyder återigen på relativt stora mörkertal.

I figur 2.4 preciseras frågan till vilka faktiska verksamheter – investeringar, inköp eller expansion – som påverkats negativt av brottsligheten under de senaste fem åren.

Svarsandelarna i figur 2.4 ligger i linje med figur 2.2 och 2.3. Över 20 procent av de tillfrågade nyföretagarna hävdar att brottslighet haft en negativ effekt på investeringar, inköp och expansion medan motsvarande andel för etablerade företag är betydligt lägre (sex procent jämfört med 15 procent i figur 2.2). För båda företagsgrupperna är det dock en relativt stor andel som anger att brottsligheten inte påverkat deras verksamheter. Notera också de relativt stora procentandelarna i figurerna 2.2–2.4 för kategorierna ”vet ej” respektive ”neutral”, det vill säga de varken tar avstånd ifrån eller instämmer i frågan. Intuitivt är det svårt att tolka vad det i realiteten innebär, men en tänkbar förklaring är att det handlar om att de blivit utsatta för brott av mindre dignitet vilka inte påverkat verksamheten.

Brottsligheten kan förväntas påverka rädslan att misslyckas som företagare, framför allt hos nya och unga företag (Figur 2.5 och 2.6). I figur 2.5 visas först att rädsla att misslyckas som ett skäl till att inte starta företag, är större bland ”allmänheten” (40 procent) än bland företagarna (29 procent). Det är rimligt då företagare redan har hanterat en del av osäkerheten och faktiskt startat ett företag.

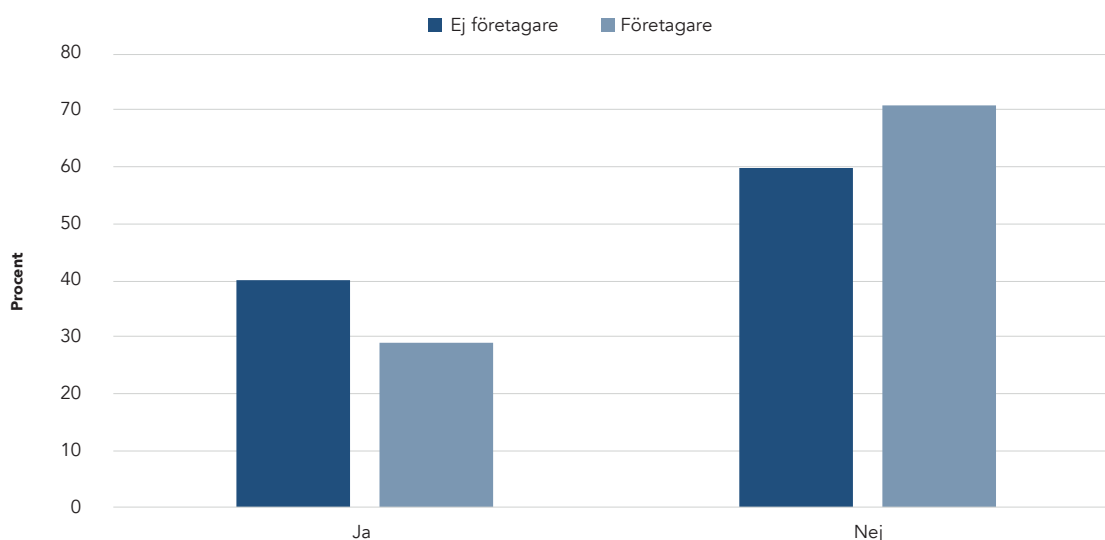
I figur 2.6 begränsas frågan till de företagare som har varit utsatta för brott. Totalt är andelen som påstår att rädslan att misslyckas hindrar företagsstart

47 procent, fördelat på 54 procent nyföretagare medan motsvarande andel för etablerade företag är 44 procent. Jämfört med figur 2.5 ökar andelen med nästan 25 procentenheter i gruppen nyföretagare och omkring 15 procentenheter för etablerade företagare. Det vill säga, rädslan att misslyckas som företagare ökar markant men särskilt för gruppen nyföretagare. Risken är att lyckosamma entreprenörer avstår från att etablera nya företag, vilket hämmat förekomsten av så kallade serie-entreprenörer som visat sig vara speciellt framgångsrika (Shaw och Sørensen, 2019).

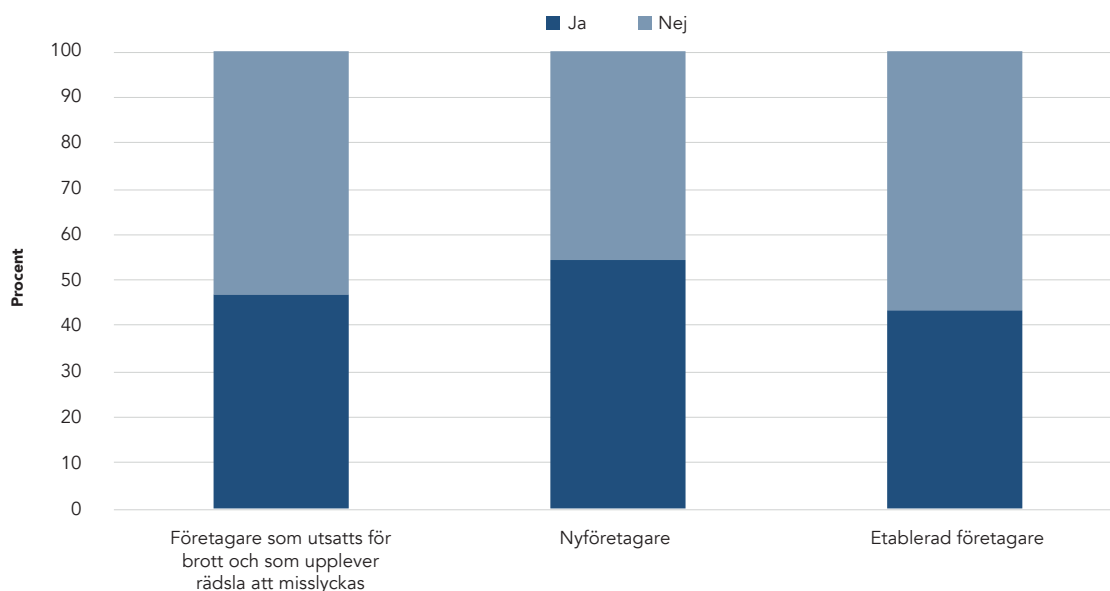
Bilden av att nyföretagande påverkas negativt av brottslighet förstärks ytterligare i figur 2.7. Nyföretagare uttrycker simultant rädsla att misslyckas och att brottslighet påverkar verksamheten negativt i större utsträckning än etablerade företag. Bland nya företag är andelen åtta procentenheter högre (30 procent) än för etablerade företag (22 procent). En tänkbar förklaring är att förekomst av brottslighet innebär att konsekvenserna av såväl själva företagandet som ett misslyckande blir mer oöverskådliga. Ett annat skäl kan vara att företagen bedömer det som svårt att konkurrera på lika villkor vilket ökar risken och spär på rädslan att misslyckas.

Vi konstaterar att det finns en samvariation mellan företagare som uppger rädsla för att misslyckas och de

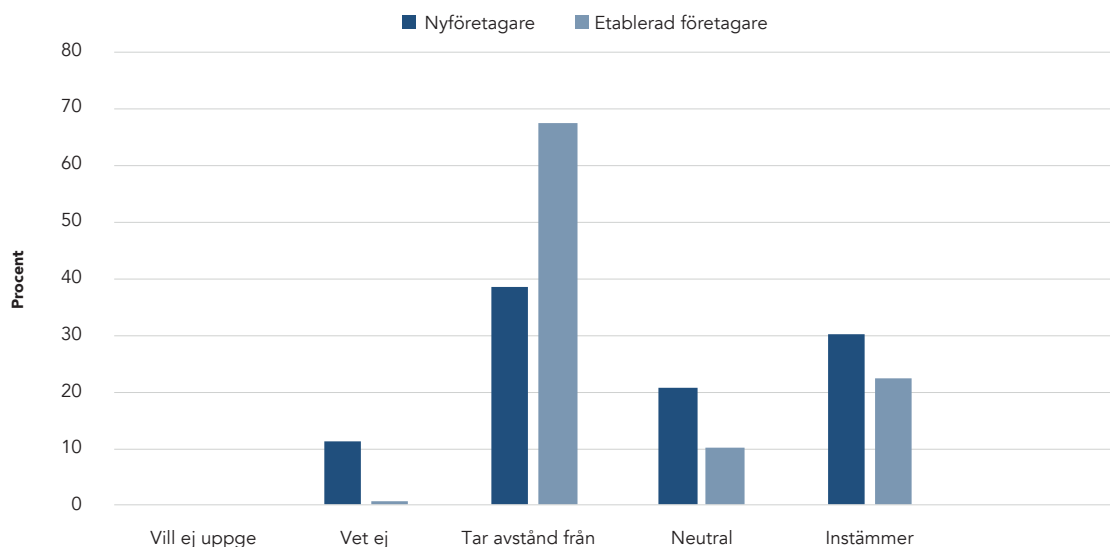
Figur 2.5: Andelen företagare/icke företagare och som anger rädsla att misslyckas som en anledning till att inte starta företag

Figur 2.6: Andelen företagare som varit utsatta för brott och som svarar att rädsla att misslyckas är en anledning till att inte starta företag

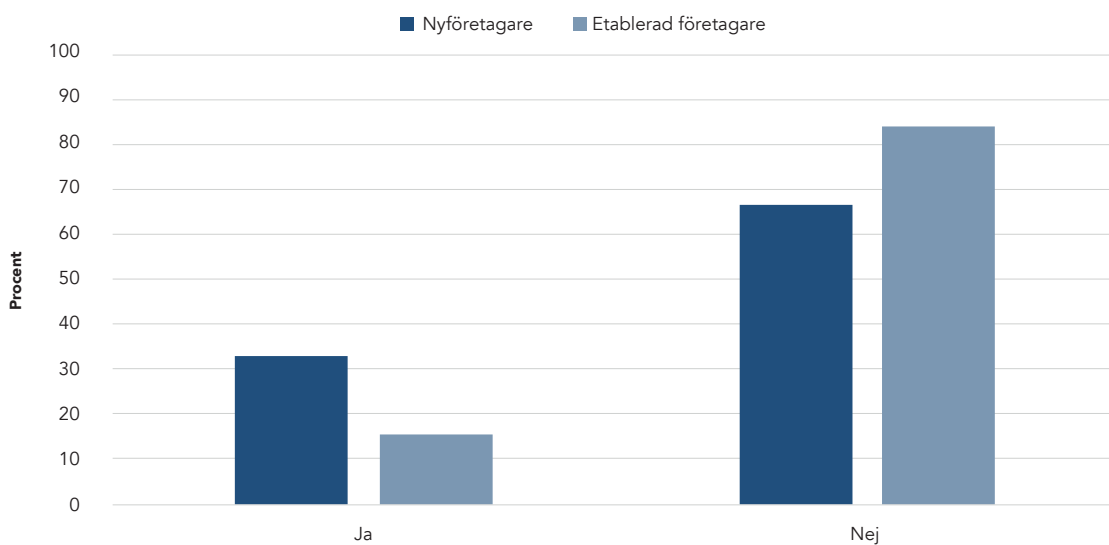
Figur 2.7: Andelen som anser att kriminalitet påverkar företagande i negativ riktning bland de som är rädda att misslyckas

som anser att kriminalitet påverkar företagande i negativ riktning.¹⁴ Det gäller främst nyföretagare medan det i huvudsak är andra orsaker som ligger till grund för etablerade företagens rädsla att misslyckas. Detta är i sig

viktigt eftersom upplevda hinder, som kan leda till misslyckande, också hämmar inträde på marknaden och därmed kan bromsa den industriella dynamiken och på sikt svensk konkurrenskraft.

14. Vi har valt att inte visa några figurer för korrelationen avseende rädsla att misslyckas och brottslighet. Kontakta författarna om tillgång till dessa och korrelationstabeller önskas.

Den branschvisa fördelningen som illustreras i figur 2.8 är en textanalys baserad på ett urval av företagare som besvarat dels vilken typ av verksamhet de bedriver (i fritext), dels om deras verksamheter utsatts för brott det senaste året. Nyföretagarna är presenterade i blå text och de etablerade företagen i orange text. Figur 2.8 visar på heterogenitet i fråga om inriktningen av företag som utsätts för brott. I urvalet finns bland annat skogsbruk, frisörer och byggbranschen. Följaktligen kan inte brottsligheten anses vara branschspecifik. Dock verkar konsumentnära tjänster sticka ut för såväl nya som etablerade företag.

Vi går vidare med att redovisa i vilken mån brottslighet riktad mot företag lett till att verksamheten avvecklats under de senaste fem åren (Figur 2.9). Här kan konstateras att andelen nyföretagare som avslutat sin verksamhet överstiger 30 procent, en uppseendeväckande hög andel. Med andra ord har cirka en tredjedel av de nya företag som utsatts för brott valt att avsluta verksamheten. För etablerade företag är motsvarande andel betydligt lägre, cirka 16 procent. Även detta är en i sammanhanget relativt hög andel. Det är enbart i jämförelse med den anmärkningsvärt höga andelen för nya företag som andelen för etablerade företag förefaller mer rimlig. Utvecklingen är i hög grad oroande och kan på sikt leda

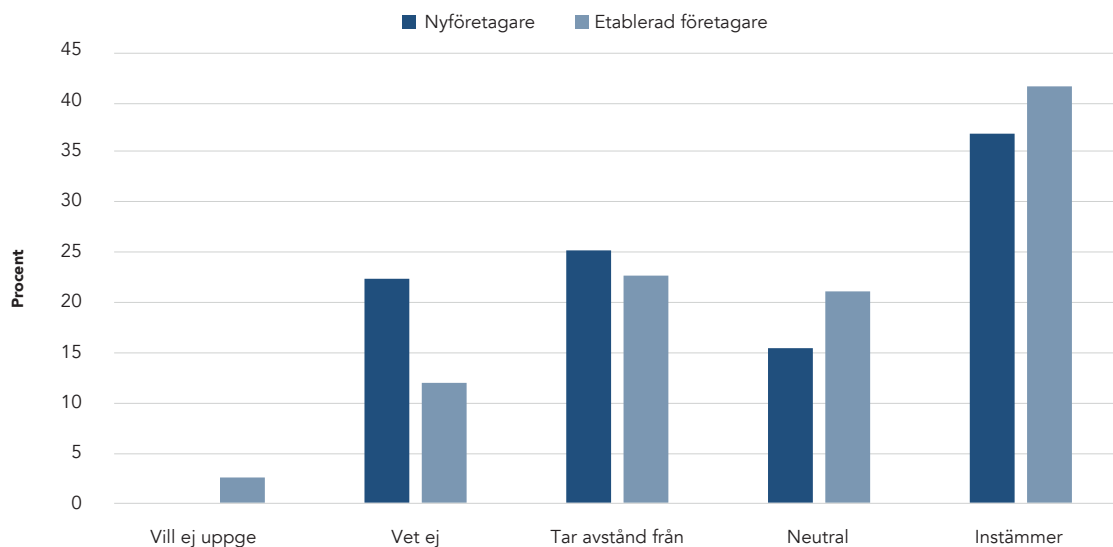
till negativa effekter för kreativa förstörelseprocesser och entreprenöriell dynamik.

Avslutningsvis har vi ställt frågan om företagarna bedömer att näringslivsbetingad brottsbekämpning prioriteras av regeringen (Figur 2.10). Som framgår är det cirka 40 procent i respektive företagsgrupp som anser att detta är en fråga som prioriteras av regeringen medan 25 procent av nyföretagarna och 22 procent av de etablerade företagarna intar motsatt ståndpunkt. Fler etablerade företagare väljer att inte ta ställning i frågan (21 procent) jämfört med nyföretagare (15 procent). Även om flertalet svarar "instämmer" i båda företagsgrupperna, utgör den sammanlagda andelen av de som inte anser att regeringen prioriterar brottsbekämpning riktad mot näringslivet, är neutrala eller osäkra, en betydligt större andel. Det indikerar en oro bland företagare som bör tas som grund till fortsatta och förstärkta åtgärder. Vår hypotes är att det förekommer betydande lokala skillnader vilket vi kommer att granska mer ingående när vi har tillgång till geografiskt mer finfördelade data.

SLUTSATS

Även om det är en relativt blygsam andel som uppger att man faktiskt har blivit utsatt för brott som berör

Figur 2.10: Andelen nya och etablerade företagare som upplever att kriminalitet riktad mot företagande i Sverige är en fråga som prioriteras av regeringen

verksamheten i nya och etablerade företag, kan vi konstatera att näringsverksamheterna berörs på andra indirekta sätt. Nyföretagandet bromsas, expansion av etablerade företag hämmas, rädslan att misslyckas ökar och företag avvecklas. En betydande andel hävdar också att dessa problem ökat över tid. Likaså kan leverantörsstrukturer och olika former av samverkan förväntas bli påverkade och försvåras.

Nya företag rapporterar i betydligt högre grad än etablerade företag att negativa effekter kan relateras till den ökade brottsligheten oavsett vilken fråga som tas upp: utveckling över tid, negativ effekt på investeringar, inköp och expansion, med mera. Särskilt anmärkningsvärt är att över 30 procent av de nya företagen som utsatts för brott väljer att avsluta verksamheten.

Risken är uppenbar att en samhällelig norm håller på att etableras – en informell institution – som signalerar att risker och kostnader med framför allt nyföretagandet ökar på grund av den tilltagande kriminaliteten. På sikt kan det få starkt negativa konsekvenser för det svenska entreprenörskapet som utvecklats positivt under de senaste decennierna. Detta återverkar i sin tur på svensk konkurrenskraft och industriell dynamik: nya och unga företag kompletterar mer mogna och etablerade i en rad olika avseenden kopplat till leverantörsstrukturer, utveckling och innovation. Dessutom riskerar bilden av Sverige som en entreprenöriellt driven ekonomi att blekna med återverkningar på investeringsflöden och lokaliseringsbeslut.

Samtidigt finns det risk för ett relativt stort mörkertal, det vill säga svaren speglar inte fullt ut verkligheten. Detta kan främst kopplas till den höga andel som sammantaget uppger att man inte vet, inte vill ange uppgift eller är neutral. Med all sannolikhet innebär det att problemen med brottsligheten underskattas och att den faktiska utsattheten är större. Nyföretagare är potentiellt

betydligt mer sårbara än etablerade företagare eftersom de har en mindre resursbas och svagare nätverk. De är därför också lättare mål för kriminella aktiviteter och är mindre motståndskraftiga vilket speglas i den allt större andel som uppger problem relaterat till brottslighet riktad mot nya företag.

Vi noterar att vissa skillnader föreligger gentemot resultaten i Svenskt näringslivs (2022; 2023; 2024) studier. Delvis kan det kopplas till olika urval av respondenter där andelen mindre och nya företag sannolikt är betydligt större i GEM-studien. Likaså kan det finnas andra selektionseffekter som påverkar resultaten, till exempel att det grundläggande urvalskriteriet (individer) torde innebära att nya och mindre företag är överrepresenterade.

Företagens kostnader för att bemöta och skydda sig mot brottslighet har tidigare uppskattats till cirka 100 miljarder kronor (Svenskt näringsliv, 2023). Idag är dessa kostnader troligen betydligt högre. Till detta ska läggas de potentiellt betydande negativa samhällsekonomiska effekterna av ett minskat entreprenörskap och en svagare industriell dynamik, vilket kan innebära en mångdubbelt stor samhällsekonomisk kostnad.

Från politiskt håll måste därför krafttag tas för att minska den näringslivsinriktade brottsligheten och återupprätta näringslivets förtroende. Enligt enkäten är det drygt 20 procent som anser att regeringen inte gör tillräckligt, mellan 11–22 procent vet inte och ytterligare cirka 15–20 procent kan inte ta ställning. Det ska jämföras med de cirka 40 procent som uppger att de har förtroende för att regeringen prioriterar denna fråga. Troligen finns här betydande regionala/lokala skillnader där andelen i utsatta områden kan förväntas avvika markant från de redovisade genomsnitten. Detta blir dock en fråga för framtida studier.

APPENDIX

Under 2024 adderades följande frågor och påståenden rörande företag och brottslighet till GEM-enkäten:

1. Har du under de senaste fem åren avslutat ett företagande på grund av utsatthet av kriminalitet?
2. Har du eller ditt företag blivit utsatt för brott kopplat till din verksamhet?
3. Kriminaliteten påverkar mitt företagande i negativ riktning.
4. Kriminalitetens påverkan på mitt företagande har ökat under de senaste fem åren.
5. Kriminalitet har aktivt hindrat mitt företagande under de senaste fem åren, till exempel hindrat investeringar, inköp eller expansion.
6. Kriminalitetens påverkan på företagande i Sverige är en fråga som prioriteras av regeringen.

Dessa har därefter fördelats på företagskategorierna nya och etablerade företag och i vissa fall korrelerats med standardvariabler i GEM-enkäten.

3

AI och entreprenörskap

Artificiell intelligens (AI) är en nygammal teknik. Å ena sidan är AI redan integrerad i många av de verktyg och tjänster vi använder till vardags, som till exempel de rekommendationsalgoritmer som styr flödet i sociala medier eller vilka filmer som föreslås på Netflix. Å andra sidan har det skett en snabb utveckling av nya typer av AI-verktyg under 2020-talet, i synnerhet generativa AI-verktyg som bygger på stora språkmodeller (Large Language Models, LLM). Dessa kan skapa nya texter, bilder, filmer och programmeringskod med enkla verbala eller skriftliga kommandon (Bommasani m.fl., 2021).

Generativ AI förväntas ha betydande påverkan på hur vi arbetar. En lång rad arbetsuppgifter kommer sannolikt att förändras av tekniken, men försöken att förutsäga var skillnaderna blir som mest påtagliga varierar betänkligt. Forskning visar blandade resultat gällande AI-verktygens påverkan på arbetsprestationer. En del studier tyder på att skillnaden mellan mer och mindre erfarna utförare av ett visst arbete krymper. Andra studier pekar i stället på att de mest erfarna och högpresterande medarbetarna ökar sin produktivitet mer än andra genom att använda generativa AI-verktyg (Toner-Rodgers, 2024; Brynjolfsson m.fl., 2025; The Economist, 2025). Med nya verktyg följer emellertid också nya risker och utmaningar. AI-modeller för prediktion kan exempelvis påverkas av skeva eller obalanserade träningsdata och generativa AI-verktyg kan producera felaktiga svar eller påhittade faktauppgifter.

AI-verktyg kan också användas för ont uppsåt, exempelvis för att sprida desinformation eller genomföra cyberangrepp.

Vad betyder AI-utvecklingen för entreprenörskap? Något som allt oftare lyfts fram gällande generativ AI är dess påverkan inom vetenskap, forskning och utveckling (Toner-Rodgers, 2024; Gottweis m.fl., 2025). AI-verktyg kan, utöver att generera text, fungera som ett viktigt stöd i att skapa hypoteser. De är särskilt lämpade att användas för att lösa problem där det finns en stor variation av möjliga lösningar. Ett illustrativt exempel på detta är AI-modellen Alphafold som utforskar möjliga variationer för proteinstrukturer baserat på deras molekylära sammansättning för att identifiera de mest lovande kandidaterna (Jumper och Hassibis, 2022). Det arbete som AI-modellen kan göra på timmar, eller ibland på 15 minuter, var tidigare förknippat med år av forskningsarbete och är en starkt bidragande orsak till att Alphafold belönades med Nobelpriset i kemi 2024. Den nya generationen AI-verktyg kan med andra ord fungera som ett substitut för mänskligt arbete gällande vissa typer av uppgifter. Tekniken förväntas dock bli än viktigare som ett komplement för att förändra förutsättningarna för hur människor arbetar inom forskning och utveckling. Motsvarande potential borde finnas inom entreprenörskap, då det har många likheter med forskningsarbete, framför allt vad gäller att utveckla och testa nya idéer.

Forskning om AI och entreprenörskap fokuserar huvudsakligen på hur tekniken kan bidra till sänkta trösklar för entreprenöriell aktivitet (Fossen m.fl., 2024). På samma sätt som uppstarts företag kan ersätta investeringar i fysiskt kapital med att köpa in molntjänster, kan AI-verktyg också bidra till arbetstidsbesparing, kvalitetsökning och möjlighet för entreprenörer att göra fler saker på egen hand (Varian, 2018; Wernberg, 2023). Dagens generativa AI-tjänster förmedlas huvudsakligen som just datadrivna molntjänster. Det betyder att tröskeln för att börja använda tekniken är låg och spridningen snabb.

AI-verktyg skapar också nya möjligheter att använda kunddata eller andra typer av data för att bedriva experiment eller datadriven utveckling, något som haft stor betydelse för digitalt entreprenörskap, särskilt inom digitala tjänster (Varian, 2010; Luca och Bazerman, 2021).

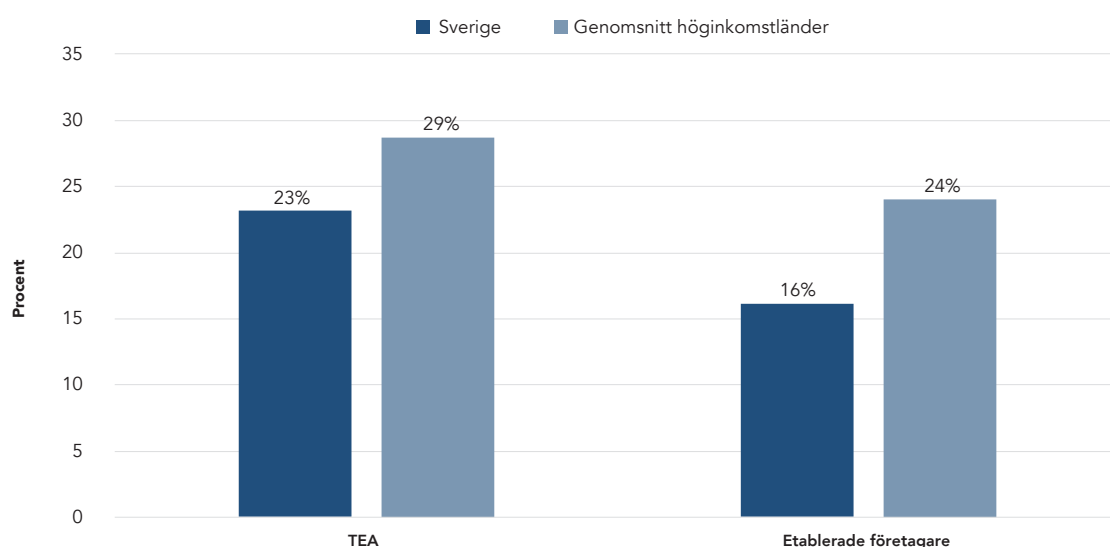
Hur ser svenska entreprenörer och företagare själva på möjligheter och utmaningar med AI-tekniken? I årets GEM-undersökning fick både de med nyligen startade företag (TEA) och etablerade företagare svara på hur viktig de tror att AI-tekniken (i bred bemärkelse) kommer att bli för deras affärsmodell och strategi de kommande tre åren. Bland de med nystartade företag är det något mindre än en fjärdedel (23 procent) som anger att AI kommer att vara mycket viktigt för deras verksamhet, medan motsvarande siffra är väsentligt lägre (16 procent) bland etablerade företagare (Figur 3.1). Det bör noteras att en stor

andel av respondenterna i flera länder svarade att de inte vet vilken påverkan AI kan komma att ha på deras verksamhet. Svaret är förväntat givet att AI är ett paraply för olika teknik samt att fältet är under snabb utveckling.¹⁵

I jämförelse med genomsnittet för företagare i höginkomstländer i undersökningen, tycks förväntningarna bland svenska entreprenörer och företagare vara lägre eller möjligtvis mer osäkra. Bland respondenter med nystartade företag varierar andelen som anger att AI kommer ha stor påverkan på deras verksamhet mellan åtta procent i Polen och 57 procent i Förenade Arabemiraten. Bland etablerade företagare varierar motsvarande andel mellan sju procent i Serbien och 52 procent i Puerto Rico. Det är en anmärkningsvärt stor spännvidd som sannolikt måste antas återspegla osäkerhet bland entreprenörer i minst lika stor utsträckning som faktiska skillnader i förutsättningar mellan länderna.

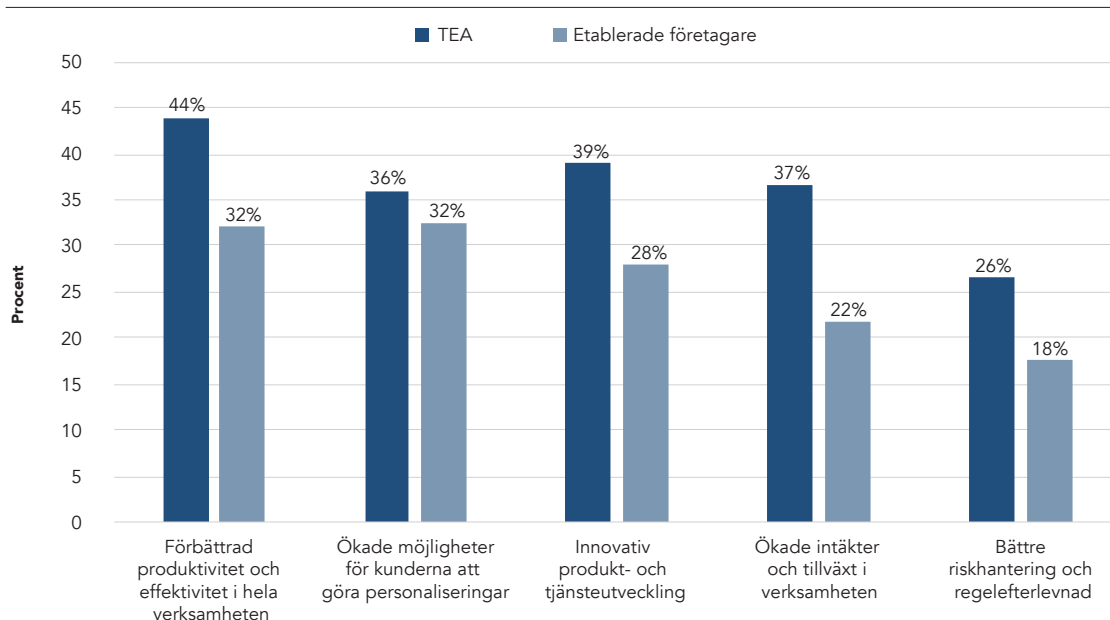
Deltagarna i undersökningen fick även svara på frågor om vilka positiva respektive negativa potentiella effekter av AI-utvecklingen som de bedömer särskilt viktiga för deras verksamheter. En betydande andel av respondenter med nystartade företag, mellan 26–44 procent, förväntar sig att AI kommer ha potentiellt positiv påverkan på deras verksamheter, framför allt i termer av produktivitetsvinster, men också innovationsverksamhet, personalisering i produkter och ökade intäkter (Figur 3.2). Något färre tror att AI kommer att bidra positivt till riskhantering och regel efterlevnad. Bland etablerade

Figur 3.1: Andel som uppger att AI kommer att vara mycket viktigt för deras affärsmodell och strategi på tre års sikt

15. Bland femton av de deltagande länderna i undersökningen uppgav tio procent eller fler svaret "vet inte" på frågan om AI:s påverkan på deras affärsmodell och strategi på tre års sikt.

Figur 3.2: Förväntade positiva effekter av att implementera AI som är mycket viktiga för företagens verksamheter i Sverige

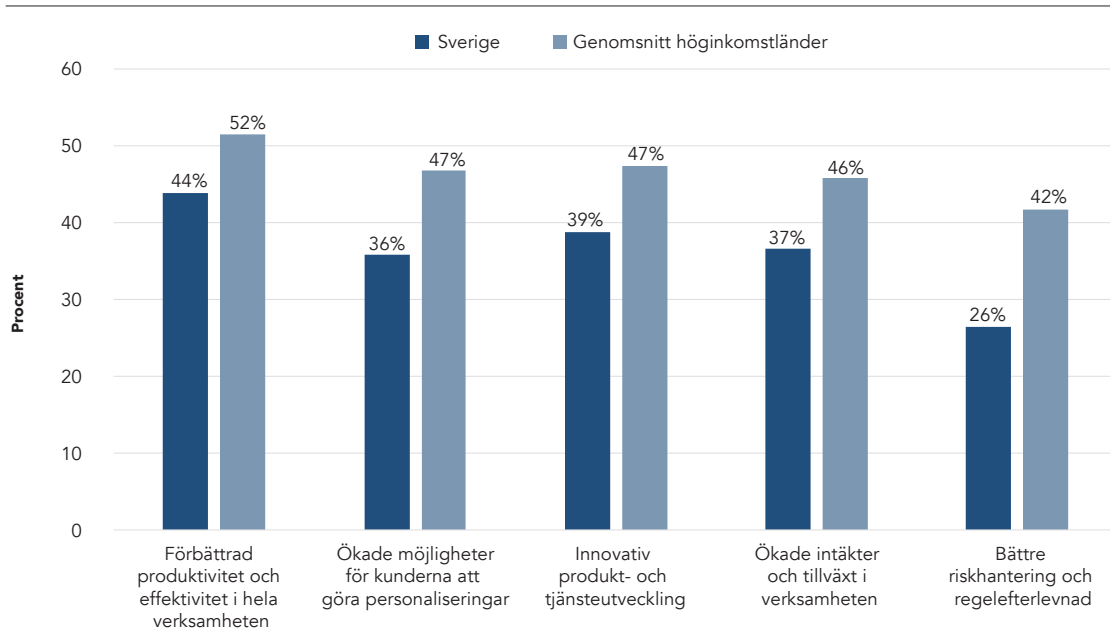

företag är förväntningarna på AI:s positiva effekter genomgående lägre än bland nystartade och unga företag.

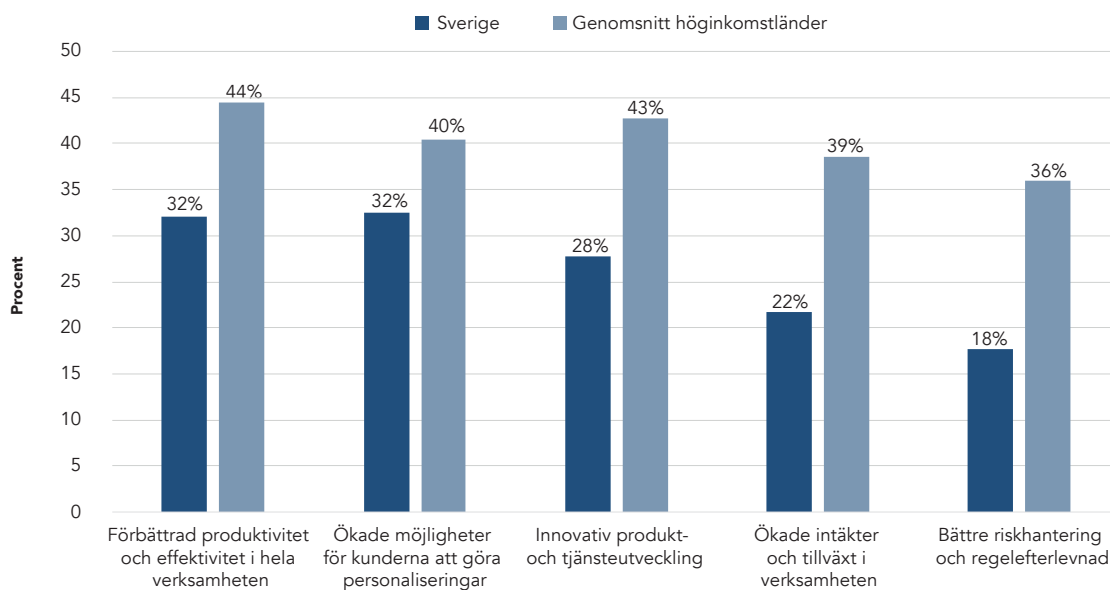
Svenska företagare har som grupp markant lägre förväntningar på AI än företagare i andra höginkomstländer (Figur 3.3 och 3.4). Störst är skillnaden i förväntningar vad

gäller AI-teknikens potentiellt positiva bidrag till riskhantering och regelefterlevnad. Den här typen av jämförelser bör tolkas med viss försiktighet, men i den mån det finns en AI-hype bland företagare är den mindre uttalad bland svenska företagare.

Figur 3.3: Förväntade positiva effekter av att implementera AI som bedöms vara mycket viktiga för nystartade och unga företag (TEA)

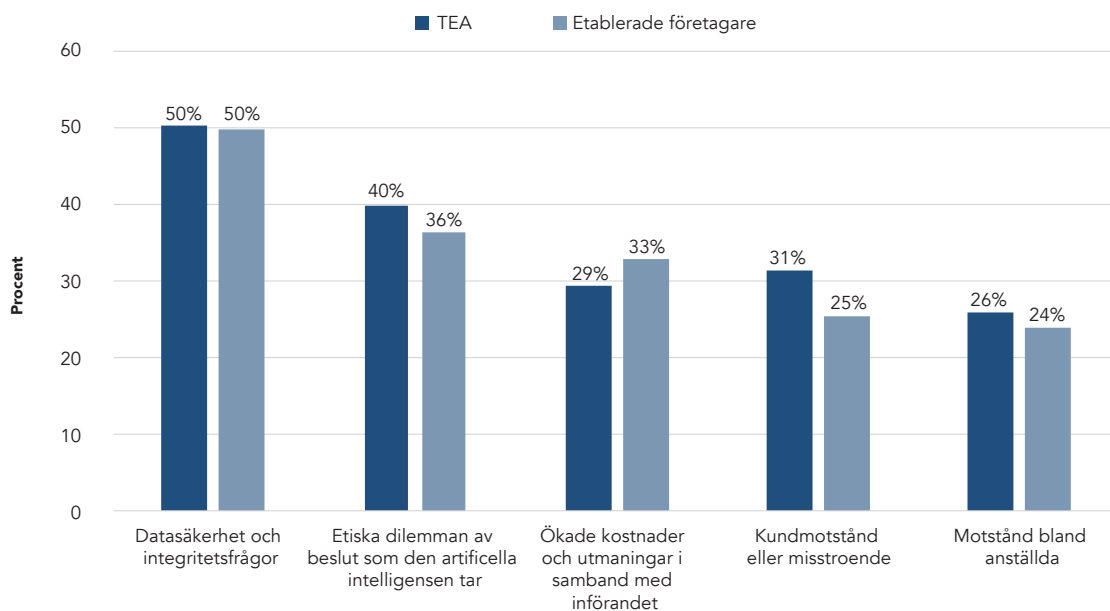
Figur 3.4: Förväntade positiva effekter av att implementera AI som bedöms vara mycket viktiga för etablerade företag

Det råder större samstämmighet bland svenska företagare med unga respektive etablerade företag vad gäller AI-teknikens potentiellt negativa påverkan på deras verksamheter (Figur 3.5). Framför allt oroar sig hälften av nya entreprenörer (TEA) och etablerade företagare för hur

AI kan påverka deras datasäkerhet negativt. 40 procent av de nystartade respektive 36 procent av de etablerade företagen uppger också att etiska frågor rörande implementering och användning av AI kan ha negativ påverkan på verksamheten.

Figur 3.5: Förväntade negativa effekter av att implementera AI som är mycket viktiga för företagens verksamheter i Sverige

29 procent av de svarande med nystartade företag (TEA) och 33 procent av de etablerade företagen uppfattar att ökade kostnader i samband med implementering av AI-verktyg kan påverka företaget negativt. Givet den ojämna digitaliseringen i svenskt näringsliv finns det skäl att tro att fler kommer att uppleva betydande kostnader för att omorganisera arbetsformer och processer så att de kan dra nytta av AI-tekniken (Wernberg, 2025). Oron för motstånd mot användningen av AI-teknik bland kunder eller medarbetare är lägre bland etablerade företagare än bland svarande med nystartade företag. Denna oro tycks dock inte vara det främsta hindret för att implementera och experimentera med AI-verktyg i verksamheten.

Skilnaderna är också mindre mellan svenska företagare och genomsnittet bland företagare i höginkomstländer (Figur 3.6 och 3.7). Bland svenska företagare är det marginellt fler som uttrycker en oro för etiska dilemman och datasäkerhet i samband med implementeringen av AI-teknik, medan något färre än genomsnittet oroar sig för kostnader, kundmotstånd och motstånd bland anställda.

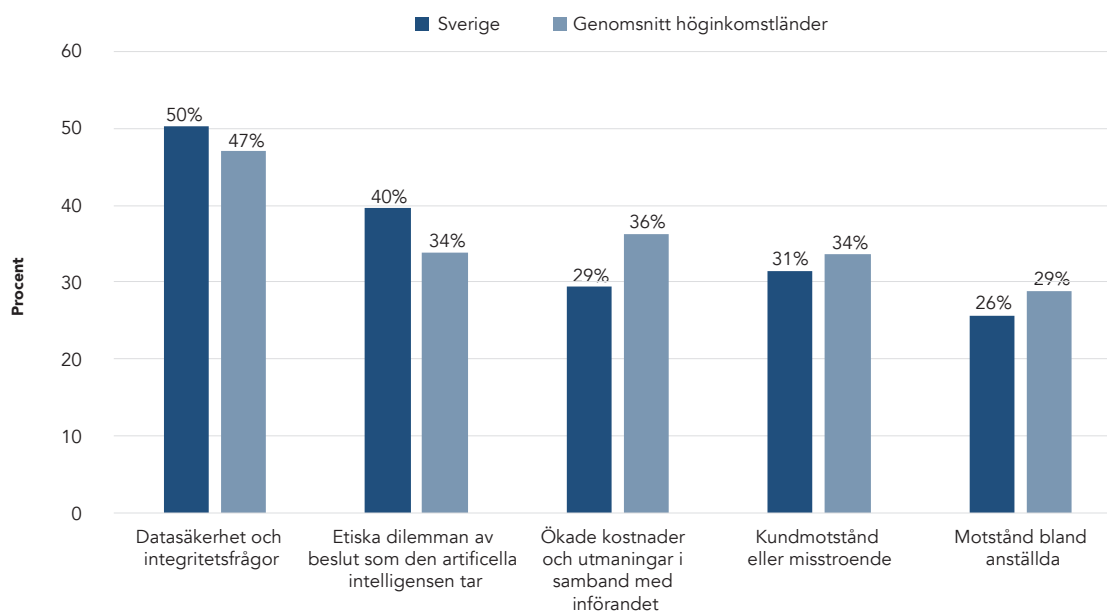
I den svenska GEM-undersökningen ställdes också en fråga till respondenter som har en entreprenöriell avsikt om hur generativa AI-verktyg påverkar förutsättningarna att starta ett nytt företag (Figur 3.8).¹⁶ Av de knappt 400 svenskar som svarade på frågan uppgav 72 procent att generativa AI-verktyg på något vis förenklar

att starta företag. Nästan hälften uppgav att det förenklar företagsstart i ganska eller mycket stor utsträckning och en femtedel (20 procent) svarade att generativa AI-verktyg i stor utsträckning förenklar arbetet med att starta företag. Dessa resultat skiljer sig markant från utfallet i frågan om hur AI påverkar strategi och affärsmodell på tre års sikt. Det kan, med viss försiktighet, tas till intäkt för att svarande i högre grad ser AI, och i synnerhet generativa AI-verktyg, som ett verktyg för deras arbete snarare än någonting som i grunden förändrar deras affärsmodell.

Det finns en ökande konsensus kring förväntningen att AI-utvecklingen, även de AI-verktyg som finns idag, kommer att påverka såväl nyföretagande som de befintliga företagens verksamheter. Den teknologiska utvecklingen kommer även leda till förändringar av organiseringen av arbetet i ekonomin. Hur dessa förändringar kan komma att se ut är dock fortfarande omgärdat av stor osäkerhet.

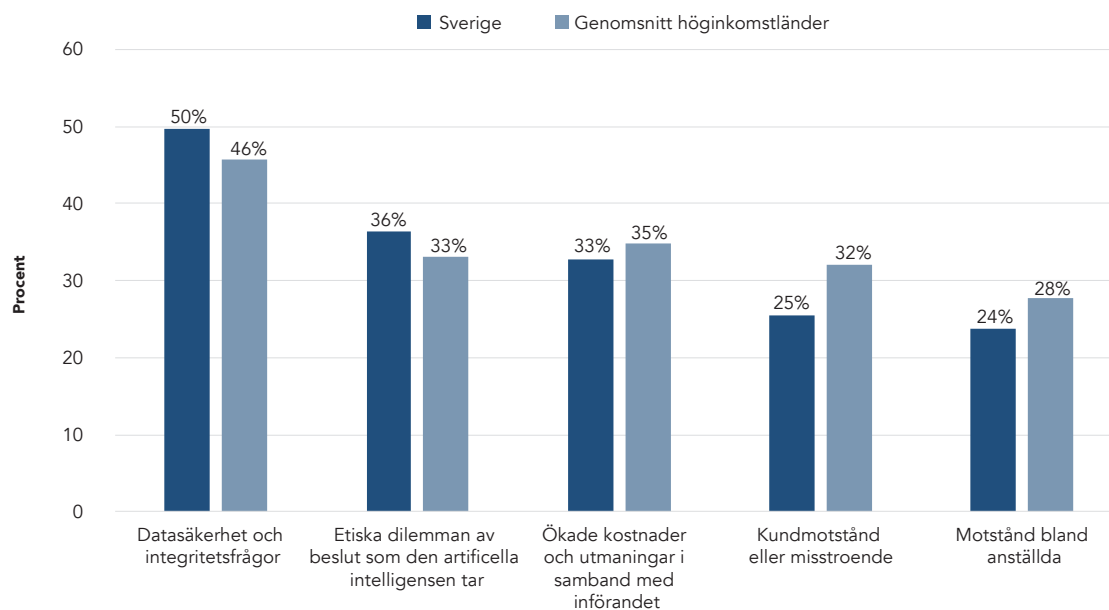
Entreprenörskap, liksom intraprenörskap (entreprenörskap inom befintliga företag), spelar en avgörande roll för att experimentera med och hitta framgångsrika sätt att dra nytta av ny teknik på ett konkurrenskraftigt vis. Det är inte oväntat att det råder delade meningar och till och med genuin osäkerhet kring vilken roll AI kommer att spela för entreprenörskap och företagande bland dagens entreprenörer och företagare.

Figur 3.6: Förväntade negativa effekter av att implementera AI som bedöms vara mycket viktiga för nystartade och unga företag (TEA)

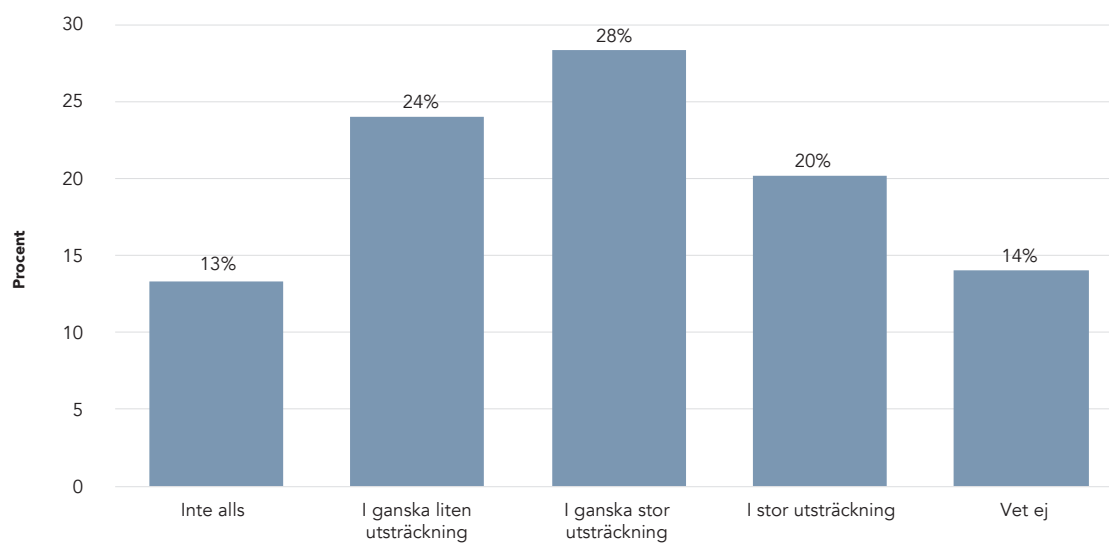

16. Generativ artificiell intelligens definierades på följande vis i enkäten: Generativ artificiell intelligens (AI) är AI-verktyg som kan användas för att generera nytt innehåll, exempelvis text, bilder och/eller programmeringskod. Det finns flera olika generativa AI-verktyg, men ett vanligt förekommande exempel är ChatGPT.

Figur 3.7: Förväntade negativa effekter av att implementera AI som bedöms vara mycket viktiga för etablerade företag

Figur 3.8: I vilken utsträckning bedömer du att generativa AI-verktyg förenklar för dig att starta ett nytt företag?

Även entreprenörskap konkurrensutsätts. Kommande generationer av entreprenörer växer upp och formar sina entreprenöriella avsikter i en omgivning där AI-verktyg är mer brett tillgängliga och vedertagna. Tidigare har man pratat om "digital natives", de generationer som vuxit upp med internet och digital teknik i sin vardag. Framåt har vi skäl att prata om en generation som blir vuxna eller helt och hållet växer upp med AI i vardagen.

Det brukar sägas att vi överskattar teknikens effekter på kort sikt, men underskattar dem på lång sikt.

AI-verktyg kommer sannolikt att kunna sänka tröskeln för att starta och driva företag. Den stora frågan är dock hur AI skulle kunna användas för att utföra ett arbete kopplat till entreprenörskap, något som tidigare inte varit tänkbart eller ens möjligt. Vad är entreprenörskapets motsvarighet till proteinveckning, Alphafold och de AI-verktyg som nu öppnar upp nya möjligheter inom forskning och utveckling?

4

Företagares tillgång till socialförsäkringssystemet – förväntningar och erfarenheter

GEM-undersökningen har under hela 2000-talet visat att det svenska nyföretagandet ligger lägre än i många andra länder. Allra störst är avståndet till en rad utvecklingsländer, men att ta steget in i företagande i Sverige är mindre vanligt även i förhållande till ekonomiskt starka länder. För att förstå orsakerna till detta är det naturligt att fråga sig hur attraktivt ett arbetsliv som företagare ter sig jämfört med en anställning.

Tillgång till trygghetssystem kan påverka yrkesval, särskilt i den svenska välfärdsstaten då villkoren kring dessa i grunden är utformade för människor med anställning. En presumtiv företagare kan inför sig själv och anhängiga behöva ställa sig följande frågor:

- Har jag tillgång till a-kassa om mitt företagande inte bär sig?
- Har jag möjlighet att ta hand om barn med föräldrapenning eller sjukersättning för vård av barn (vab)?
- Har jag möjlighet att få ersättning från Försäkringskassan om jag själv blir sjuk?

Regelverken som omger företagare är delvis snåriga och reglerna skiljer sig dessutom åt mellan olika bolagsformer. För aktiebolagsdelägare som jobbar i sitt aktiebolag ökar tillgången till a-kassa och sjukpenning om löntas ut löpande. För enskild firma, handels- eller kommanditbolagsdelägare beräknas den sjukpenningsgrundande

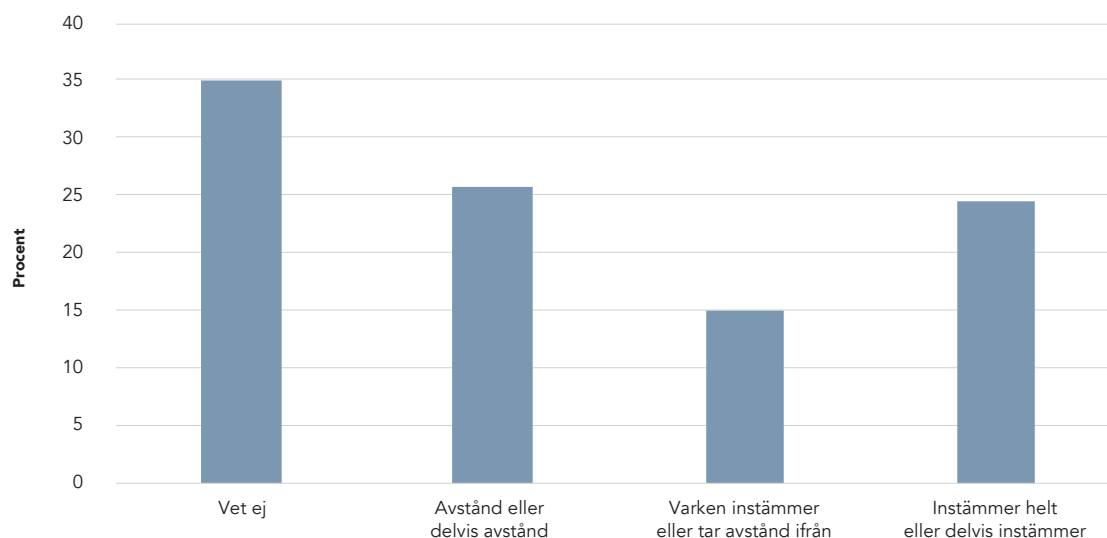
inkomsten efter företagets resultat efter avdrag men före skatt. En viktig faktor för övergången mellan anställning och företagande är att företagare i bolag som varit verksamma i mindre än 36 månader (det så kallade uppbyggnadsskedet) kan få använda tidigare inkomst som beräkningsgrund för ersättning.

Egenföretagande är över lag behäftat med risker, och frågor om socialförsäkringar ligger kanske inte längst fram i medvetandet. Men i vissa valsituationer kan tveksamhet om vilka risker och konsekvenser som följer med företagandet spela en betydande roll. Därför är det av intresse att undersöka hur allmänheten ser på dessa frågor, men också att kartlägga hur företagarna själva ser på trygghetssystemens relevans.

Till årets svenska GEM-undersökning infördes en ny fråga i syfte att fånga upp denna faktor. Vårt mått bygger på individers självskattning av i vilken utsträckning företagare i Sverige har lika god tillgång till a-kassa, sjukpenning och föräldrapenning som anställda. Vi refererar nedan till dessa svar under variabelnamnet SOCSEC. Genom detta mått kan vi undersöka om det finns tecken på att socialförsäkringssystemet uppfattas behandla företagare och anställda olika. Något som i sin tur kan påverka individers benägenhet att starta företag.

Figur 4.1 visar hur svaren på vår fråga fördelas mellan instämmande, neutrala och avståndstagande svar. Svarsalternativet "Vet ej" erbjuds för de flesta frågor i

Figur 4.1: Svar på påståendet "I Sverige har företagare lika god tillgång till a-kassa, sjukpenning och föräldrapenning som anställda" för gruppen 18–64 år

Anm.: Under en procent har svarat "Vill ej uppge". Denna försumbara kategori redovisas tillsammans med svarsalternativet "Vet ej". Andelarna är senare refererade till i figurer som referenskategori.

GEM-undersökningen, men är här av särskilt intresse. Dels för att det hjälper oss undersöka skillnader i hur väl olika grupper av svarande upplever sig ha en uppfattning om vår fråga, dels för att osäkerhet om trygghetssystemen kan vara tillräckligt för att dämpa intresset för företagande.

Drygt en tredjedel av respondenterna uppger att de inte känner till socialförsäkringssystemet tillräckligt väl för att kunna ta ställning till frågan om företagare och anställda har lika god tillgång till socialförsäkringssystemet. En fjärdedel var positivt inställda och en fjärdedel var negativt inställda till att företagare har lika god tillgång som anställda. Sammanlagt har alltså hälften av respondenterna en tydlig uppfattning om huruvida det finns skillnader i regelverket mellan företagare och anställda, medan den andra hälften antingen är neutrala eller uppger att de inte vet.

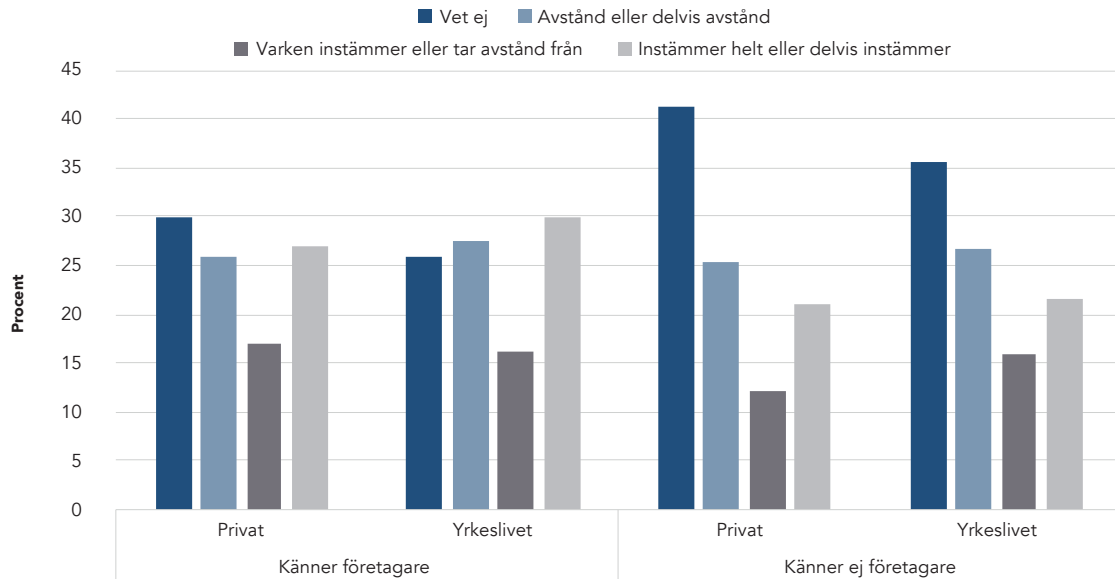
ÄNDRAS UPPFATTNINGEN OM SOCIALFÖRSÄKRINGSSYSTEMET OM INDIVIDER HAR FÖRETAGARE OMKRING SIG?

Det är rimligt att förvänta sig att individer som har företagare i sin nära omgivning kan ha en annan uppfattning om huruvida både företagare och anställda kan nyttja socialförsäkringssystemet, jämfört med de som

inte har företagare omkring sig. Dock kan kontakt med företagare i yrkeslivet hänga samman med vissa selektionseffekter, till exempel kopplat till utbildningsval eller vilken bransch man är verksam inom. Den privata sfären består däremot oftast av vänner och bekanta, där relationerna bygger på andra grunder än det yrkesmässiga. För att undersöka om den privata sfären spelar en särskild roll för individers uppfattning om eventuella skillnader i socialförsäkringssystemets villkor för företagare respektive anställda, har vi valt att separera dessa två sammanhang.

Resultaten, som redovisas i figur 4.2, visar tre intressanta aspekter. För det första, oavsett om respondenterna känner företagare eller inte är ungefär en lika stor andel negativa eller neutrala i sin syn på företagares tillgång till socialförsäkringssystemet. Storleksmässigt är det fler som är negativa än neutrala. För det andra, att känna företagare är kopplat till en mer positiv uppfattning om att företagare har lika god tillgång till socialförsäkringssystemet som anställda. Resultaten antyder att kontakt med företagare i yrkeslivet ger en tydligare uppfattning om socialförsäkringssystemets likvärdighet jämfört med kontakt med företagare inom den privata umgängeskretsen. Den tredje aspekten är att om respondenterna inte känner några företagare personligen är de mer benägna att svara att de inte har kunskap i frågan. Denna brist på

Figur 4.2: Svar på påståendet "I Sverige har företagare lika god tillgång till a-kassa, sjukpenning och föräldrapenning som anställda", uppdelat på om respondenten omger sig med företagare i den privata sfären eller i yrkeslivet

Anm.: Under en procent har svarat "Vill ej uppge". Denna försumbara kategori redovisas tillsammans med svarsalternativet "Vet ej".

kunskap är mindre uttalad bland de som har kontakt med företagare genom sitt yrkesliv jämfört med de som endast känner företagare privat. Det förefaller således vara viktigare med yrkesmässiga relationer med företagare jämfört med privata för att öka kunskapen om socialförsäkringssystemet. Vidare tenderar fler att svara att det inte finns någon skillnad mellan företagare och anställda inom socialförsäkringssystemet när de har professionell kontakt med företagare.

Om vi i nästa steg slår ihop sfärerna, det vill säga korstabulerar den privata sfären med yrkeslivet, kan vi även selektera ut individer som inte har någon kontakt med företagare respektive har kontakt med företagare i båda sfärerna samtidigt. Resultaten i figur 4.3 visar att två av de tidigare observerade tendenserna förstärks.

För det första är kunskapen om socialförsäkringssystemets utformning lägst i gruppen individer som inte känner företagare oavsett omgivning: fyra av tio vet inte om företagare kan nyttja socialförsäkringssystemet i lika hög grad som anställda. För de som både arbetar tillsammans med och känner företagare privat är motsvarande tal drygt två av tio.

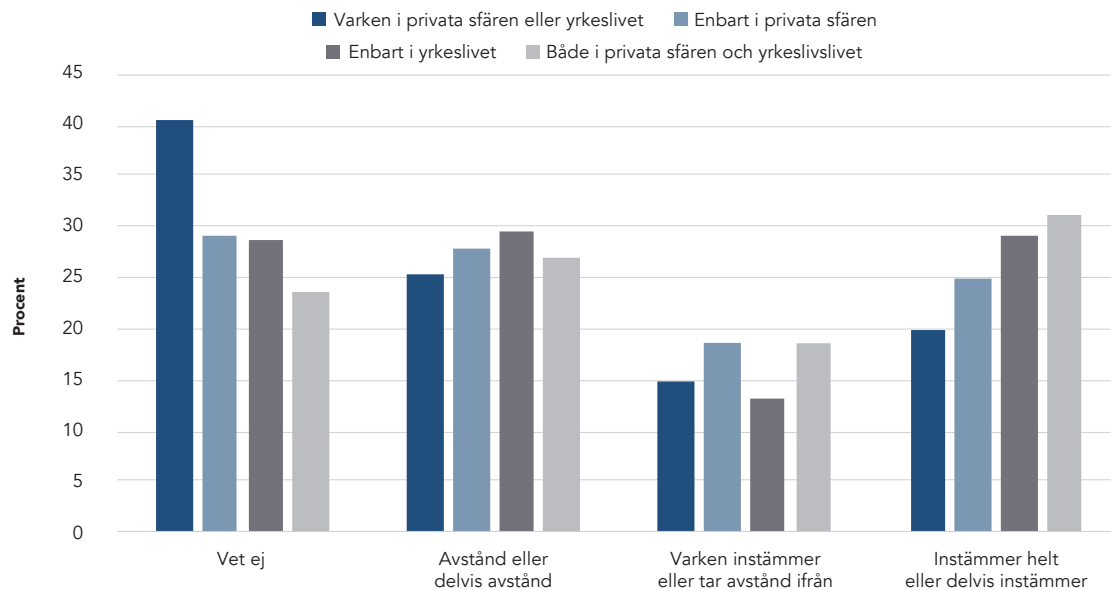
För det andra tenderar individer som har företagare i sin närhet att vara positivare till att företagare har lika

god tillgång till socialförsäkringssystemet som anställda. Det är något vanligare att ha positiv syn på företagares tillgång till trygghetssystemen för de som känner företagare (enbart) från yrkeslivet än (enbart) ifrån den privata sfären. De individer som omges av företagare i båda sfärerna, och parallellt har en slags interaktionseffekt mellan dem, är mest positiva av alla fyra grupper.

ÖKAD FÖRSÖRJNINGSBÖRDA – PÅVERKAR DET SYNEN PÅ SOCIALFÖRSÄKRINGSSYSTEMET?

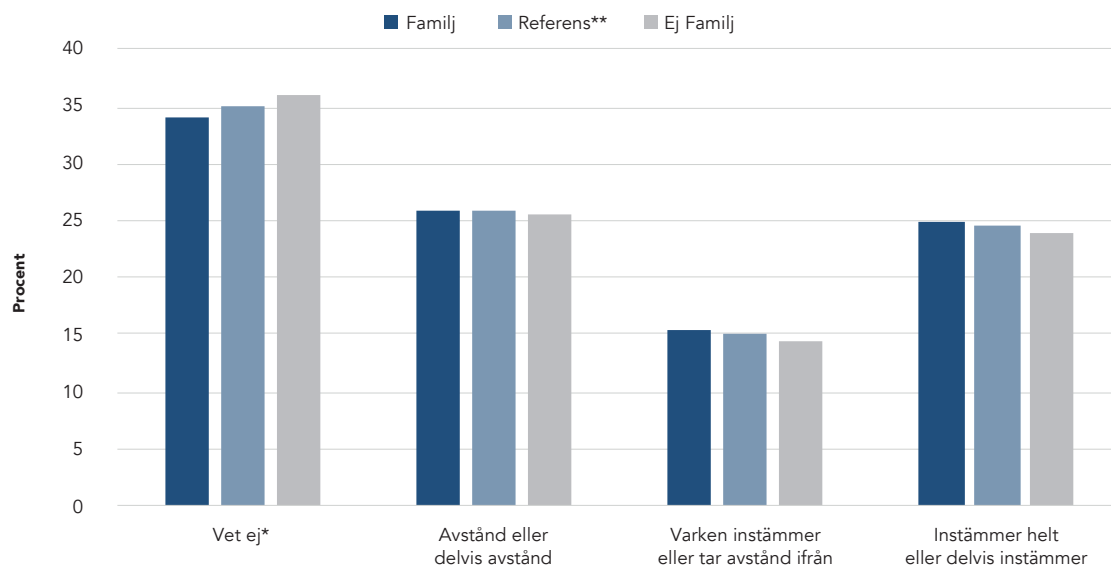
Precis som ökad kunskap om företagares villkor bör kunna påverka synen på vår fokusfråga, bör även ökad kunskap om socialförsäkringssystemet som sådant påverka attityderna. Vi har inte ställt en direkt fråga om sådan kunskap, men det kan vara intressant att sätta attityder till socialförsäkringssystemet i relation till en "proxyfaktor" med bäring på kännedom om socialförsäkringssystemet. Individers familjestatus är en möjlig sådan faktor: den som har ekonomiskt ansvar för hemmavarande barn har som regel större anledning att sätta sig in i villkoren för a-kassa och sjukpenning, och har större erfarenhet av föräldrapenning och ersättning vid vård av barn.

Figur 4.3: Svar på påståendet "I Sverige har företagare lika god tillgång till a-kassa, sjukpenning och föräldrapenning som anställda", uppdelat på om respondenten omger sig med företagare i den privata sfären, yrkeslivet eller ingen av dessa

Anm.: Under en procent har svarat "Vill ej uppge". Denna försumbara kategori redovisas tillsammans med svarsalternativet "Vet ej".

Figur 4.4: Svar på påståendet "I Sverige har företagare lika god tillgång till a-kassa, sjukpenning och föräldrapenning som anställda", uppdelat på om respondenten har familj eller inte

Anm.: * Under en procent har svarat "Vill ej uppge". Denna försumbara kategori redovisas tillsammans med svarsalternativet "Vet ej". ** Referenskategoriin motsvarar basfördelning i figur 4.1.

Företagare som har familj, i synnerhet barn, kan generellt anses ha en längre och högre försörjningsbörda än företagare utan familj. I GEM-undersökningen har vi information om hur många personer respondenten bor tillsammans med. Detta är också en god proxy till om försörjningsbördan är större, det vill säga om hushållet består av fler än två personer.

Figur 4.4 visar svarsfördelningen på SOCSEC-frågan tabulerat efter försörjningsbörda. Fördelningen har ett mönster som påminner om de tabuleringar vi gjort ovan. Respondenter med familj är mindre benägna att svara "Vet ej" på frågan, vilket kan tolkas som att de har bättre kunskap om socialförsäkringssystemet. Individer med familj är också mer positiva till företagares möjlighet att ta del av socialförsäkringssystemet i samma omfattning som anställda.

FINNS DET EN KÖNSSKILLNAD I SYNEN PÅ SOCIALFÖRSÄKRINGSSYSTEMET?

Traditionellt sett tar kvinnor ett större ansvar för familjen än vad män gör. Uttag av vab och föräldraledighet är inget undantag. Det är då särskilt viktigt att kvinnor känner att de kan nyttja socialförsäkringssystemet lika väl oavsett om de är företagare eller anställda.

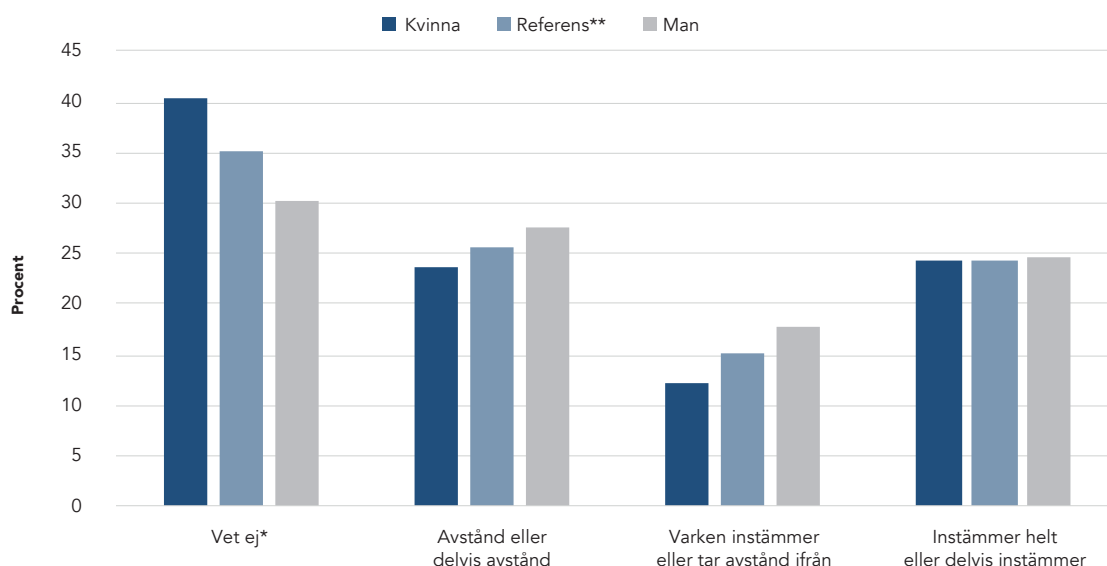
Resultaten i figur 4.5 visar att det är något vanligare bland män att se socialförsäkringssystemet som bättre för anställda än för företagare. Kvinnor saknar i högre grad än män kunskap om socialförsäkringssystemets utformning för företagare och anställda. Vi finner dock inga skillnader mellan män och kvinnor vad gäller åsikten att det inte finns någon skillnad mellan företagares och anställdas tillgång till socialförsäkringssystemet.

NYFÖRETAGARE, ETABLERADE FÖRETAGARE OCH ANSTÄLLDA – HAR DE OLIKA SYN PÅ SOCIALFÖRSÄKRINGSSYSTEMET?

I nästa steg vill vi se om uppfattningen om socialförsäkringssystemet skiljer sig mellan olika yrkesställningar, det vill säga har nyföretagare (TEA) en annan syn än etablerade företagare och skiljer sig deras syn mot anställdas syn på socialförsäkringssystemet.

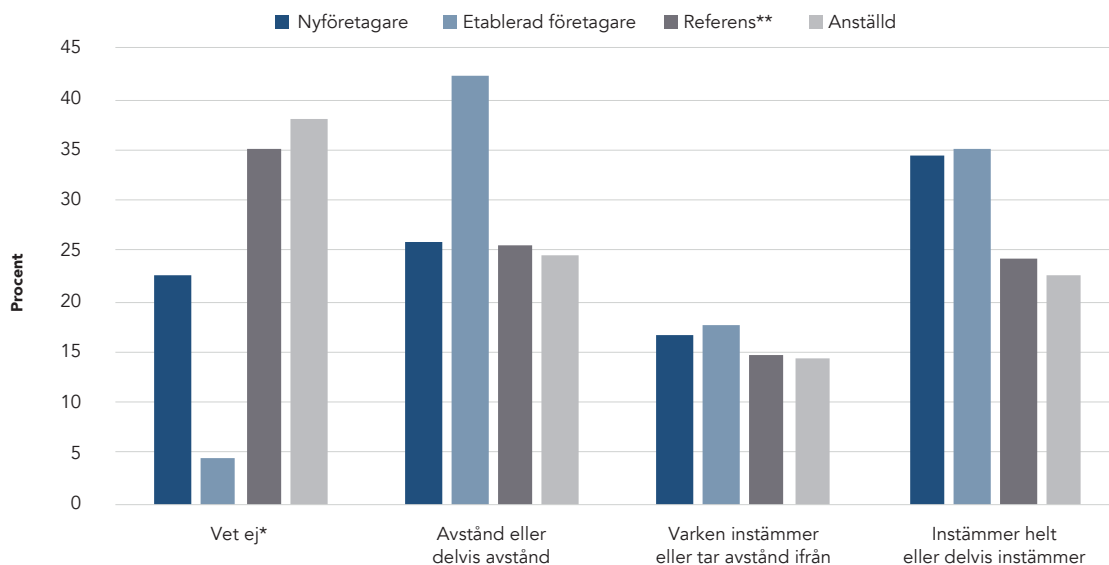
I figur 4.6 ses bland annat att bland de etablerade företagarna finns en liten andel som inte kan svara på frågan om det finns skillnader i socialförsäkringssystemet. Det kanske inte är konstigt med tanke på att flertalet borde ha nyttjat socialförsäkringssystemet. Betydligt högre osäkerhet i frågan återfinns bland nyföretagarna. Skillnader syns

Figur 4.5: Svar på påståendet "I Sverige har företagare lika god tillgång till a-kassa, sjukpenning och föräldrapenning som anställda", uppdelat på om respondenten har familj eller inte

Anm.: * Under en procent har svarat "Vill ej uppge". Denna försumbara kategori redovisas tillsammans med svarsalternativet "Vet ej". ** Referenskategori motsvarar basfördelning i figur 4.1.

Figur 4.6: Svar på påståendet "I Sverige har företagare lika god tillgång till a-kassa, sjukpenning och föräldrapenning som anställda", uppdelat på om respondenten är anställd, etablerad företagare eller nyföretagare (TEA)

Anm.: * Under en procent har svarat "Vill ej uppges". Denna försumbara kategori redovisas tillsammans med svarsalternativet "Vet ej". ** Referenskategori motsvarar basfördelning i figur 4.1.

även i att fler etablerade företagare anser att det finns skillnader i socialförsäkringssystemet mellan företagare och anställda.

De etablerade företagarna har rimligen i allmänhet en längre erfarenhet att utgå ifrån. Skillnaderna mellan veteraner och nybörjare kan också förstås som en skillnad i beprövad kunskap om socialförsäkringssystemets funktion i praktiken. Men det är också möjligt att det finns skillnader i vilken juridisk företagsform nyföretagare och etablerade företagare använder sig av och att detta påverkar attityderna.

RÄDSLÅ ATT MISSLYCKAS SOM FÖRETAGARE

En central variabel i GEM-undersökningen rör individers attityd kring påståendet: "Du skulle inte starta företag av rädsla för att misslyckas." Hela 45 procent instämmer helt eller delvis, vilket tyder på en utbredd rädsla att misslyckas med sitt företagande. Denna rädsla kan vara en viktig faktor som minskar viljan att starta ett företag. Siffran är hög i ett internationellt perspektiv och har ökat något över tid.

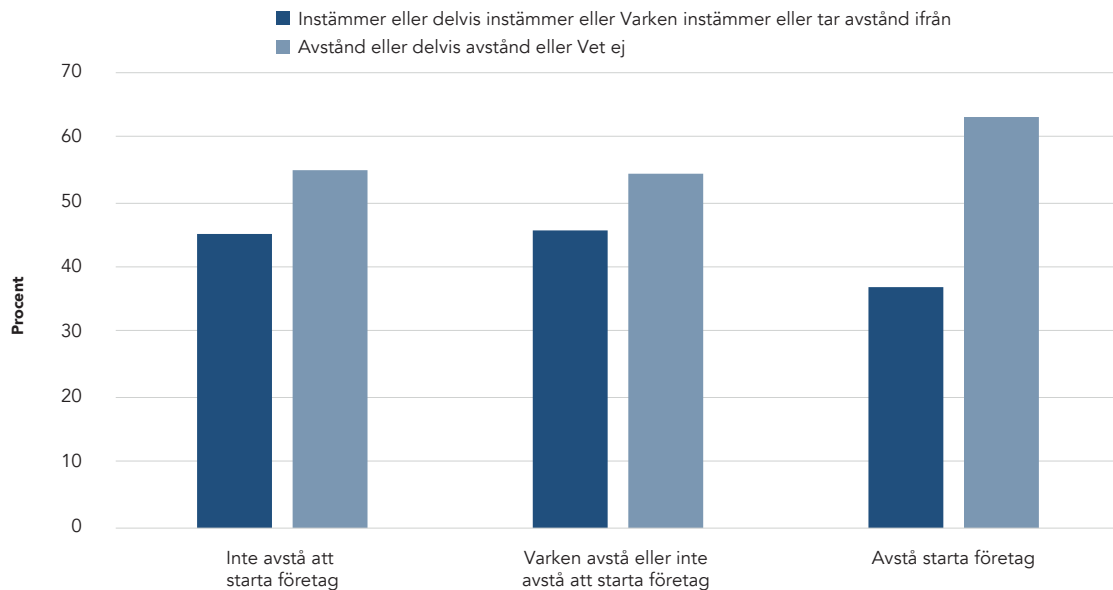
I figur 4.7 redovisas en korstabulering mellan svar om rädsla att misslyckas (variabeln FEARFAIL) och vår fråga

(SOCSEC). Gruppen som anger att de skulle avstå från att bli företagare av rädsla att misslyckas (längst till höger i figur 4.7) kännetecknas av att de har lägre kunskap om huruvida socialförsäkringssystemets villkor är desamma för företagare som för anställda. Gruppen som anger låg rädsla att misslyckas är samtidigt mer positiva än genomsnittet till påståendet om att företagare har lika god tillgång till trygghetssystemen. Det antyder att det finns en möjlig koppling mellan dessa åsikter, det vill säga att en oro att bli utförsäkrad torde vara en komponent i den vidare frågan om rädsla att misslyckas med sitt företagande.

För att vidare undersöka samvariationen mellan variablerna FEARFAIL och SOCSEC modellerar vi svaren på den förstnämnda frågan som en funktion av SOCSEC och en rad andra faktorer. Vi fokuserar på risken att en individ säger sig avstå från att starta företag av rädsla för att misslyckas (=1) med alternativet att ge ett neutralt eller negativt svar på FEARFAIL. Denna modell skattas med logistisk regressionsanalys, dels för alla individer i undersökningen (Modell 1 och 2), dels endast för individer som inte har någon koppling till företagande (Modell 3 och 4). Resultaten redovisas i tabell 4.1.

Som framgår av Modell 1 har en person som är osäker på eller direkt negativ till om socialförsäkringarna

Figur 4.7: Ställningstagande till påståendet "Du skulle avstå från att starta företag av rädsla för att misslyckas", uppdelat efter respondentens ställningstagande till SOCSEC-frågan

Anm.:* Under en procent har svarat "Vill ej uppge". Denna försumbara kategori redovisas tillsammans med svarsalternativet "Vet ej".

omfattar företagare 41 procent högre risk att också svara att rädsla att misslyckas skulle avhålla dem från att bli företagare. Det finns dock en rad möjliga förväxlingsfaktorer; exempelvis varierar båda faktorerna med ålder och nuvarande inkomst. Vi går därför vidare och kontrollerar för ålder, kön, inkomst och utbildning. Som Modell 2 visar kvarstår en starkt signifikant skillnad där 27 procent svarar att de avstår från att starta företag på grund av rädsla att misslyckas som kopplar till en osäkerhet kring trygghetssystemen. Effekten förstärks när vi exkluderar individer som på något sätt är kopplade till företagande. Detta bekräftar vår slutsats att SOCSEC-frågan kan ses som en ej negligerbar komponent i frågan FEARFAIL. Med andra ord: de risker kring entreprenörskap som avhåller många från att starta ett företag är till del kopplade till risken att "halka" ur det skyddsnät som erbjuds av välfärdssystemen kring arbetslöshet, sjukdom och föräldraskap.

DISKUSSION

Övergripande visar vår attitydundersökning att synen på företagares tillgång till socialförsäkringssystemen är delad. En fjärdedel av befolkningen har uppfattningen att dagens system för a-kassa, sjukpenning och

föräldrapenning ger företagare samma möjligheter som anställda vid sjukdom, arbetslöshet eller vård av barn. Ytterligare en fjärdedel har motsatt syn, medan omkring halva befolkningen har en neutral syn eller upplever sig inte veta hur villkoren för företagare ser ut. Efter att ha genomfört en rad korstabuleringar för att undersöka hur attityderna skiljer sig mellan olika grupper framträder ett intressant mönster. Personer som har täta sociala kontakter med företagare har en tydligare och mer positiv uppfattning om företagares möjligheter att ta del av socialförsäkringssystemen. Detsamma gäller för personer med försörjningsansvar jämfört med personer utan hemmavarande barn. Dessa grupper kan förväntas ha något högre kunskap än den genomsnittlige svensken om företagares erfarenheter och om socialförsäkringssystemets utformning. Därmed ser det ut som att ett visst kunskaps-tillskott förskjuter attityderna åt det positiva hållet. När vi jämför skillnader mellan faktiska företagare och anställda bekräftas den bilden: jämfört med gruppen anställda har nyföretagarna (TEA) högre kännedom om och en mer positiv syn på socialförsäkringssystemets relevans för företagare. Nyföretagare bör också förväntas ha högre kunskap om vad som gäller än

anställda och kunskapen ser ut att påverka attityderna i positiv riktning.

Så här långt får vi alltså en ganska rosig bild av frågan om företagarnas tillgång till a-kassa, sjukpenning och föräldrapenning. Att grupper som kan förväntas vara mer insatta i frågan har en mer positiv bild än övriga grupper kan tolkas som att ökad erfarenhet och kunskap konverterar individer från en neutral attityd (svarsalternativen "Vet ej" eller "Varken instämmer eller tar avstånd ifrån" i undersökningen) till en positiv attityd ("Instämmer helt eller delvis"). Detta kan i sin tur tolkas som att de dominerande erfarenheterna är av positiv natur.

Denna positiva bild vänds dock upp och ned av svaren från den grupp som bör förväntas ha allra mest erfarenhet av sakförhållandena. Bland de etablerade företagarna är det färre än en av 20 som bemöter påståendet "I Sverige har företagare lika god tillgång till a-kassa, sjukpenning och föräldrapenning som anställda" med svarsalternativet "Vet ej". Det intressanta är att hela 43 procent ställer sig negativa till påståendet – detta att jämföra med 26 procent för nyföretagare och 25 procent för anställda. De faktiska erfarenheterna av att som företagare utnyttja trygghetssystemet lever inte upp till de positiva förväntningar som finns bland den bredare befolkningen.

SLUTSATSER

Av vår genomgång kan två huvudsakliga slutsatser dras. Den första är den ur entreprenörskapssynpunkt goda nyheten att inte fler än en fjärdedel av befolkningen anser att en person som går från anställning till företagare avsäger sig hela eller delar av sin tillgång till trygghetssystemen. Även om det finns indikationer på att osäkerhet kring socialförsäkringssystemets täckning kan avskräcka individer från att bli företagare är det ändå positivt att en sådan uppfattning inte är utbredd. Detta innebär att det inte finns en allmän syn som kraftigt hämmar företagandet.

Å andra sidan konstaterar vi att företagarna själva inte har samma rosiga syn. Endast 35 procent instämmer i att de har lika god tillgång till a-kassa, sjukpenning och föräldrapenning som en person med reguljär anställning. Därmed kan den vitt utbredda optimistiska inställningen sägas vara överdriven. Många nyföretagare kommer tvingas ompröva denna syn när de hamnar i ett läge där det är aktuellt att söka a-kassa eller att vara föräldraledig. De faktiska problemen är relativt väl kända och det finns risk att företagare kommer bli svikna av vad de uppfattat som jämlika villkor som sedan visar sig stämma dåligt med företagarens verklighet.

Tabell 4.1: : Osäkerhet kring socialförsäkringar som komponent av rädsla att misslyckas som företagare

Beroende variabel: Rädsla att misslyckas (FEARFAIL)	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Osäker eller negativ om socialförsäkringar skyddar företagare (SOCSEC)	1.415***	1.230**	1.488***	1.358***
	(4.151)	(2.555)	(4.369)	(2.983)
Ålder/Ålder ²		JA		JA
Kön		JA		JA
Hushållstorlek		JA		JA
Känner företagare				
Privat		JA		JA
Yrkeslivet		JA		JA
Nivå av hushållsinkomst		JA		JA
Utbildningsnivå		JA		Ja
Konstant	0.793***	0.739	0.858**	0.475
	(-3.602)	(-0.421)	(-2.153)	(-0.927)
Observations	3422	2459	2944	2053
Pseudo R ²	0.005	0.018	0.007	0.017

5

Slutsatser och policyrekommendationer

Årets GEM-undersökning visar på ett skifte i det svenska entreprenörskapet. Efter flera år av ökad aktivitet och optimism har företagandet nu vänt nedåt och inom en rad områden visar undersökningen en dämpad aptit på entreprenörskap. Under 2024 minskade andelen svenskar som har för avsikt att starta företag, såväl som det riktigt unga företagandet och andelen etablerade företagare. Utvecklingen är särskilt tydlig bland kvinnor. Samtidigt har det tidiga riskkapitalet minskat markant och rädslan att misslyckas ökat. Under 2024 uppger 45 procent av svenskarna att de skulle avstå från att starta företag av rädsla att misslyckas. Vi kan från tidigare år se att särskilt det informella riskkapitalet tillsammans med antalet personer med avsikt att starta företag i närtid är förknippade med ett minskat entreprenörskap några år senare. Båda dessa variabler faller under 2024, vilket kan ses som en negativ signal för svenskt företagande kommande år.

I årets rapport har vi särskilt belyst tre teman som har hög policyrelevans: kriminalitetens påverkan på företagande, AI-teknikens möjligheter och risker samt företagares upplevda tillgång till socialförsäkringssystemet. Alla tre teman belyser faktorer som kan påverka individers benägenhet att starta företag, men också deras möjlighet att utveckla och driva företag över tid.

En fjärdedel av entreprenörerna (TEA) och 16 procent av de etablerade företagarna anger att kriminalitet

påverkat deras verksamhet negativt, vilket får anses vara betydande andelar. 22 procent av entreprenörerna uppger också att kriminalitet haft negativa effekter på verksamheten, det vill säga påverkat investeringar, inköp och expansion. Kanske mest alarmerande är att över 30 procent av de nya entreprenörer som utsatts för brott har valt att avveckla sina verksamheter. Här ser vi tydligt hur brottslighet hotar den entreprenöriella dynamiken, vilket är särskilt oroande i en fas där resurser är begränsade och marginalerna redan tidigare har varit blygsamma för företagarna. Om känslan av osäkerhet och ökad brottslighet normaliseras riskerar Sverige en fortsatt tillbakagång i entreprenörskapet, svagare utvecklingskraft och på sikt en urholkad konkurrenskraft, med tydliga branschvisa och regionala skillnader. Brottslighet är därför inte bara en rättsfråga, utan även en fråga av stor vikt för svenskt näringsliv och ekonomi som behöver prioriteras.

Utvecklingen inom AI ger en annan typ av utmaning. Generativa AI-verktyg sänker trösklar för att starta och driva företag, men medför också nya risker, till exempel kring datasäkerhet och etik. Det är slående att svenska företagare – jämfört med sina motsvarigheter i andra höginkomstländer – är mer osäkra och har lägre förväntningar på AI-teknikens betydelse för deras verksamheter. Bland svenska nyföretagare uppger 23 procent att AI kommer att vara mycket viktigt för deras affärsmodell de

kommande tre åren. Motsvarande siffra för de etablerade företagarna är 16 procent. Samtidigt ser 72 procent av svenskarna med entreprenöriell avsikt att generativa AI-verktyg förenklar att starta företag och nästan hälften anser att det förenklar i stor eller mycket stor utsträckning. Det tyder på att AI huvudsakligen uppfattas som ett verktyg i den dagliga verksamheten som gör det lättare att starta företag snarare än något som fundamentalt omformar affärsmodeller. AI kan komma att utgöra en katalysator för framtida tillväxt men i dagsläget finns fortfarande många regulatoriska oklarheter som behöver redas ut, inte minst på EU-nivå, för att säkerställa att företagare kan dra full nytta av AI-utvecklingen.

En tredje faktor som tydligt påverkar företagandet är tillgången till trygghetssystemen. 43 procent av de etablerade företagarna ställer sig negativa till påståendet att de har lika god tillgång till socialförsäkringssystemet som anställda. Nya entreprenörer (TEA) är betydligt mer optimistiska: endast var fjärde är direkt negativ till påståendet. Här finns en tydlig grund för besvikelser när företagare som upplever sig ha ett hyfsat skydd för sjukdom och arbetslöshet möter systemen i praktiken. De etablerade företagarnas negativa inställning till frågan om försäkringssystemets täckning kan också i förlängningen påverka dessa individers benägenhet att fortsätta med sitt företagande.

Även den breda allmänheten har en positiv syn på företagares tillgång till socialförsäkringar. Endast en fjärdedel av svenskarna har uppfattningen att en person som går från anställd till företagare försämrar sin tillgång till socialförsäkringssystemen. Det visar att det inte finns en utbredd föreställning kring socialförsäkringssystemet som avskräcker individer att ta steget ut i företagande. Men även osäkerhet kring detta kan verka avhållande. Det finns ett tydligt samband mellan synen på företagares tillgång till socialförsäkringssystemen och en rädsla att misslyckas. Här vore det motiverat med vidare studier som hjälper oss förstå hur tillgång till trygghetssystemen påverkar synen på hur attraktivt företagande är i olika delar av befolkningen.

Rapportens tre teman, kriminalitet, AI och socialförsäkring förenas i att de kan ha betydande inverkan på företagandet. Dels finns akuta hinder såsom brott riktade mot affärsverksamheter och hindrande regleringar, dels mer diffusa såsom okunskap eller bristande tro på den egna förmågan. Det visar att det kräver en rad olika åtgärder för att stärka det svenska entreprenörskapet och i förlängningen öka svenskt välbefinnande.

Referenser

- Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. Crown Publishing Group.
- Acemoglu, D., Naidu, S., Restrepo, P., & Robinson, J. A. (2019). "Democracy does cause growth." *Journal of Political Economy*, 127(1), 47-100.
- Acolin, A., Walter, J. R., Skubak Tillyer, M., Lacoe, J., & Bostic, R. (2022). "Spatial spillover effects of crime on private investment at nearby micro-places." *Urban Studies*, 59(4), 834-850.
- Almeida, A., & Montes Gabriel (2020). "Effects of crime and violence on business confidence: Evidence from Rio de Janeiro." *Journal of Economic Studies*, 47(7), 1669-1688.
- Andresen, M., & Malleson, N. (2011). "Testing the stability of crime patterns: Implications for theory and policy." *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 48, 58-82.
- Barbieri, N., & Rizzo, U. (2023). "The impact of crime on firm entry." *Journal of Regional Science*, 63(2), 446-469.
- Baumol, W. (1990). "Entrepreneurship: Productive, Unproductive, and Destructive." *Journal of Political Economy*, 98(5), 893-921.
- Bommasani, R., Hudson, D. A., Adeli, E., Altman, R., Arora, S., von Arx, S., och Liang, P. (2021). "On the opportunities and risks of foundation models". arXiv preprint arXiv:2108.07258.
- Braunerhjelm, P. och Henrekson, M. (2024). "Unleashing society's innovative capacity. An integrated policy framework", *International Studies in Entrepreneurship* 55, Cham, CH: Springer Verlag.
- Bromiley, P., & Harris, J. (2006). "Trust, Transactions Cost Economics, and Mechanisms." I R. Bachmann & A. Zaheer (red.), *Handbook of Trust Research* (124-143). Edward Elgar.
- Broström, A., Kardelo, M., Svensson, M. och Thulin, P. (2024). "Entreprenörskap i Sverige – nationell GEM-rapport 2024", Entreprenörskapsforum, Stockholm.
- Brynjolfsson, E., Li, D. och Raymond, L. (2025). "Generative AI at work". *The Quarterly Journal of Economics*, qjae044.
- BRÅ (2023). "Nationella trygghetsundersökningen". Hämtad från <https://bra.se/statistik/statistiska-undersokningar/nationella-trygghetsundersokningen.html>. Accessed 2023-12-08.
- Ceccato, V., & Wilhelmsson, M. (2020). "Do crime hot spots affect housing prices?" *Nordic Journal of Criminology*, 21(1), 84-102.
- Churchill, S. A., Hayward, M., Smyth, R., & Trinh, T. A. (2023). "Crime, community social capital, and entrepreneurship: Evidence from Australian communities." *Journal of Business Venturing*, 38(2), 106291.
- Coase, R. H. (1937). "The nature of the firm." *Economica*, 4, 386-405.
- Eliasson, G. (1991). "Modeling the experimentally organized economy". *Journal of Economic Behavior and Organization*, 16 (1-2), 153-182.
- Fossen, F. M., McLemore, T., och Sorgner, A. (2024). "Artificial intelligence and entrepreneurship". *Foundations and Trends® in Entrepreneurship*, 20(8), 781-904.
- Jumper, J., och Hassabis, D. (2022). "Protein structure predictions to atomic accuracy with AlphaFold". *Nature methods*, 19(1), 11-12.
- Lens, M., & Meltzer, R. (2016). "Is crime bad for business? Crime and commercial property value in New York City." *Journal of Regional Science*, 56(3), 442-470.
- Luca, M., och Bazerman, M. H. (2021). *The power of experiments: Decision making in a data-driven world*. Mit Press.
- Mahofa, G., Sundaram, A., & Edwards, L. (2016). "Impact of crime on firm entry: Evidence from South Africa." *Economic Research South Africa (ERSA) Working Paper*, 652.

- North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change, and Economic Performance*. Cambridge University Press.
- Novus (2024). Viktigaste politiska frågan januari 2024. Hämtad från <https://novus.se/valjarforstaelse-arkiv/viktigaste-politiska-fragan-januari-2024/> [Accessed 20 februari 2025].
- Philippon, T. (2019). *The great reversal – how America gave up on free markets*. The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, England.
- Rodrik, D., Subramanian, A., & Trebbi, F. (2004). "Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Geography and Integration in Economic Development." *Journal of Economic Growth*, 9(2), 131–165.
- Shaw, K., & Sørensen, A. (2019). "The productivity advantage of serial entrepreneurs." *ILR Review*, 72(5), 1225–1261.
- Svenskt Näringsliv. (2022). "Brottslighetens kostnader 2022." Svenskt Näringsliv.
- Svenskt Näringsliv. (2023). "Brottslighetens kostnader 2023." Svenskt Näringsliv.
- Svenskt Näringsliv. (2024). "Brottsbarometern 2024." Svenskt Näringsliv.
- Svenskt Näringsliv (2024). "Kompetens – var god dröj. Rekryteringsenkäten 2023/2024", Svenskt Näringsliv.
- Tillväxtverket (2023). "Företagens villkor och verklighet 2023", Rapport 0454 Tillväxtverket.
- Toner-Rodgers, A. (2024). "Artificial intelligence, scientific discovery, and product innovation". arXiv preprint arXiv:2412.17866.
- Varian, H. R. (2010). "Computer mediated transactions". *American Economic Review*, 100(2), 1–10.
- Varian, H. R. (2018). *Artificial intelligence, economics, and industrial organization* (Vol. 24839). Cambridge, MA, USA:: National Bureau of Economic Research.
- Wernberg, J. (2023). "Bland moln och plattformar: En kartläggning av hur datadrivna tjänster förändrar ekonomin". Entreprenörskapsforum.
- Williamson, O. E. (2000). "The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead." *Journal of Economic Literature*, 38(3), 595–613.

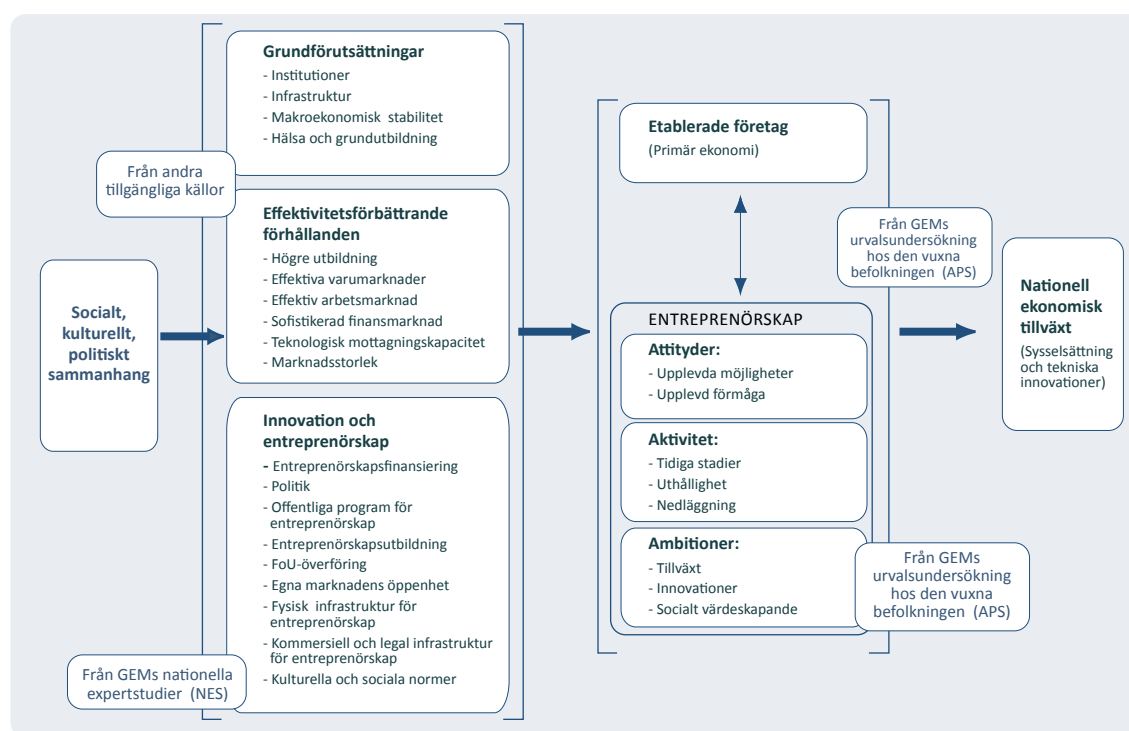
Appendix 1: Utgångspunkter för Global Entrepreneurship Monitor

LÄNDERS UTVECKLINGSNIVÅER OCH FÖRETAGANDETS FASER

Modellen på vilken GEM baseras bygger på idén att ett dynamiskt entreprenörskap utvecklar ett lands välstånd och att detta gäller oavsett fas av ekonomisk

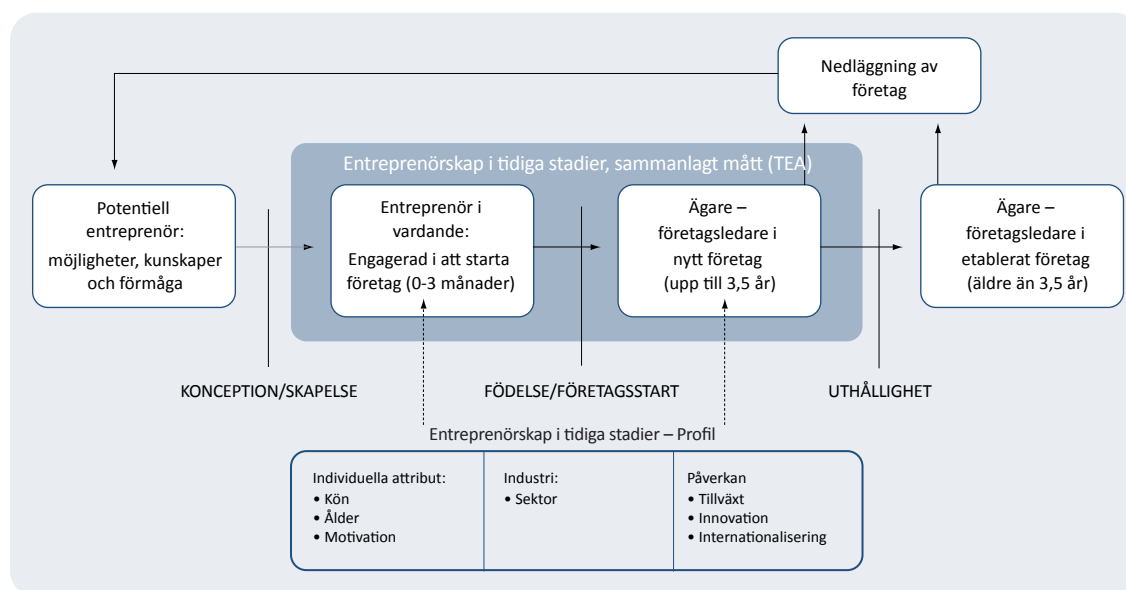
utveckling. Undersökningen baseras på ett konceptuellt ramverk (Figur A1.1) som visar komplexiteten hos drivkrafterna för entreprenörskap. Det är inte bara ramvillkoren som är betydelsefulla utan även normer, personliga förutsättningar och möjligheterna att skapa tillväxt och jobb.

Figur A1.1: GEM-modellen

Nivån och profilen på företagandet varierar avsevärt mellan länder och regioner som befinner sig i olika skeden av sin utveckling. Företagandets faser enligt GEM sammanfattas i figur A1.2 nedan. Det finns en ambition att kartlägga processen som utvecklar entreprenörskapet från potentiell entreprenör, via

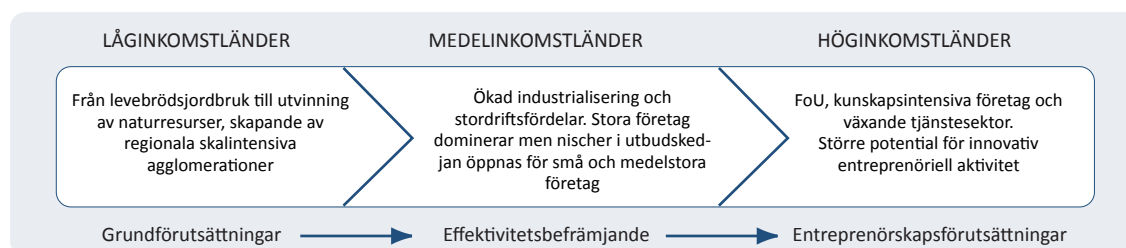
företagsstart, över etablerat företagande till en eventuell avyttring eller nedläggning av företaget. Genom att fokusera på individers aktiviteter, ambitioner och attityder skiljer sig GEM-undersökningen från annan jämförbar statistik på företagsnivå.

Figur A1.2: Entreprenörskapsprocessen och GEM:s operationella definitioner

Modellen som GEM-undersökningen bygger på tar sin utgångspunkt i individens potential (längst till vänster i figur A1.2), det vill säga möjligheter, kunskaper och förmåga. När potentialen omsätts i aktivitet övergår processen till nästa fas – en entreprenör i vardande – det vill säga någon som är engagerad i att starta ett företag under dess tre första månader. Därefter inträder nästa skede – ägande och drift av ett nytt företag – som sträcker sig mellan tre och 42 månader. Dessa två faser är själva grunden för GEM-undersökningen och utgör tillsammans måttet TEA (Total Entreprenöriell Aktivitet) – entreprenörskap i tidiga stadier. TEA illustreras i figur A1.2 av

det markerade fältet i mitten. I undersökningen samlas även in uppgifter om företag som är äldre än 3,5 år, vilka definieras av GEM som etablerat företagande. Slutligen samlar undersökningen in uppgifter om nedläggningar av företag.

De deltagande länderna delas in efter geografiska områden och inkomstnivå, hög-, medel- och låginkomstländer. Figur A1.3 illustrerar detta och beskriver mer utförligt vad som karakteriserar respektive kategori. I flera fall befinner sig länder i förflyttning från en kategori till en annan.

Figur A1.3: Egenskaper och nyckelbegrepp, olika ekonomier

När en ekonomi utvecklas ökar produktiviteten och följaktligen också inkomst per capita. Ofta innebär det att arbetskraft byter sysselsättning och till exempel går från jordbrukssektorn till utvinningsindustrier och därefter till tillverkningsindustrin. I dessa tidiga stadier av utveckling har andelen nödvändighetsbaserat företagande typiskt sett varit högre. Många människor måste söka sin utkomst i ett eget företag då jobben i de högproduktiva sektorerna inte räcker till. I nästa utvecklingssteg växer de produktiva sektorerna vilket ökar möjligheterna att få anställning.

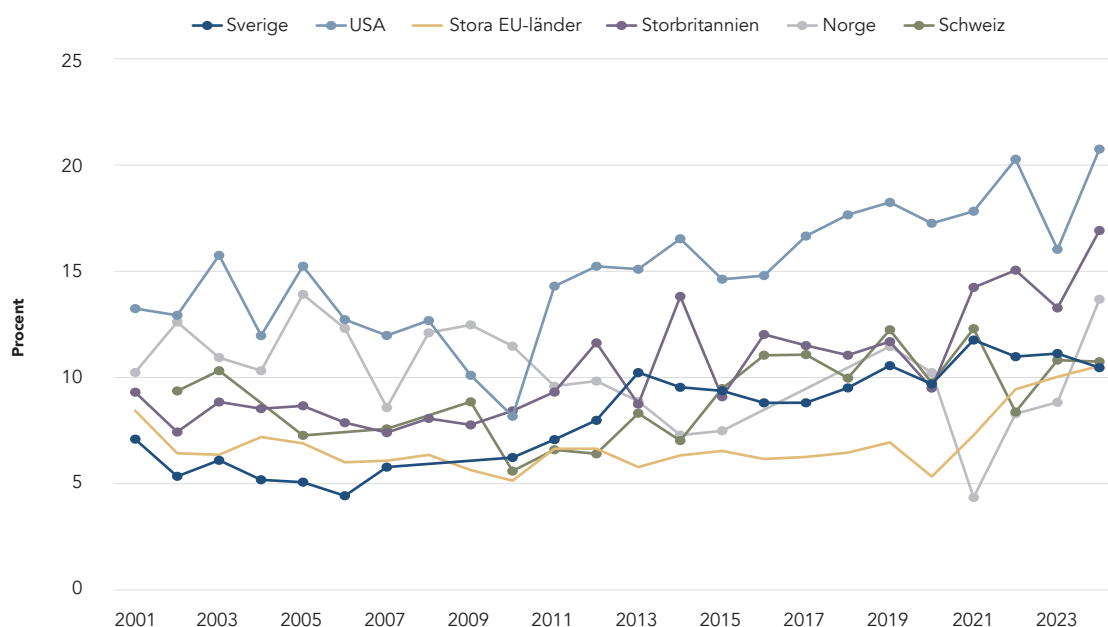
Andelen nödvändighetsbaserade företag minskar. Samtidigt växer välbstånd, infrastrukturen byggs ut

och förutsättningarna för möjlighetsbaserat företagande ökar; karaktären hos entreprenörskapet ändras. Möjlighetsbaserade företag är i regel förknippat med högre tillväxtambitioner och bättre innovations- och internationaliseringsmöjligheter. Fortfarande är dock företagen beroende av finansiella institutioner och en infrastruktur som formades i den tidigare fasen. I den mån dessa klarar av att främja möjlighetsbaserat företagande kan innovativa företag utvecklas till betydelsefulla drivkrafter för ekonomisk tillväxt och välbståndsskapande. Det ställer krav på politiken.

Appendix 2: Entreprenöriella aktiviteter, ambitioner och attityder

Figur A2.1: Total entreprenöriell aktivitet i tidigt stadium (TEA) fördelat på kön

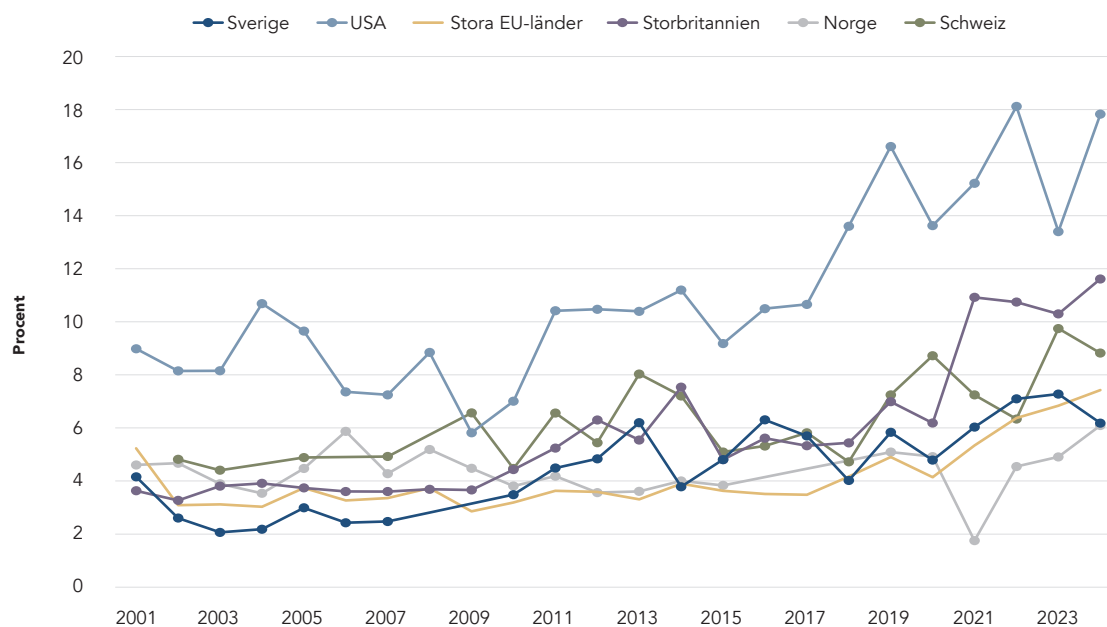
Andel av den manliga befolkningen i åldrarna 18–64 år som antingen är entreprenör i vardande eller äger och leder ett nytt företag.

Anm.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Avsaknad av markörer för enskilda länder indikerar linjärt approximerade värden.

Figur A2.2: Total entreprenöriell aktivitet i tidigt stadium (TEA) fördelat på kön

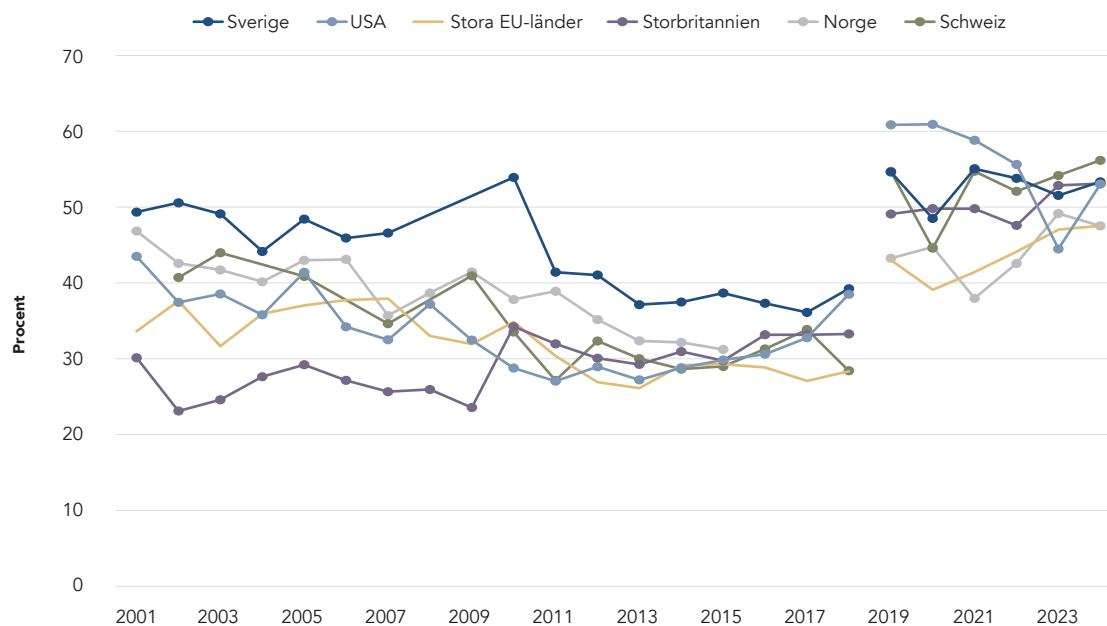
Andel av den kvinnliga befolkningen i åldrarna 18–64 år som antingen är entreprenör i vardande eller äger och leder ett nytt företag.

Anm.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Avsaknad av markörer för enskilda länder indikerar linjärt approximerade värden.

Figur A2.3: Kännedom om företagare

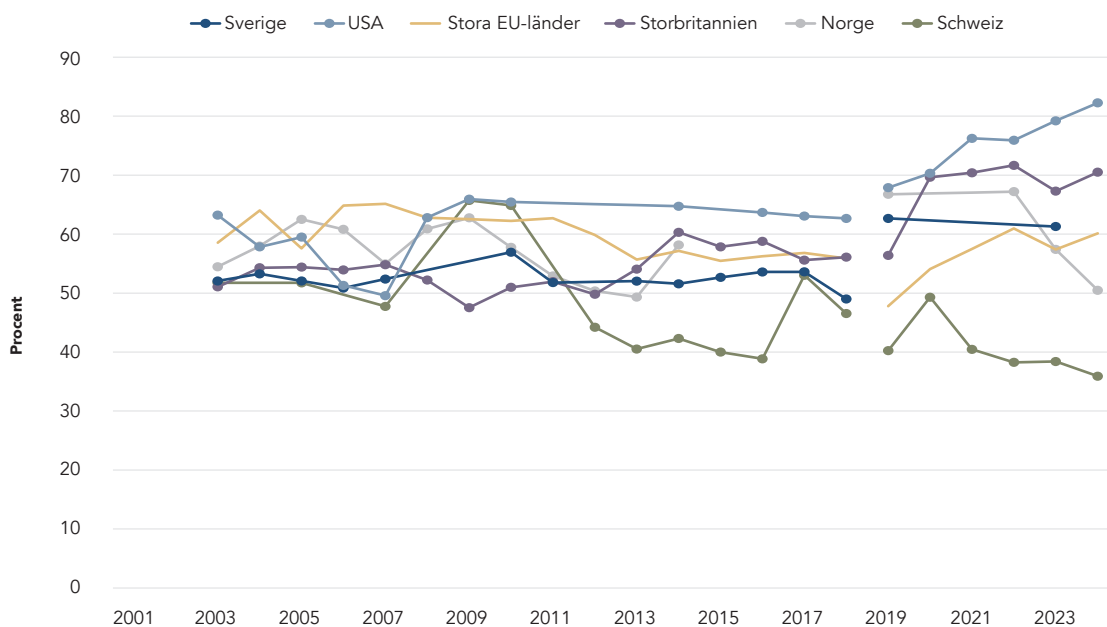
Andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år som personligen känner någon som startat ett företag under de två senaste åren.

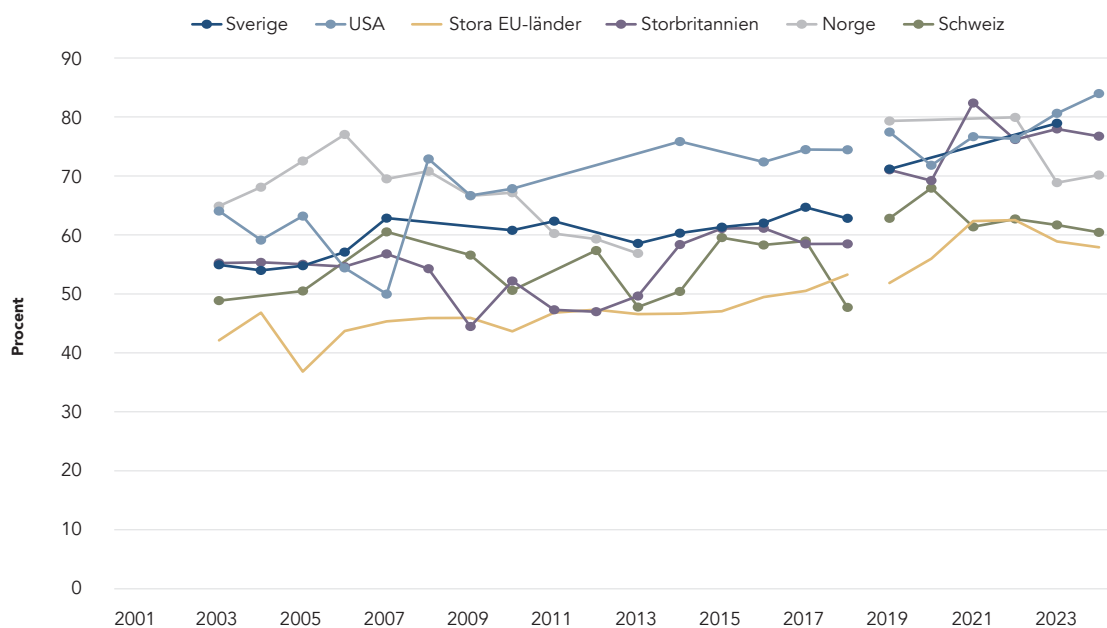
Anm.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Avsaknad av markörer för enskilda länder indikerar linjärt approximerade värden. Tidsseriebrott 2019.

Figur A2.4: Entreprenörskap – ett bra karriärval

Andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år som instämmer med påståendet att merparten av invånarna i landet anser det vara ett bra karriärval att starta ett företag.

Figur A2.5: Entreprenörskap i media

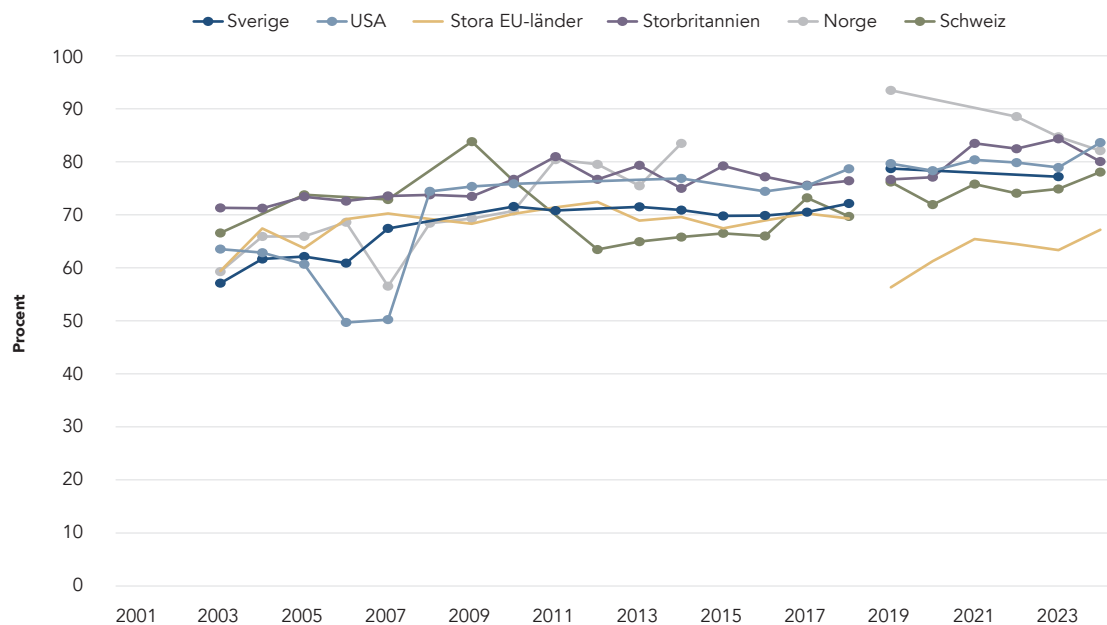
Andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år som instämmer med påståendet att man ofta hör om framgångsrikt entreprenörskap i landets media

Anm. Figur A2.4 och A2.5: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Avsaknad av markörer för enskilda länder indikerar linjärt approximerade värden. Tidsseriebrott 2019.

Figur A2.6: Framgångsrikt entreprenörskap ger hög status och uppskattning

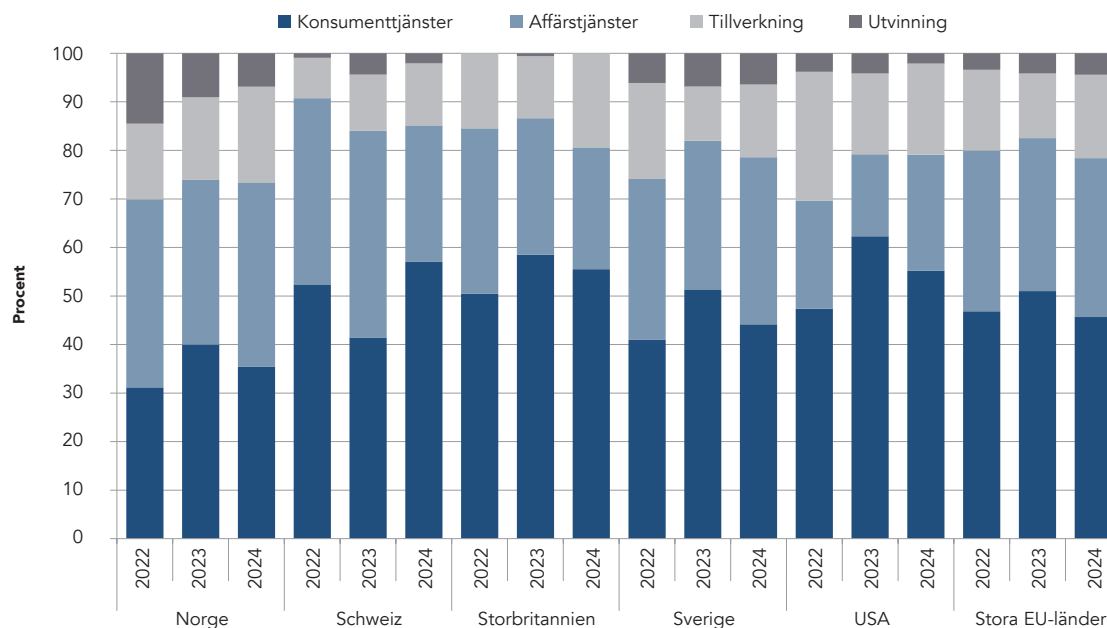
Andel av befolkningen i åldrarna 18–64 år som instämmer med påståendet att framgångsrikt entreprenörskap ger hög status i landet.

Anm.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland. Avsaknad av markörer för enskilda länder indikerar linjärt approximerade värden. Tidsseriebrott 2019.

Figur A2.7: TEA fördelat på sektorer 2022–24

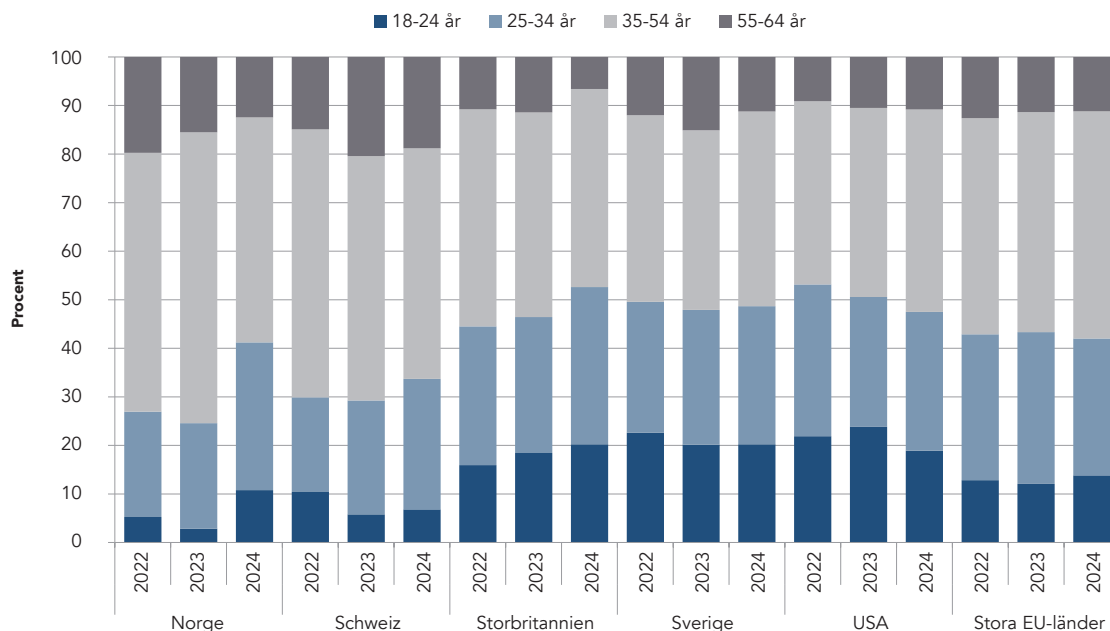
Procentuell fördelning av de involverade i entreprenörskap i tidigt skede (TEA) på olika sektorer.

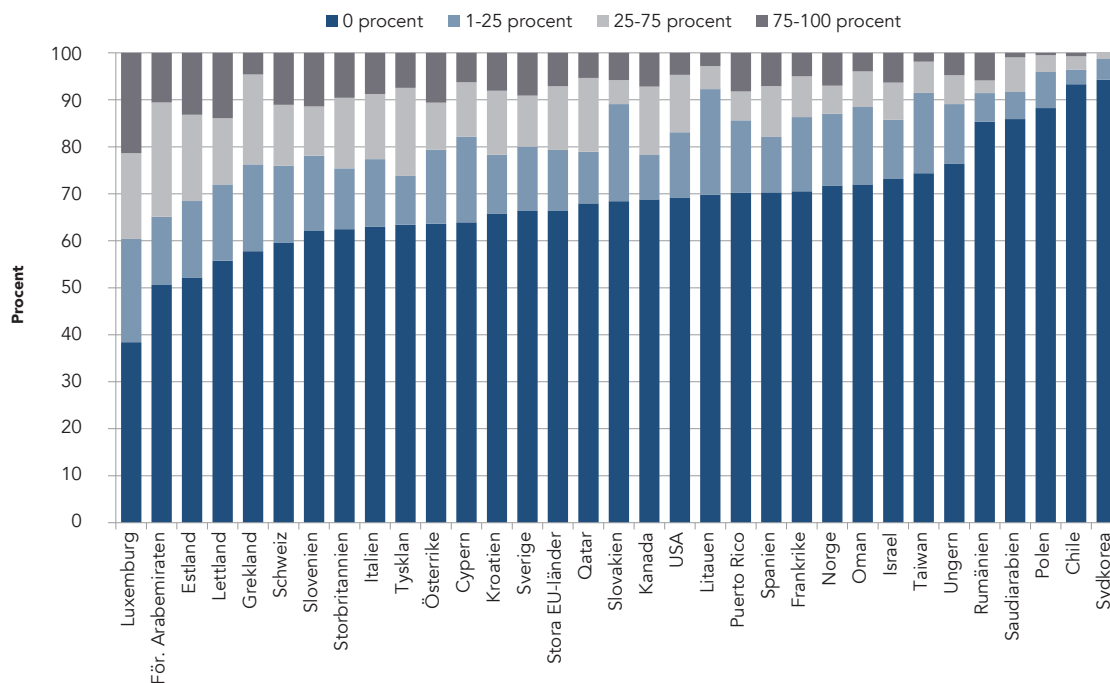
Anm.: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland.

Figur A2.8: TEA fördelat på åldersgrupper 2022–24

Procentuell fördelning av de involverade i entreprenörskap i tidigt skede (TEA) på olika åldersgrupper.

Figur A2.9: Internationell orientering för entreprenörer i tidigt skede 2024

TEA fördelat på andel intäkter utomlands

Anm. figur A2.8 och A2.9: Stora EU-länder består av Frankrike, Italien, Spanien och Tyskland.

ENTREPRENÖRSKAPS
FORUM

Örebro universitet, 701 82 Örebro
Saltmätargatan 9, 113 59 Stockholm

Rapporten kan också laddas ned från www.entreprenorskapsforum.se